

FEHÉR FÜZET

2011-2012

**A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi
Jogvédő Iroda beszámolója**

FEHÉR FÜZET

2011-2012

A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda beszámolója

Felelős kiadó: DR. MUHI ERIKA

Szerkesztette: Sárközi Gábor

Esetleírásokat készítette:

BUDAI MIHÁLY EGON • DR. AMMANN ZSUZSA • DR. MUHI ERIKA • DR. UDVARI MÁRTON •

A MÁSSÁG ALAPÍTVÁNY kiadványa

© Másság Alapítvány, NEKI, Fehér Füzet 2013, Budapest

ELŐSZÓ

Fenntartani a reményt!

Amikor ezt a szöveget írom egy miskolci kollégiumi szobában, lélekben már a délutánra, a Furmann Imre Emléknapra készülök, akinek, fájdalom, hiába keresem, nevét nem találom a NEKI honlapján.

Emlékezetből idézem most Furmann Imrét, remélem, nem pontatlanul:

„Felemelt fejjel nem lehet.
Leszegett fejjel nem szabad.”

És hát, persze, ki más is, Furmann Imre sorairól József Attila jut az eszembe, aligha véletlenül és aligha aktualitás nélkül:

„Szólítsd, mint méla borjuszáj
a szorgalmas szegényeket –
rágd a szivükbe - nem muszáj
hősnek lenni, ha nem lehet.”
(József Attila: /Szállj költemény.../, 1937. március)

És a nekem talán legkedvesebb Furmann egysorosát is, nem tudom megállni, ide írom:

„A zsarnok dala
Én egész népemet fogom!”

Mennyire ugyanerről szól ez a kötet is, mint Furmann és József Attila! De mielőtt bármit is mondanék erről a mostani Fehér Füzetről, idézem, mit találtam a hozzáférhető legkorábbiában, az 1995-ösben, amelynek bevezetőjét Bíró András írta, az a jogvédő, akivel együtt alapította annak idején Furmann a NEKI-t: „A sértett romák mindinkább és nyíltan vállalják emberi jogaik gyakorlását. Csökkenőben vannak az évszázados félelmek a hatóságtól. Mintha mind többen kezdenének hinni abban, hogy jogállamban élnek, és sérelmeik meghallgatásra, orvoslásra találnak.”

Az eltelt tizegynéhány év valami évente vastagodó szürke kérget vont 1995-ös reményeink köré. Ami akkor kéznél volt, látszott lenni, mára elérhetetlen. A bevezető szövege, a mostanival egybevetve, kontextusba helyezve, maga bizonyítja, hogy azóta a helyzet mennyit romlott. Mert ez a mondat 1995-ben érvényes volt. Jól emlékszem arra az évre magam is, hiszen akkor választottak meg ombudsmannak. „Új” jogaikra naponta figyelmeztettük a hon polgárait, akik a jogokat örömmel birtokba is vették. Az első önbizalomtól és optimizmustól duzzadó éves jelentésem mondatait valami eufóriában írtam én is, érvényeseknek érzem tehát Bíró szavait. De csak visszatekintve. Ma nem írna ilyet, mert ha leírna, nem volna igaz.

A roma jogvédelmet magunkra vállalni a legnyomasztóbb vállalkozások egyike. Kicsiny sikerek, nagy csalódások. Annak tudata, hogy minden eredmény visszavonható, bármikor eltörölhető. Görgetni kellene azt a nagy követ újból, fel, fel az előítélet folyamatosan emelkedő, egyre magasabbra törő szikláján, és amelyik, tudjuk, valószínűleg, mert erőnk végül elfogy, a meredek meg a csúcs előtt függőlegesre vált, visszahull, és még törmelékét is ránt magával, beborítva, tovább szennyezve a megtisztítandó völgyet. A hatóságok pedig nem üldözik, hanem, ha nem is nyíltan pártolják, de legalábbis elfödik a bűnt.

„Ezzel a rohadt kis cigánnyal nem bírtok?” A fegyőr törzsőrmester a közösségi oldalon dicsekedett el nagy hőstettével, azzal hogy először csak így kiáltozott, azután sokszoros túlerőben, másokkal együtt megvert egy, sem neki, sem másnak nem ártó embert. Az eljárásban senki nem vonta kétségbe azt a bizonyítékot, hogy szabadideje hasznos eltöltéseként az elkövető fegyőr, az államhatalom felfegyverzett szolgálója, aki hivatalból is eleget basáskodhat a legtotálisabb intézményben az elítéltekkel, így számolt be az esetről: „A cigány fejét rúgtam a földön!” Mindazonáltal, ilyen tényállás mellett a nyomozóhatóság szerint a fegyőr részéről „nem lehetett a romaellenes indítékot bizonyítani”. Szégyen, mindannyiunk szégyene, hogy, noha személyenként talán nem tehetünk róla, de ma ilyen államot tartunk fenn adónkból! Tyirityán Zsolt, a Betyársereg vezetője a Magyar Szigeten a Szent Korona Rádió sátrában tartott beszédet. Azt mondta, hogy „el kell jutni oda, hogy egy gépkarabélynak az elsütő billentyűjét valaki meg tudja húzni, esetleg akkor, hogyha egy másabb bőrszínt lát”. Delíriuma szerint a fajok háborúja zajlik, el kell jutni oda, „hogy újra agresszívvá, erőszakosakká, szikárákká, mohókká, szinte fenevadakká váljunk”, majd feltette a kérdést, hogy „bennünk lesz-e annyi, hogy le merjünk lőni egy rohadt tetves zsidót?” Kiáltozott így náci hallgatósága előtt, ám a hatóság szerint szavai „nem hordozták magukban kézzelfogható sérelem megvalósulásának reális lehetőségét.”

Nekem a leggröszkebb eset, a legmegrázóbb is egyúttal. Annak a 2011-es Budapest Pride szervezésében részt vett négy roma fiatalnak az esetéről beszélek, akik a felvonulás után az esemény egyik záróeseményének otthont adó klubba akartak elmenni a feszültséget levezetni, bulizni, és ahova nyilvánvalóan roma származásuk miatt hosszú vita után sem engedték be őket. Nem ad elégtételt erre az esetre az sem, hogy itt azután végül a szórakozóhelyet jogerősen meg is büntették. A NEKI beadványa így fogalmaz: „Különösen megalázó volt számukra, hogy az incidens egy olyan rendezvény kapcsán érte őket, aminek a célja a másság elfogadása, a tolerancia erősítése volt, amely rendezvény előkészítésében önkéntesként maguk is részt vettek. A panaszosok közül hárman nem budapesti lakosok, kizárólag ezen alkalom kedvéért utaztak fel a fővárosba, elmondásuk alapján régóta várták ezt az eseményt. A rendezvényen azzal a belső motivációval vettek részt, hogy átéljék: őket is lehet el- és befogadni.”

A kisebbségi társadalom, látjuk, leképezi a többségit. És nem a forró gyűlölet, hanem a fagyos, megfontolt elutasítás rágja szét a lelket. A roma fiatalok megtapasztalták, hogy az előítéllettel sújtottak is az előítéletes többség normáit követik. Lehet, hogy ők négyen megtanulták a meleg bár előtti utcán kapott leckét, és jövőre már a kordonon kívül, a homofób többség kiabálói között találjuk őket? Talán mégsem. E könyv szerzői, akik az elmesélt ügyeket viszik, azon dolgoznak, ne így legyen. A NEKI minden nap nekiáll, görgeti a hegyel szemben a napi esetek kőszikláit. Egyszer talán feljutnak, feljutunk.

Majtényi László

Eötvös Károly Intézet

BEVEZETŐ

Az első Fehér Füzet majdnem tíz éve, 1995-ben jelent meg. Akkor is, és azóta is a NEKI alaptevékenysége körében felmerült precedens értékű ügyeket mutattuk be. Volt, amikor a rendőrségi ügyek voltak többségben, volt, amikor a helyi önkormányzatok, vagy hivatalok által elkövetett jogsértések adták a Fehér Füzet ügyeinek jelentős részét. Minden esetben azok az ügyek kerültek be összefoglalónkba, melyek jól példázták az adott év viszonyait, a jogsértések sajátosságait.

Nincs ez másképp ebben a füzetben sem, hiszen most is olyan ügyeket mutatunk be, melyek egyértelmű lenyomatai az elmúlt két évnek. 2011-ben azonban újragondoltuk stratégiánkat. Egy kétnapos nyári tréningen meghatároztuk azokat a problématerületeket, melyek alapján 2012-től dolgozunk. Nagyon világosan kikristályosodott számunkra, hogy melyek azok a területek, amelyeknek sokkal nagyobb hangsúlyt kell kapnia a jövőben. Úgy ítéljük meg, hogy az egyedi ügyeken túl reflektálnunk kell az egész közösség problémáira is, nem elég egy-egy ügyet felvállalni, átfogó szemléletmódra és megközelítésre van szükség. Azokra területekre kell koncentrálnunk, ahol a legsúlyosabb jogsértések érik az egész roma közösséget.

Három stratégiai területet azonosítottunk. A gyűlölet-bűncselekményekkel szembeni küzdelem, a gyűlöletbeszéd elleni hatékonyabb fellépés, és a szociális ellátások és a közfoglalkoztatás. A stratégiai területeken túl a diszkrimináció elleni általános küzdelem, mint a korábbi évek legfontosabb célkitűzése, továbbra is kiemelt jelentőséggel bír munkánk során.

Valamennyi területen tevéleges és stratégiai szemléletű hozzáállással kívánunk megjelenni. Ez azt jelenti, hogy nem csupán várunk arra, hogy a panaszosok „megtalálják” szervezetünket, hanem helyi kapcsolatok kialakításával, illetve társszervezetek jelzései alapján magunk azonosítjuk be az aktuális problémákat, potenciális vagy tényleges áldozatokat és elkövetőket. Az összes probléma tekintetében átfogó megközelítést akarunk alkalmazni; célunk a hazai jogi környezet, a jogalkalmazás és a közvélemény befolyásolása.

Ugyancsak fontos feladatunk, hogy a roma közösségekkel szorosabb kapcsolatot alakítsunk ki, hiszen így tudjuk a problémákat egzakt módon beazonosítani.

Mindezen célkitűzéseink a Fehér Füzetben szerkesztésében, esetleírásaiban is megjelennek, hiszen a fejezetcímek az egyes stratégiai területekhez kapcsolódnak. Úgy gondoltuk, hogy az esetleírásokon túl az adott terület általános célkitűzéseinek bemutatása is szükséges, ahhoz hogy az olvasók megérthessék, hogy miért ezeket tekintjük munkánk gerincének az elmúlt két évben, és ma is.

dr. Muhi Erika

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	2
Bevezető	4
2011-ES ÜGYEK	7
Gyűlöletbeszéd	7
A Szebb Jövőért Egyesület feloszlata	9
Az Echo TV és a bűnös hajlamok	11
Gyűlölet-bűncselekmények	12
Fajok háborúja a Magyar Szigeten	14
Gyújtópalack az asztalon - a romák elleni sorozatgyilkosság piricsei túlélői	16
„Cigány fejét rúgtam a földön”	20
Diszkriminációs ügyek	23
Cigányok ne hívjanak!	25
Tilos a büszkeség - romák a Pride-on	27
2012-ES ÜGYEK	30
Szociális ellátások és közmunka	30
Hajdúhadházi segélymegvonás	33
Közmunkások szabadsága	35
Gyűlöletbeszéd	37
A Belügyminisztérium Felzárkózási Stratégiája	37
Cigány-magyar együttélés a Pesty Fekete Doboz szerint	40
Ahogy azt a Móricker elképze	43
Lelkiismeretesen cigányozó kormány megbízott	47
Gyűlölet-bűncselekmények	49
Rasszista feliratok házak falán	49
Büntetlen előítélet	52
Diszkriminációs ügyek	53
Kizárás a tolerancia-képzésen	53
Romáknak tilos a belépés	55
A zuglói kunyhólakók pere	57
Az állam segítő keze	61
Korábban indult ügyek	66
Megtorlás az áruházban	66
Coming out után zaklatás	67
Diszkrimináció az edzőteremben	68
Ki a rasszista Sajóbáonyban?	70
Az egyenlő bánásmód és a hatóság	72
Tomcat – az első és egyetlen ítélet uszításért	74

2011-ES ÜGYEK

GYŰLÖLETBESZÉD

GYŰLÖLETBESZÉD

Magyarországon a romaellenes közhangulat térnyerése együtt járt a romákat emberi méltóságukban sértő, megalázó megnyilvánulások megerősödésével – a gyűlöletbeszéd elterjedésével. A gyűlöletbeszéd intenzív térhódítása és közéleti legitimációja szükségessé teszi a visszaszorítására, esetleg megszüntetésére is alkalmas jogi és nem jogi eszközök igénybevetését.

A gyűlöletbeszéd mint jogi kifejezés (büntetőjogi tényállás) szabályozása az európai kontinentális demokráciákban terjedt el; továbbá nemzetközi jogi szabályozására elsőként az Európa Tanács tett kísérletet. A magyarországi szabályozás vegyíti a szólásszabadság primátusát valló amerikai és az emberi méltóság elsődlegességét hangsúlyozó német jogot, amennyiben a 2013. június 30-áig hatályos Büntető törvénykönyv (1979. évi IV. törvény a Büntető törvénykönyvről) ismerte a „közösség elleni izgatás” büntetőjogi tényállását is¹.

Szervezetünk 2011–2012-es stratégiai tervében kiemelt szerepet kapott a gyűlöletbeszéd elleni küzdelem. Egyedi esetek helyett olyan megnyilvánulásokra fókuszáltunk, amelyek az egész roma kisebbségre vagy egy nagyobb közösségre irányultak. A gyűlöletbeszéd beazonosításáért a rendes úton érkező panaszokon túl hatékony médiamonitoringot kezdtünk meg, továbbá nagy mértékben támaszkodtunk helyi partnereink, társszervezeteink jelzéseire is. A gyűlöletbeszédrel szemben egyrészt lehetséges volt jogi eljárások indítása, valamennyi jogi fórum – így különösképp a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság – előtt. Általános tapasztalatunk az, hogy jogi eszközökkel nagyon nehéz fellépni a gyűlöletbeszéd ellen, főleg mert a magyarországi jogi szabályozás rendkívül hiányos.

A gyűlöletbeszédrel szembeni reakcióként az új Btk. (2012. évi C. tv.) 77. §-a megteremtette az „elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele” büntetőjogi tényállását, továbbá a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) egyidejű módosításával lehetőség lesz internetes tartalmak „ideiglenes hozzáférhetetlenné tételére” is. A közösség elleni izgatás tényállása is megmaradt², sőt – részben a NEKI és társszervezetei sikerének köszönhetően – nevesíti a fogyatékoság, nemi identitás és szexuális irányultság alapján történő uszítás tilalmát is. Kérdéses azonban, hogy az új szabályozás kellőképpen széleskörű lett-e, valamint hogy a tételes jog a gyakorlatban is élni fog-e.

A NEKI 2012-től kezdve részt vesz az Európa Tanács Ifjúsági Tagozatának gyűlöletbeszéd-ellenes mozgalmában (No Hate Speech Movement). Az országos bizottságok által megvalósított kampány felhívja a figyelmet a jelenségre, támogatja és megszervezi a fiatalok tevékenységét, és szolidaritást vállal az áldozataival. A NEKI célja, hogy a Reményt a Gyermekeknek Közhasznú Egyesülettel (REGY) közösen részt vegyen egy kapcsolódó kutatásban, valamint, hogy képzések keretében átadja szaktudását.

1 1979. évi IV. tv. 269. §: „Aki nagy nyilvánosság előtt

a) a magyar nemzet,

b) valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport vagy a lakosság egyes csoportjai ellen gyűlöletre uszít, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

2 2012. évi C. tv. 332. §: „Aki nagy nyilvánosság előtt

a) a magyar nemzet ellen,

b) valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport ellen, vagy

c) a lakosság egyes csoportjai ellen – különösen fogyatékosásra, nemi identitásra, szexuális irányultságra tekintettel – gyűlöletre uszít, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

A Szebb Jövőért Egyesület feloszlata

A NEKI 2011 áprilisában azzal fordult az ügyészséghez, hogy indítson törvényességi felügyeleti vizsgálatot a Szebb Jövőért Polgárőr Egyesülettel szemben. Indítványunk szerint az egyesület feloszlata indokolt, mert az jogellenesen működik, nyíltan romaellenes nézeteket vall, tevékenysége során szélsőséges nézeteket terjeszt, roma közösségeket provokál és zaklat.

A Szebb Jövőért Polgárőr Egyesület (SZJPE) azzal hívta fel magára a figyelmet, hogy 2011 márciusában a Heves megyei Gyöngyöspatán, majd Hajdúhadházán „járőrözni” kezdett. A jogvédő szervezetek helyszínen végzett tényfeltáró munkája során rögzített vallomások, valamint a sajtóban megjelent tudósítások szerint a magukat polgárőrnek nevező, egyenruhát, fekete símascskot viselő személyek heteken keresztül zaklatták a települések roma lakosságát közterületeken, üzletekben, illetve a kerítéseken keresztül az otthonaikban is. Roma származásukra durva, sértő, rasszista kijelentéseket tettek, provokáltak és megfélemlítették a helyi lakosságot. Az egyesület honlapján többször szerepel a cigányterror kifejezés, valamint a betiltott Magyar Gárdához és más félkatonai szervezetekhez való kötődésre utaló bejegyzések.

A Békés Megyei Bíróságon 2010 márciusában közhasznú társadalmi szervezetként bejegyzett egyesületet a bírósági nyilvántartás szerint polgári védelmi és tűzoltási tevékenység végzésére hozták létre. Álláspontunk szerint a szervezet működése nem felel meg a polgárőrségről szóló tv.³, az egyesülési jogról szóló tv.⁴ rendelkezéseinek, ellentétben az alapvető emberi jogokkal, valamint a Magyar Köztársaság nemzetközi emberi jogi kötelezettségvállalásaival⁵. A SZJPE-től az Országos Polgárőr Szövetség is elhatárolódott.

A NEKI által kezdeményezett eljárás során a Békés Megyei Főügyészség megállapította, hogy a Szebb Jövőért Polgárőr Egyesület alkotmány sértően működik, „vesélyezteteti a közrendet és köznyugalmat, tevékenysége és alapszabálya pedig sérti mások jogait és szabadságát”, ezért a szervezet feloszlataát kérte.

A Gyulai Törvényszék 2012. július 25-én meghozott elsőfokú ítéletében⁶ az ügyészség keresetét elutasította. Megállapítható volt ugyan, hogy az egyesület tagjai egyenruhában, menetoszlopban, katonai vezényszóra vonultak fel több szélsőséges csoport – a Véderő, a Betyársereg és a Csendőrség – mellett, de a bíróság nem látta bizonyítottnak, hogy az egyesület e rendezvények szervezője lett volna, valamint azt sem, hogy a SZJPE tagjai tagi minőségben jelentek volna meg ezeken.

Fellebbezés miatt került az ügy a Szegedi Ítéltáblához, amely 2013 márciusában hatályon kívül helyezte az elsőfokú ítéletet, és a gyulai bíróságot új eljárásra utasította azzal az indokkal, hogy a bizonyítási eljárás megismétlése és nagyfokú kiegészítése szükséges. Az indoklás szerint az ügyészség a hajdúhadházi és a gyöngyöspatai események kapcsán nem tudott teljes mértékben eleget tenni bizonyítási kötelezettségének, az ítélet óta azonban SZJPE tagjai több településen is megjelentek. Demonstráltak Várpalotán, Sarkadon, Cegléden, Kiszőlősen, Tiszaroffon, és Magyarbányhegyesen is. Az itt történtek vizsgálata elengedhetetlen a megalapozott döntés meghozatalához, különös tekintettel arra, hogy ezeket az eseményeket az egyesület tagjai már nemcsak biztosították, hanem szervezőként voltak jelen, és többször felszólalt ezeken az egyesület elnöke, László Attila is.

A megismételt eljárás még folyamatban van.

3 2006. évi LII. törvény, melyet a 2011. évi CLXV. törvény egységesített, részletesebb szabályai váltottak fel. Az Országos Polgárőr Szövetség köztisztviselői jogállást kapott, polgárőr egyesület pedig kizárólag akkor működhet, ha az országos szövetségbe belép, illetve az illetékes megyei vagy fővárosi rendőr-főkapitánysággal írásbeli együttműködési megállapodást köt. Országosan egységes formaruhát és igazolványt is e jogszabály vezetett be.

4 1989. évi II. törvény 2.§ (2) bekezdése szerint: Az egyesülési jog gyakorlása nem sértheti az Alkotmány 2.§-ának (3) bekezdését, nem valósíthat meg bűncselekményt és bűncselekmény elkövetésére való felhívást, valamint nem járhat mások jogainak és szabadságának sérelmével. Az azóta hatályba lépő egyesülési jogról szóló 2011. évi CLXXV. törvény 3. §-a tartalmilag azonos szabályt tartalmaz.

5 A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló New York-i Egyezmény, Egyezmény az emberi jogok és szabadságok védelméről.

6 Gyulai Törvényszék 12.P.20.189/2011/50. számú ítélete.

Az Echo TV és a bűnös hajlamok

Az Echo TV 2011. február 11-i Világ-panoráma című adásában Szaniszló Ferenc műsorvezető a roma kisebbséggel foglalkozó műsorban kijelentette többek között, hogy Magyarországon „cigányterrorizmus” folyik. A romákról szólva azt állította, hogy a „valójában munkanélküli, ingyenélő emberszabásúak elveszítik emberségüket, ember arcukat”, majd megfogalmazta azt is, hogy „a végén valakinek, valakiknek innen menniük kell”. Szaniszló szerint a „cigányságnak meg kell szabadulnia a liberálisok által táplált bűnös hajlamaitól”, és ha ez nem sikerül, akkor „az minden cigányra viasszaszall”.

A fenti kijelentéseken túl a műsorvezető felvezetőjében tendenciózusan alkalmazta mindazokat a negatív sztereotípiákat, amelyek a romákkal kapcsolatban a közbeszédben elterjedtek. A tudatosan előítéletes szóhasználat és fordulatok mellett vágóképként a műsor szerkesztői az olaszliszkai tragikus eseményekről készült felvételeket mutattak olyan zenei aláfestéssel, amely alkalmas volt a nézők érzelmi befolyásolására, a romákkal szembeni ellenérzések és indulatok fokozására. A műsorvezető szóhasználat, kifejezései azt sugallták, Magyarországon a roma kisebbség (és a zsidóság) az, amely megosztja a társadalmat.

Az eset kapcsán irodánk a Médiahatósághoz fordult, mivel álláspontunk szerint a műsor sértette a hazánkban élő roma kisebbség tagjainak emberi méltóságát, és alkalmas volt a velük szemben élő előítéletek, valamint a kirekesztettség fokozására.

A Médiatanács 2011 szeptemberében hozott határozatot az ügyben, félmillió forint bírság megfizetésére kötelezve a televíziós társaságot.⁷ A Médiatanács megállapította, hogy a vizsgált műsorszám közlésével súlyosan sérült az emberi jogok „anyajogának”, az emberi méltóságnak az alapvető értéke. A hatóság szerint az Echo TV a roma kisebbség emberi mivoltának megkérdőjelezésével megsértette az emberi méltósághoz fűződő alkotmányos alapjogot. A határozat kifejtette továbbá, hogy a vizsgált műsorszám alkalmas volt a roma és a zsidó kisebbséggel szembeni gyűlöletkeltésre, valamint a roma és a zsidó kisebbség kirekesztésére.

Két évvel később, 2013 márciusában az emberi erőforrások minisztere Szaniszló Ferenc műsorvezetőt kitüntette a kiemelkedő újságírói munkáért járó Táncsics-díjjal. A döntés kiváltotta a civil szervezetek és magánszemélyek tiltakozását, melynek hatására a miniszter szokatlan módon, levélben kérte a műsorvezetőt, hogy adja vissza a díjat. Szaniszló Ferenc ennek a kérésnek végül eleget tett, és műsorában jelentette be, hogy lemond az állami elismerésről.

⁷ Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa 1153/2011 (IX. 1.) számú határozata.

2011-ES ÜGYEK

**GYŰLÖLET-
BŰNCSELEKMÉNYEK**

GYŰLÖLET-BŰNCSELEKMÉNYEK

A közelmúltban Magyarországon felerősödtek a romákkal és más kisebbségekkel szembeni gyűlölet-cselekmények, tehát az olyan bűncselekmények, ahol az elkövetés indítéka az áldozatok származása volt. Ilyen eset például, ha valakit azért támadtak meg, mert roma.

Az ilyen bűneseteket a jogszabályok – más országok gyakorlatához hasonlóan – Magyarországon is szigorúbban büntetik. Tapasztalataink szerint azonban, ha az áldozat roma, a hatóságok nem élnek ezzel az eszközzel: „sima” eljárásként kezelik az ilyen eseteket, figyelmen kívül hagyják a tettesek rasszista, romaellenes indítékát. Ezért sok esetben, amikor romákat ér támadás, vagy nem is indul eljárás, vagy ha mégis, nem kisebbségi csoport elleni bűncselekményként, hanem testi sértésként, garázdaságként azonosítja a rendőrség az ügyet. Ezzel szemben egyre gyakoribb, hogy roma-magyar konfliktusok során a roma emberek ellen ilyen váddal (közösség tagja elleni erőszak) indul eljárás.

A gyűlölet-bűncselekmények területén kiemelt problémaként kezeljük a különböző szélsőséges szervezetek romaellenes felvonulásait. A félelemkeltő megmozdulásokat, illetve a hatóságok – elsősorban a rendőrség és ügyészség – reakcióit rendszeresen figyelemmel kísérjük, a jogszerű és hatékony jogalkalmazás érdekében pedig segítjük a roma közösségeket, beavatkozunk a jogi eljárásokba.

A fenti problémák kezelése és a magyar valamint a nemzetközi jogszabályoknak megfelelő állami fellépés érdekében irodánk elsősorban stratégiai ügyekben indított jogi eljárásokon keresztül próbálja meg fejleszteni a joggyakorlatot.

A jogfejlesztésen kívül szükség van egy erős szakmai és civil összefogásra, amely során a különböző szervezetek tevékenységeinek, köztük az általuk felvállalt ügyeknek a tapasztalatait fel lehet dolgozni, le lehet vonni a tanulságokat, és megtenni a jogalkalmazó szervek felé az egységes javaslatokat. Ennek érdekében a NEKI sok helyi roma szervezettel tart fenn kapcsolatot, terepmunkásai pedig az ország egész területén vesznek fel panaszokat és segítenek a helyi ügyek kezelésében. Tapasztalatainkat egy civil szervezeteket tömörítő, gyűlölet-bűncselekmények elleni munkacsoportban is megosztjuk.

2012 szeptemberében a Háttér Társaság a Melegekért egyesülettel és a Magyar Helsinki Bizottsággal megkezdte a „Nemzeti stratégia és akcióterv a gyűlölet-bűncselekmények ellen” című programunk megvalósítását, amelyet a CEE Trust For Civil Society nevű szervezet támogatott. A 2013 novemberéig tartó projekt célja, hogy a gyűlölet-bűncselekmények áldozatainak helyzetét javítsa. Ezt a célkitűzést egy, a gyűlölet-bűncselekmények elleni hatékonyabb és átfogóbb fellépésre vonatkozó nemzeti stratégia és akcióterv kidolgozásával kívánjuk elősegíteni. Az akcióterv kidolgozása egy többlépcsős folyamat eredménye lesz, amelynek a különböző fázisaiba bevonunk civil és állami szereplőket is.

A 2012 októbertől 2013 márciusáig tartó időszakban a gyűlölet-bűncselekmények áldozatainak megismerése volt a cél. A NEKI a roma közösségek, a Háttér Társaság az LMBT kisebbség tagjai, a Magyar Helsinki Bizottság pedig a menekültek körében szervezett áldozati fórumokat, ahol a hatóságok fellépésével kapcsolatos tapasztalatokat gyűjtöttük össze és dokumentáltuk.

Később egyedi interjúk során az állami intézményrendszer különböző szereplőinek (rendőrség, ügyészség, minisztériumok) véleményét ismertük meg. A beszélgetések során lehetőségünk volt arra, hogy a gyűlölet-bűncselekmények elleni hatékonyabb küzdelem intézményi akadályairól szerezzünk információkat.

Az interjúkat szakirodalmi kutatás egészíti ki. A három szervezet végül az anyaggyűjtés eredményeit és az ahhoz kapcsolódó javaslatait egy online elérhető tanulmányban mutatja be. A tanulmányból angol és magyar nyelven nyomtatott kivonat is készül.

A problémafeltáró tanulmány alapján 2013 utolsó hónapjaiban kezdeményezünk konzultációt a gyűlölet-bűncselekményekkel és áldozatsegítéssel foglalkozó szervezetekkel, minisztériumokkal (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, Belügyminisztérium, Emberi Erőforrások Minisztériuma). A konzultációknak keretet adó munkacsoport-találkozókon elfogadott ajánlásokat, tervek felhasználásával összeállítunk egy gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó nemzeti stratégiát és akciótervet, amelyet ezután megküldünk a kormánynak.

Fajok háborúja a Magyar Szigeten

2011. augusztus 4-én a Pest megyei Verőcén, a Magyar Sziget 2011. elnevezésű rendezvényen Tyirityán Zsolt, a Betyársereg nevű szélsőséges szervezet vezetője a Szent Korona Rádió sátrában tartott beszédet. Ennek során többek között az alábbi kijelentést tette: „el kell jutni oda, hogy egy gépkarabélynak az elsütő billentyűjét valaki meg tudja húzni, esetleg akkor, hogyha egy másabb bőrszínt lát”. Kifejtette, hogy a fajok háborúja zajlik, ezért el kell jutni oda, „hogy újra agresszív, erőszakosakká, szikárakká, mohókká, szinte fenevadakká váljunk”, majd feltette a kérdést, hogy „bennünk lesz-e annyi, hogy le merjünk lőni egy rohadt tetves zsidót?”

Tyirityán kijelentései miatt feljelentést tettünk, mert álláspontunk szerint a szélsőséges szervezet vezetője megvalósította a Büntető Törvénykönyv (Btk.) által büntetni rendelt közösség elleni izgatás tényállását, hiszen beszédének kétségtelenül az volt a célja, hogy gyűlöletre, sőt erőszakra uszítson. Az ügyben a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság járt el, de 2012 márciusában megszüntette a nyomozást, arra való hivatkozással, hogy nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése. Indokolásában a rendőr-főkapitányság kifejtette, hogy bár az elhangzott kijelentések alkalmasak voltak gyűlölet kiváltására, a társadalmi rend és béke, a harmonikus és toleráns emberi kapcsolatok megzavarására, azonban nem hordozták magukban kézzelfogható sérelem megvalósulásának reális lehetőségét. Ezzel a döntéssel a nyomozó hatóság megerősítette azt a gyakorlatot, amely a hasonló kijelentések büntethetőségének határait meglehetősen megszorító módon értelmezi. Számos rendőrségi, ügyészségi és bírói döntés ugyanis a reális veszély bekövetkezését, és a közösség elleni izgatást csak abban az esetben látja megállapíthatónak, ha a vizsgált kijelentések valamilyen később megvalósuló, konkrét erőszakos magatartás közvetlen érzelmi előkészítéseként szolgálnak. Tehát ezen felfogás szerint, ha nincsen ilyen jellegű, közvetlen hatása egy beszédnek, akkor az nem is valósít meg bűncselekményt. Megjegyzendő, hogy amennyiben egy ilyen beszéd kiváltja az erőszakos magatartást, az adott eset büntetőjogi besorolása már közösség tagja elleni erőszak bűncselekménye lenne, nem közösség elleni izgatás. E logika szerint tehát a közösség elleni izgatás miatt valójában lehetetlen eljárást indítani.

A NEKI nem ért egyet a fent vázolt joggyakorlattal, hiszen így a társadalmilag káros, erőszakos jellegű kifejezések elleni büntetőjogi védelem nagyon gyengévé válik. Ezt a gyakorlat is alátámasztja: a tényállás Btk.-ba való bekerülése óta nagyon kevés esetben találták a hatóságok, bíróságok alkalmazhatónak a közösség elleni izgatás bűncselekményét. Meggyőződésünk szerint ez a joggyakorlat hozzájárul ahhoz, hogy a közbeszédben egyre többször találkozhatunk hasonló jellegű megnyilvánulásokkal. A megszólalók tisztában vannak azzal, hogy nem kell tartaniuk büntetőjogi szankciótól.

Mindezek miatt a rendőrség határozata ellen panasszal éltünk, amiben kifejtettük, hogy a jogszabály szövege, sőt, a vonatkozó alkotmánybírósági döntések egy olyan eltérő értelmezésre is lehetőséget adnak, amely nem szabja a büntetőjogi védelmet olyan szűkre, mint a jelenlegi joggyakorlat. A bűncselekmény megvalósulásának ugyanis nem előfeltétele, hogy később megvalósuljon konkrét erőszakos cselekmény, csak a sérelem bekövetkezésének reális lehetősége kell, hogy fennálljon. Jelen esetben ezen reális veszély fennállt, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a hallgatóság szélsőséges, erőszakos nézetekre nyitott közönségből állt, illetve azt, hogy az elhangzott kijelentések nagyon drasztikusak, félre nem érthetőek és erőszakosak voltak. Mindezen túl azt is figyelembe kell venni, hogy kétséget kizáróan nem állapítható meg, valóban történt-e erőszakos magatartás a zsidó, vagy más kisebbségek tagjai ellen ezen kijelentések alapján. Hiszen az, hogy nem volt sajtóhír ezzel kapcsolatban, vagy nem történt ilyen tárgyú feljelentés, nem zárja ki, hogy nem is történt ilyen eset. Következésképpen nem zárható ki az erőszakos eredmény bekövetkezése sem.

A panaszt elbíráló Pest Megyei Főügyészség a beadványunkban foglaltaknak nem adott helyt, a rendőrség nyomozást megszüntető határozatát hatályban tartotta. Így bármilyen elmarasztalás nélkül újra elhangzhatott egy olyan szélsőségesen agresszív, rasszista és antiszemita megnyilvánulás, amelynek kétségkívül az volt a célja, hogy a társadalom különböző csoportjai közötti ellentéteket tovább növelje.

Gyújtópalack az asztalon - a romák elleni sorozatgyilkosság piricsei túlélői

2010 szeptemberében emelt vádat a Pest Megyei Főügyészség Kis Árpád Sándor és három társa ellen a romák sérelmére 2008-2009-ben elkövetett, a magyar kriminalisztikában példa nélküli gyilkosságsorozat ügyében. A NEKI ügyfelei a második támadás sértettjei, a piricsei Gyetinas Tibor és Gyetinas Magdolna. 2008. augusztus 7-ről 8-ra virradó éjszaka érte őket a támadás, melyben Tibor háza megsemmisült. Magdolnát a lábán találták el a lövések, amikor háza ajtaján kilépett. Magdolna annyira félt az elkövetők további támadásától, hogy a kórházból saját felelősségére távozott, így a mai napig sörétszemek vannak a bal lábszárában.

Az ügy gyanúsítottjait 2009 augusztusában fogták el Debrecenben. Az elsőfokú tárgyalás 2011 márciusában kezdődött és 2013. augusztus 6-án született nem jogerős ítélet.

Ma már tudjuk, hogy az elkövetők először Galgagyörkön támadtak romák lakta házakra. Az akciónak nem lett akkora sajtóvisszhangja, mint amit a támadók reméltek, ezért úgy döntöttek, hogy tovább folytatják a támadásokat. Különböző híradásokból, internetes oldalakról tájékozódva választották ki a helyszínt, Piricsét, egy a román határ közelében lévő kétezer lelkes falut, ahol nagy számú roma közösség él. Most is, mint az első alkalommal, a támadás előtt terepszemlét tartottak, amely során kiszemelték a falu Encsencs felőli részén a romák által lakott házakat. Néhány nappal később, éjjel egy órakor hajtották végre a támadást, amelyben Tibor háza megsemmisült, Magdolna súlyosan megsérült.

Magdolna és Tibor házai egymás mellett álltak az Encsencs felé vezető földúton, a falu legszélén. A településnek ezen a részén már nincs közvilágítás. A támadás estéjén az akkor 64 éves Magdolna és élettársa, valamint a családi okok miatt náluk tartózkodó korábbi szomszéd, a 14 éves R. Julianna is tévét néztek, beszélgettek egy ismerősnél. Este kilenc órakor mindhárman hazatértek Magdolna házába, és lefeküdtek. Magdolna és a kislány a ház egyetlen helyiségében lévő ágyakra, míg az élettárs az ajtó mellé egy matracra.

Magdolna fia, Gyetinas Tibor ekkor a nyírbátori baromfifeldolgozóban volt délutános, így csak este tíz után ért haza. A felesége, a hét éves ikerfiúk, a négy éves kislány és az egy éves kisfiú ekkor már aludtak. A család ötödik gyermeke, a legidősebb lány aznap rokonoknál volt. Tibor a hazafelé tartó úton nem vett észre semmi szokatlant, nem találkozott autóval sem. Otthon leült, bekapcsolta a tévét, majd rövid idő múlva ő is lefeküdt aludni.

Magdolna házában éjjel egy óra körül Julianna zajra ébredt, mintha valaki járkálna a ház körül. Felült az ágyban, és azt látta, hogy az üvegtelen ablakon lévő szúnyoghálót valaki felszakítja, benyúl, és betesz egy üvegpalackot az ablak alatt lévő asztalra. A palack nem égett, viszont közvetlen azután egy tárgy repült be az ablakon, ami egy „pukkanás” után ki is gyulladt. A függöny és a földön lévő szivacs kapott lángra. A tizennégy éves lány hihetetlen lélekjelenlétet tanúsítva vízzel locsolta a tüzet, amit így sikerült eloltania. Addigra már Magdolna és az élettársa is felkeltek, mindhárman megindultak az ajtó felé. Magdolna ment elől, így az ő bal lábát találta el a lövés. A sörétek szétszóródtak a bal alsó lábszárában, iszonyú fájdalmat okozva az idős asszonynak, akit ekkor felkapott az élettársa, és rohant vele messze, el a háztól.

Hajnali egy óra körül Tibor is a durranásokra ébredt. Úgy tűnt neki, mintha egy riasztópisztolyból adtak volna le lövéseket. Ahogy felült az ágyban, már látta a lángokat, amelyek a ház mellett csaptak fel. Az ablak sarka, a fal egy része ekkor már lángokban állt. Kiszaladt a házból, és sikerült eloltania a tüzet, majd pedig az egész családját kimenekítette. Át akarta vinni őket az édesanyjához, de mivel ott is érezte a benzinszagot, így néhány házzal arrébb, a felesége testvéréhez vitte őket.

Közben Magdolnaék is odaértek, aki ekkor már iszonyatos fájdalomtól szenvedett: „nem érzem a lábamat, meglőttek”. Tibor hívta a rendőrséget és a mentőket.

A sértettek közül senki nem látott semmit. Nem tudtak értékelhető információval szolgálni az elkövetőkről. Arcokat, ruházatot nem tudtak megfigyelni, és nem láttak autót sem a közelben. Ugyancsak nem

látott semmit a közeli mezőgazdasági telepen dolgozó őr sem. Ő is csak négy nagy durranást hallott, illetve látta a tüzeket fellobbanni. Magdolna kiáltásaira felfigyelve ment oda megnézni, hogy mi is történt.

A helyszíni szemle során különböző fegyverekből származó lőszerhüvelyeket, sörétdarabokat foglalt le a rendőrség. Ugyancsak lefoglalásra került a Magdolna házába berepülő borosüveg, melyben ismeretlen folyadék volt, valamint rongy és dugó, azaz „klasszikus” Molotov-koktél. A helyszínelők találtak lábnyomokat és gépkocsi abroncs-nyomokat is a helyszínen, melyek a későbbiekben elkövetett támadások tükrében váltak nagyon fontos bizonyítási eszközzé.

Nyomkövető kutyával próbáltak meg valamiféle értékelhető információhoz jutni a hatóság emberei, azonban ez sem járt eredménnyel. A kutya az Encsencs felé menő útig követte a szagot, majd elvesztette. Ma már biztosan tudjuk, hogy az elkövetők abban az irányban hagyták el a tett színhelyét.

Nem volt könnyű helyzetben a nyomozó hatóság, és mint utóbb kiderült, Piricse a második támadás volt a sorozatgyilkosságban, azonban akkor ezt még nem lehetett tudni.⁸

A rendőrség kezdetben két szálon nyomozott. Az egyik feltevésük az volt, hogy valamiféle bosszú áll a háttérben, a másik szerint pedig a sértetteknek tartozása volt, és az uzsorások így akarták őket figyelmeztetni. A nyomozás során kiderült, hogy sem Tibornak, sem Magdolnának nincsenek haragosaik, és bár Tiborék tartoztak a faluban két embernek is, de azt igyekeztek az erejükhöz mérten törleszteni. Ezzel együtt is meghallgatták tanúként mindkét férfit, akik kölcsönt adtak a családnak, de hamar kiderült, hogy ez az irány nem vezet eredményre.

A Nyírbátori Rendőrkapitányság mindenesetre emberölés⁹ kísérletének¹⁰ büntette megalapozott gyanúja miatt indított eljárást ismeretlen tettesek ellen.

8 Gulyás József tényfeltáró jelentéséből az derül ki, hogy épp a piricsei támadást megelőzően szüntette meg a nemzetbiztonság a II. rendű vádlott Kiss István Zoltán megfigyelését, annak ellenére, hogy voltak arra vonatkozó információik, hogy Kissék fegyvereket akarnak szerezni. Sőt ekkor az is napirenden volt, hogy az első és a harmadrendű vádlottat is meg kellene figyelni, de ezt is elvetette az Nemzetbiztonsági Hivatal. Igaz azonban az is, hogy hivatal elmulasztotta az információkat megosztani a nyomozóhatósággal.

9 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (továbbiakban Btk.) 166. §

(1) Aki mást megöl, büntetett követ el, és öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés tíz évtől tizenöt évig terjedő, vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha az emberölést

a) előre kitervelten,

b) nyereségvágyból vagy

c) más aljas indokból, illetőleg célból,

d) különös kegyetlenséggel,

e) hivatalos személy vagy külföldi hivatalos személy ellen, hivatalos eljárása alatt, illetőleg emiatt, közfeladatot ellátó személy ellen, e feladatának teljesítése során, továbbá a hivatalos, a külföldi hivatalos vagy a közfeladatot ellátó személy támogatására vagy védelmére kelt személy ellen,

f) több emberen,

g) sok ember életét veszélyeztetve,

h) különös visszaesőként,

i) tizennegyedik életévét be nem töltött személy ellen,

követik el.

(3) Aki emberölésre irányuló előkészületet követ el, büntetett miatt öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) Aki az emberölést gondatlanságból követi el, vétség miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(5) A különös visszaesés szempontjából hasonlójellegű bűncselekmény

a) az erős felindulásban elkövetett emberölés (167. §), a népirtás [155. § (1) bekezdés a) pont],

b) az emberrablás és az előljáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak súlyosabban minősülő esetei [175/A. § (4) bekezdés, 355.

§ (5) bekezdés a) pont];

c) a terrorcselekmény, a légi jármű, vasúti, vízi, közúti tömegközlekedési vagy tömeges áruszállításra alkalmas jármű hatalomba kerítése és a zendülés súlyosabban minősülő esetei, ha a halált szándékosan okozva követik el [261. § (2) bekezdés a) pont, 262. § (2) bekezdés, 352. § (3) bekezdés b) pont].

10 16. § Kísérlet miatt büntetendő, aki a szándékos bűncselekmény elkövetését megkezdi, de nem fejezi be.

A nyomozás menetében 2008 novemberében történt fordulat, a két halálos áldozatot követelő nagycsécsei támadás után. Nagycsécset megelőzően 2008. szeptember 5-én Nyíradony-Tamásipusztán, majd pedig szeptember 29-én Tarnabodon¹¹ támadtak az elkövetők olyan házakra, melyekről úgy vélték, hogy romák laknak bennük. Ezekben a támadásokban személyi sérülés nem történt, csak anyagi kár keletkezett.

A 2008. november 2-án történt halálos áldozatokat követelő nagycsécsei támadás után már többen, köztük a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok biztosa is úgy nyilatkozik, hogy ezekben az ügyekben kifejezetten rasszista indítékkal támadnak romákra az ismeretlen elkövetők. A hatóságok ekkor még vonakodnak mindezt elismerni, de az ügyeket egyesítik. Addig az elkövetések helye szerint illetékes megyei rendőr-főkapitányságok jártak el, innentől a Nemzeti Nyomozóiroda Bűnügyi Főosztály Különleges Ügyek Osztálya folytatta a nyomozást.

A támadások tovább folytatódtak: 2008 decemberében Alsózsoltán Rontó Krisztián életveszélyes sérüléseket szenvedett, életét csak a gyors és szakszerű orvosi segítség mentette meg. Két hónappal később, 2009. február 23-án, Tatárszentgyörgyön Csorba Róbert és öt éves kislánya, Csorba Robika életét veszítette a támadásban. Ugyancsak meghalt 2009. április 22-én Kóka Jenő Tiszalökön, és Balogh Mária Kislétán, 2009. augusztus 3-án. Balogh Mária tizenkét éves lánya súlyos, életveszélyes sérüléseket szenvedett, életét csak az orvosi beavatkozás mentette meg.

Az elkövetőket végül 2009. augusztus 21-én fogták el Debrecenben, miután házkutatást tartottak a Perényi nevű szórakozóhelyen, ahol megtalálták a támadássorozat során használt fegyvereket.

A Pest Megyei Főügyészség 2010 szeptemberében emelt vádat az elkövetőkkel szemben. Az első-, a második-, és a harmadrendű vádlottakat előre kitervelten, aljas indokból, több emberen, részben sok ember életét veszélyeztetve, részben tizennegyedik életévét be nem töltött személy ellen elkövetett emberölés büntetével és más bűncselekmények elkövetésével vádolták. A negyedrendű vádlottal szemben – aki a tiszalöki és a kislétai támadásokkor szállította autójával a másik három elkövetőt, – bűnsegédlet volt a vád.

A vádiratból kiderül, hogy a vádlottak cselekményét a romákkal szembeni előítéletek motiválták, azaz – bár ezt így nem mondta ki az ügyészség – egyértelműen rasszista indítékból támadtak a sértettek. Emiatt minősül a bűncselekmény aljas indokból elkövetettnek.

Az idén augusztus 6-án megszületett elsőfokú ítéletben a bíróság mind a négy vádlottat bűnösnek találta. Az első-, második-, és harmadrendű vádlottak tettesként valósították meg az emberölést, és mindezt bünszervezetben követték el, ezért őket a bíróság életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélte. A negyedrendű vádlott bűnsegédként követte el a bűncselekményeket, tizenhárom év fegyházbüntetést kapott. A bünszervezetben való elkövetés okán egyikük sem bocsájtható feltételeken sem szabadságra.

Az ítélet indokolásában a bíróság kifejtette, hogy az ölési szándék – a halálos áldozattal nem járó – piricsei és galgagyörki támadásnál is megállapítható volt. Ugyancsak egyértelműen megállapítható, hogy különös kegyetlenséggel követték el a cselekményeket – a Molotov koktélok miatti tűzhalál lehetőség is elegendő ennek megállapításához.

Az ügyész vádbeszédében úgy fogalmazott, hogy rasszista indíték állt a vádlottak cselekményének hátterében. A bíróság osztotta az ügyészség álláspontját, és megállapította, hogy az elkövetőket nem motiválta más, mint a cigány lakosság megfélemlítése, megrendszabályozása. Az elkövetők ölési szándéka ebből fakadt, és ez megalapozza az aljas indokból elkövetés minősítést.

¹¹ Tarnabodon a megtámadott házakban nem romák éltek, és a nyomozóhatóság három helyi roma fiatalembert gyanúsított a cselekmény elkövetésével.

„Cigány fejét rúgtam a földön”

Irodánk sértetti képviselőt biztosított egy bántalmazott roma fiatalembernek, aki közösség tagja elleni erőszak büntette miatt tett feljelentést. Az eljárást az ügyészség megszüntette.

A roma fiatalemberbe három ismeretlen kötött bele a hajnali órákban egy szegedi szórakozóhely előtt 2011 januárjában. Az incidens közben a helyszínre érkezett egy újabb személy, aki az *„ezzel a rohadt kis cigánnyal nem bírtok?”* felkiáltással ütlegetni és rugdosni kezdte B. Jánost, miközben folytatta a roma származására utaló sértő megjegyzések hangoztatását. A támadás közben azt is közölte az áldozattal, hogy ő rendőr. Az ütlegetésnek az vetett véget, hogy a roma fiú barátnőjének segélykiáltásaira kiérkezett a rendőrség. A férfi, akiről kiderült, hogy a szegedi büntetés-végrehajtási intézetben fegyőr törzsőrmester, másnap a Facebook közösségi oldalon dicsekedett el azzal, hogy előző este whiskyt ivott, verekedett, *„cigány fejét rúgtam a földön”*, valamint 10.30-ig a fogdán ült.

Irodánk sértetti képviselőt biztosított a bántalmazott roma fiatalembernek, aki közösség tagja elleni erőszak büntette miatt tett feljelentést. Az eljárást az ügyészség megszüntette. Az indoklás szerint a törzsőrmester által elkövetett cselekmény nem bűncselekmény. Ezt megelőzően az ügyben eljáró rendőrök arra próbálták rávenni a sértettet, hogy magánvádas eljárás keretében, könnyű testi sértés miatt lépjen fel, ezt azonban elutasítottuk, hiszen álláspontunk szerint sokkal súlyosabb cselekmény, a Btk. 174/B. §-ában szabályozott rasszista indítatású, ún. közösség tagja elleni erőszak bűncselekménye valósult meg.

2011. július végén az ügyészség arra hivatkozva szüntette meg az eljárást, hogy az elkövető tagadta a terhére rótt cselekményt, és nem lehetett a romaellenes indítékot sem bizonyítani. Azt ugyan elismerte a férfi, hogy ő írta a bejegyzést a közösségi oldalra, az ügyészség szerint azonban a bűncselekmény alátámasztására nem elegendő a Facebook oldalon megjelent nyilatkozat, *„mivel abban csupán a konkrétan meg nem nevezett sértett származását jelöli meg, arra utal, anélkül, hogy a cselekmény motivációja kiderült volna.”* A törzsőrmestert egyébként az eljárás során meg sem gyanúsították, és egyszer sem szembesítették a sértettel az eljárás során.

A nyomozást megszüntető határozattal szemben panaszt nyújtottunk be, azonban az ügyészség azt is elutasította. Magyarországon így további jogorvoslatra nincs lehetőség. Emiatt úgy döntöttünk, hogy az üggyel a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságához (a továbbiakban: Bíróság) fordulunk. Álláspontunk szerint a Magyar Állam – a nyomozó hatóságokon keresztül – megsértette az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3., illetve 14. cikkét, amelyek a megalázó bánásmód és a diszkrimináció tilalmát írják elő.

A Bíróság joggyakorlata alapján a 3. cikk az Egyezményt aláíró államokat olyan intézkedések meghozatalára kötelezi, amelyek biztosítják, hogy állampolgáraikat nem éri megalázó bánásmód. Ez magában foglalja azt a tevőleges kötelezettséget is, hogy ilyen bánásmód esetén az államnak minden ésszerű lépést meg kell tennie annak érdekében, hogy a bizonyítékokat felkutassák, és alapos nyomozást folytassanak le. Véleményünk szerint a jelen ügyben a hazai hatóságok (rendőrség és ügyészség) nem folytattak le alapos nyomozást a B. Jánost ért rasszista támadás ügyében. Ennek eredményeképpen a közösség tagja elleni erőszak bűncselekménye miatt indult eljárás megszüntetésre került, így nem lehetséges, hogy az elkövetőt ebben az ügyben előítéletes indítékból elkövetett bűncselekmény miatt felelősségre vonják.

Ügyfelünk a rendőrségi feljelentésben, és azt követően is következetesen állította, hogy az ellene irányuló támadás indítéka roma származása. Erre abból lehetett következtetni, hogy a bántalmazás előtt sértő megjegyzéseket tett származására a támadó (pl. *„ezzel a kis rohadt cigánnyal nem bírtok? Mi van, te cigány!”*). Ezen túl a Facebook közösségi oldalon is olvasható volt az elkövető egyik hozzászólása, amelyben azt írta: *„a cigány fejét rúgtam a földön”*. Úgy gondoljuk, az, hogy a támadó fontosnak tartotta a sértett származását megjelölni, kellőképpen alátámasztja a támadás romaellenes motivációját.

A Bírósághoz írt beadványunkban kifejtettük, hogy a rendőrség a nyomozás során számos olyan körülményt, lehetséges bizonyítékot nem vizsgált, amelyek hozzájárulhattak volna a közösség tagja elleni erőszak bűncselekményének eredményes felderítéséhez. A nyomozást megszüntető határozatban a Szegedi Nyomozó Ügyészség tényként kezeli, hogy az elkövető B. Jánost bántalmazta, de szerinte nem állapítható meg kétséget kizáróan, hogy a támadás az áldozat roma származása miatt történt volna. A fentebb említett kifejezések azonban azt támasztják alá, hogy a bántalmazásnak köze volt ügyfelünk roma származásához.

Álláspontunk szerint az ügyészség több lényeges körülménynek nem járt utána, illetve nem tett meg minden lehetséges lépést a romaellenes motiváció felderítése érdekében. A sértettet egyszer sem szembesítették a gyanúsítottal, annak ellenére sem, hogy abba a gyanúsított beleegyezett volna, és ügyfelünk is kifejezetten kérte a nyomozás kiegészítésére tett indítványában. Nem kutatta fel az ügyészség azokat a tanúkat sem, akik a bántalmazást megelőzően B. Jánost sértegették, illetve akik véget vetettek a bántalmazásnak azzal, hogy leszedték róla a támadót. Úgy gondoljuk, hogy ők az ügy lényegére döntő jelentőségű információval tudtak volna szolgálni. Különösen súlyos hiányosság ez, tekintettel arra, hogy volt olyan tanú, akinek a becenevét és a lakhelyeként szolgáló városrészt is meg tudta jelölni a sértett. Ezek alapján őt be lehetett volna azonosítani, mivel a kérdéses városrész Szeged egy viszonylag kis területén helyezkedik el. Elfogadhatatlan ezzel kapcsolatban az ügyészség megállapítása a panaszt elutasító határozatban, amely szerint azért nem tudták megállapítani a tanúk kilétét, mert az elérhetőségüket sem a sértett, sem barátja nem tudta megadni. Egyértelműen az ügyészség feladata lett volna aktívan eljárni a személyazonosságok felderítésében, nem pedig csak arra várni, hogy ezeket az adatokat mások szolgáltassák.

Az ügyészség a panaszt elutasító határozatban maga is megállapítja, hogy a rasszista motiváció valószínűsíthető volt. Ennek ellenére a gyanúsított személyi háttérével kapcsolatban semmilyen vizsgálatot nem indított. Nem folytattak le környezettanulmányt arra vonatkozóan, hogy rasszista, romaellenes eszméket tartalmazó könyveket, zenéket, szimbólumokat birtokol-e. Arra sem terjedt ki a vizsgálat, hogy van-e, volt-e kapcsolata a gyanúsítottnak ilyen eszméket valló csoportokkal.

Álláspontunk szerint, ha a fenti körülményeknek az ügyészség utána járt volna, lehetséges lett volna olyan bizonyítékokat feltárni, amelyek a közösség tagja elleni erőszak bűncselekménye tekintetében vádemelés indítványozását megalapozzák. Mindezen hiányosságok miatt véljük úgy, hogy a hatóságok nyomozása nem felelt meg az Egyezmény 3. cikke által megkövetelt feltételeknek.

A Bíróságnak egységes a joggyakorlata abban a kérdésben, hogy a rasszista támadások felderítését a hatóságoknak prioritásként kell kezelniük, és minden ésszerű lépést meg kell tenniük annak érdekében, hogy a bűncselekmények rasszista indítékát feltárják, és megállapítsák, hogy szerepet játszott-e a rasszizmus az eseményeknél. Megelőző döntéseiben azt is leszögezte a Bíróság, hogy amennyiben a rasszista indíttatású incidenseket egy szinten kezelik a hatóságok az ilyen indíttatással nem rendelkező eseményekkel, akkor figyelmen kívül hagyják ezen, az alapvető jogokra nézve különösképpen káros cselekmények speciális jellegét. Álláspontunk szerint B. János ügyére érvényesek a fenti megállapítások. A 3. cikkel kapcsolatban kifejtettek alapján úgy gondoljuk, hogy a hatóságok nem kezelték az alapvetően rasszista támadást a megfelelő körültekintéssel, nem tettek meg minden lépést, hogy felderítsék a támadás esetleges rasszista vonatkozásait. A B. Jánost ért diszkriminatív bánásmódra további bizonyíték az is, hogy az incidenst követően csak a támadó sérüléseit rögzítették a rendőrségen, az övét nem.

Az ügy jelenleg is a strasbourgi bíróság előtt van, érdemi lépés még nem történt az ügyben.

**2011-ES
ÜGYEK**

**DISZKRIMINÁCIÓS
ÜGYEK**

DISZKRIMINÁCIÓS ÜGYEK

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló törvény 2004-es hatálybalépését követően a NEKI volt az egyik első szervezet, amely e jogszabály alapján kezdeményezett bírósági és hatósági eljárásokat. A kétezres évek második felében folyamatosan teszteltük ennek a jogterületnek a működését. A jogszabályban nevesített szinte valamennyi diszkrimináció-fajtával foglalkoztunk, volt zaklatási és megtorlási ügyünk is a „klasszikus” hátrányos megkülönböztetések mellett. A romák érdekében indított eljárásokon túl képviseltünk menekülteket, LMBTQ közösséghez tartozó személyeket, várandós anyákat, igyekeztünk tehát a védett csoportok körét is lefedni. Képviseltünk egyéni felperest, és képviseltük közérdekű igényérvényesítés keretében az egész roma közösséget. Nagyon sok olyan ügyben jártunk el, amikor a munka világában történt a jogsértés, vagy épp valamilyen szolgáltatásból zárták ki ügyfeleinket. Nagyon sokrétű tapasztalatra tettünk szert az évek során, melyeket meg is osztottunk a 2010-ben akkreditált képzéseinken résztvevőkkel.

2011-ben a megváltozott társadalmi környezet okán döntöttünk úgy, hogy az általunk meghatározott stratégiai területek mentén azokra a társadalmi problémákra fókuszálunk, amelyek ekkorra már egyre inkább eluralták a hazai közéletet, és amelyek során a romákat, mint közösséget érték a sérelmek.

Ugyanakkor a NEKI továbbra is azt az álláspontot képviseli, hogy a mindennapi élet területén megjelenő diszkriminációt is képviselni kell, és precedensértékű pereket kell indítani, amelyeknek jogfejlesztő hatásuk van, és ezzel képesek formálni a joggyakorlatot.

Ugyancsak fontos célunk, hogy a diszkrimináció területén megszerzett szakértői pozíciónkat megőrizzük, és az ügyeken keresztül újabb és újabb tapasztalatokkal gazdagodjunk. Minden egyes eset más és más, még az elveszített perekből is nagyon sok információt lehet leszűrni, és a következő panasznál ezeket már figyelembe tudjuk venni, tudunk velük számolni akár az Egyenlő Bánásmód Hatóság, akár a bíróságok előtt.

A mi eredményeinknek köszönhető például, hogy a diszkriminációs ügyekben ötszáz-hatszázezer forint nem vagyoni kártérítést állapítanak meg ma a bíróságok, a korábbi százezer forinttal szemben. Azt is sikerült elérnünk, hogy már ennél a magasabb összegnél sem kell külön bizonyítékokat szolgáltatnunk, a bíróság köztudomású ténynek veszi azt, hogy egy ilyen jogsértés önmagában megalapozza a magasabb összegű kártérítést is.

A 2011-es esetleírások között szerepel egy olyan ügy, amely a klasszikus szolgáltatás-megtagadások körébe tartozik, jelentőségét azonban az adja, hogy egy meleg által látogatott szórakozóhelyen érte a megalázás az egyébként meleg roma fiatalokat, azért mert romák.

Alapító okiratunkban is egyértelműen szerepel, hogy egyedi döntés alapján elláthatjuk más védett csoport képviselését is, ha nagyon durva emberi jogi jogsértés történt az ügyben. A 2012-es ügyek közül is azok az emblemikus esetek kerültek kifejtésre, melyek jól példázzák, hogy mennyire sokféle lehet a hátrányos megkülönböztetés. Mindezek alapján nem volt kérdés, hogy elvállaljuk a zuglói hajléktalanok ügyét, akikkel kapcsolatban úgy nyilatkozott a kerület polgármestere az állampolgári jogok országgyűlési biztosának, hogy a ledózerolt területen jogi értelemben nem volt senki és semmi. Ehhez képest ott emberek éltek hosszú évek óta, akik esetében még arra sem vette a fáradságot a helyi önkormányzat, hogy ügyükben bármiféle jogi eljárást lefolytasson.

Helyet kapott az esetleírások között annak az anyukának az ügye is, aki hónapokig harcolt azért, hogy kislányát visszakapja, mert a szociális szolgáltatók a segítség helyett inkább ahhoz asszisztáltak, hogy a gyerek állami otthonba kerüljön. Ebben az ügyben természetesen nem diszkriminációs eljárást indítottunk, mégis azt érezzük, hogy amennyiben Éva nem roma, akkor talán nem szenvedte volna el ezeket a sérelmeket, és nem bántak volna vele ilyen megalázó módon.

Cigányok ne hívjanak!

2011 májusában panaszbejelentés alapján észleltük, hogy az *apronet.hu* hirdető portálon egy édességbolt álláshirdetése a romákat egyértelműen kizárta a jelentkezésből. A hirdetés utolsó mondata úgy szólt: „Cigányok ne hívjanak”. Az ilyen megnyilvánulás a diszkrimináció különösen súlyos formája.

Az eset kapcsán az Egyenlő Bánásmód Hatóság előtt indítottunk eljárást közérdekű igényérvényesítés keretében. A hatóság az eljárást arra való hivatkozással szüntette meg, hogy szervezetünk nem jelölte meg a bepanaszolt fél idézhető címét. Álláspontunk szerint az eljárás lefolytatásához szükséges adatot, jelen esetben a hirdetés feladásánál megjelölt telefonszám előfizetőjének nevét és címét, a hatóságnak lenne feladata beszerezni, hiszen neki kötelessége a panasz alapját képező tényállás tisztázása. Már csak azért is így van ez, mert a szervezetünk – és bármely más személy, aki hasonló rasszista hirdetéssel találkozik – nincs abban a helyzetben, hogy ezeket az adatokat megismerje. Jelen esetben a hirdetésben megjelölt telefonszám titkosított volt – tehát a hozzá tartozó előfizető kilétét a telefontársaság magánszemélynek nem szolgáltatja ki. Egyéb adatok (e-mail cím, regisztrált név) alapján sem lehetett kideríteni a hirdető személyét. A hatóság a hirdetést közzétevő felhasználó regisztrált e-mail címe, illetve a hirdetés feladójának IP címe alapján megkísérelte beazonosítani az eljárás alá vontat, azonban mind az email cím, mind az IP cím egy Dél-Koreában bejegyzett, beazonosíthatatlan szerverhez tartozott. A hirdetés feladójának azonosítása a megadott telefonszámon keresztül történhetett volna legegyszerűbben.

Mivel véleményünk szerint az ügy jelentős gyakorlati problémára mutatott rá az EBH eljárásával kapcsolatban, ezért az eljárást megszüntető határozat ellen bírósági felülvizsgálatot kezdeményeztünk. Célunk volt rákényszeríteni a hatóságot, hogy ebben és hasonló esetekben saját maga szerezz be az eljárás lefolytatásához, a diszkrimináció elkövetőjének beazonosításához szükséges adatokat, és így hatékonyabban lépjen fel a hátrányos megkülönböztetés gyakorlata ellen. A bíróság azonban helybenhagyta a hatóság döntését, és megerősítette, hogy a kérelmezőnek kell az eljárás alá vont személyét pontosan megjelölni.

A helyzet megítélését bonyolítja, hogy a hatályos jogi rendelkezések szerint az EBH megkeresésére a telefontársaság nem köteles kiadni a titkosított telefonszám előfizetőjének adatait, mert azt csak nyomozó hatóság, ügyészség, bíróság, valamint nemzetbiztonsági szolgálat kérésére teheti meg. Mindezzel együtt álláspontunk szerint a hatóság megkísérelhette volna más módon az eljárásba bevonni a hirdetés feladóját, például úgy, hogy eljárása során felhívja a megadott telefonszámot, szóban idézi meghallgatásra, akár ügyfélként, akár tanúként. Így tehát kétségtelen, hogy a jogi szabályozás hiányosságai nehezítik a diszkrimináció feltárását, a hatékony jogérvényesítést azonban a rugalmasabb hatósági hozzáállás nagyban segítené.

A jelen gyakorlat és jogszabályi környezet fenntartásával Magyarországon valós következmény nélkül lehet nyíltan jogellenes, diszkriminatív álláshirdetéseket közzétenni, mert az ilyen hirdetések feladóinak kilétét magánszemély nem tudja, a hatóság pedig meg sem próbálja kideríteni, így a jogérvényesítés tulajdonképpen ellehetetlenül.

Tilos a büszkeség - romák a Pride-on

Ügyfeleink, P. Krisztián, B. Zsolt, Cs. Csaba és M. Nóra valamennyien részt vettek önkéntesként a 2011-es Budapest Pride szervezésében és lebonyolításában. A felvonulás után este úgy döntöttek, hogy elmennek az A. Clubba, amelyről úgy tudták, hogy a rendezvény záróeseményének egyik színhelye. A biztonsági őrök nem engedték be a három gyöngyöspatai roma fiataalt, és barátnőjüket. Az ügyben az Egyenlő Bánásmód Hatóság és a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság megállapította a hátrányos megkülönböztetést, és egymillió forint bírság megfizetésére kötelezte a szórakozóhelyet.

A három gyöngyöspatai fiatalember a Budapest Pride rendezvényre érkezett fel a városba, valamennyien részt vettek a program előkészületeiben is. 2011. június 17-én este fél 11-kor érkeztek meg az A. Club szórakozóhelyre, amelyről úgy tudták, hogy az a rendezvény egyik helyszíne. A bejáratnál álló alkalmazott tagsági kártyát kért tőlük. A panaszosok nem rendelkeztek ilyen kártyával, de amíg kint várakoztak, látták, hogy a többi vendéget kártya nélkül is beengedték. Azt is mondták nekik, hogy a tagsági kártyát a szórakozóhely honlapjáról lehet letölteni, majd azt kitöltve elbírálás céljából vissza kell küldeni. Mint később kiderült, ez az információ sem volt valós.

Miután ügyfeleink többször szóvá tették, hogy mások kártya nélkül jönnek-mennek szabadon, a szórakozóhely nevében eljáró személy ún. „dress code”-ra, és „face control”-ra hivatkozott.

Ügyfeleink egyik fenti indokot sem találták hihetőnek, hiszen egyrészt klubtagsági igazolvány nélkül, másrészt hozzájuk hasonló ruházatban gondtalanul áramlottak be a szórakozni vágyók a rendezvényre. A szórakozóhely hivatalos honlapján semmilyen információ nem volt arra vonatkozóan, hogy bármilyen feltételhez kötötték volna a részvételt. Nem volt utalás a dress code-ra sem. Az sem derült ki, hogy mit is jelent pontosan a dress code, milyen kifogás merült fel öltözködéssel szemben, illetve, mi az a mindenkire elvárt viselet, amelynek eleget kellett volna tenniük.

A megalázó bánásmód miatt ügyfeleink szeretnék volna elkérni a panaszkönyvet. Azt arra hivatkozva nem adták ki számukra, hogy csak azok kaphatják meg, akik már bent vannak a szórakozóhelyen.¹² Az érintettek számára a történetek, valamint a szórakozóhely nevében eljárók kommunikációs stílusa, velük kapcsolatos attitűdje alapján nyilvánvaló volt, hogy roma származásuk, valamint társadalmi státuszuk, illetve ezen két helyzettel összefüggő külső jegyeik miatt nem engedik be őket. Ez már csak abból is egyértelmű volt számukra, hogy semmilyen más tulajdonságuk alapján nem különböztek a többi vendégtől. A társaság három roma érintettje úgy érkezett a szórakozóhelyre, hogy előtte hosszan készülődtek, sminkeltek, a rendezvényhez („bulihoz”) illő ruházatot vettek magukra, kicsinosították magukat. Külső megjelenésük, öltözetük semmiben nem tért el a szórakozóhelyet látogató közönség más tagjainak megjelenésétől. Ezt támasztja alá az is, hogy egy a helyszínre érkező ismerősük fényképfelvételt készített róluk, amelyet összevetve a szórakozóhely honlapján található party-fotókkal, semmilyen szembetűnő különbséget nem lehet találni rajtuk más vendégek megjelenéséhez képest. A társasághoz később csatlakozó M. Nóra valóban nem volt úgy „kiöltözve”, mint három társa, egyszerű, hétköznapi ruhája azonban nem tért el pl. annak a két aktivista ismerősüknek a ruhájától, akik szintén térdnadrágban, pólóban és strandpapucsban mentek be szórakozni, anélkül, hogy bárki megállította volna őket. (Mindkét társaságról fotó készült, természetesen az érintettek beleegyezésével.)

¹² 2005. évi CLXIV. törvény a kereskedelemről 5. § (4) Az üzletekben jól látható és könnyen hozzáférhető helyen a kereskedelmi hatóság által hitelesített, folyamatosan számozott oldalú vásárlók könyvét kell elhelyezni. A vásárlók a vásárlók könyvébe bejegyezhetik az üzlet működésével, továbbá az ott folytatott kereskedelmi tevékenységgel kapcsolatos panaszait és javaslataikat. A vásárlót e jogának gyakorlásában megakadályozni vagy befolyásolni tilos. A vásárlók könyve, ismertebb nevén a panaszkönyv épp arra szolgál, hogy abba az üzlet működésével kapcsolatos valamennyi probléma bejegyzésre kerüljön. Jogellenesen tagadták tehát meg ügyfeleinktől a panasztételnek ezt a módját.

Mivel a helyzet rendkívül megalázó volt ügyfeleink számára, segítséget kértek a Pride egyik szervezőjétől, azonban ő sem tudta elérni, hogy bemehessenek. A szervezők és a biztonságiak közötti szóváltást több szemtanú is figyelemmel kísérte. (A Pride szervezői később hivatalos honlapjukon bocsánatot kértek a történetekért, és elítélték az A. Club eljárását.)

Ezt követően telefonon kértek segítséget egy ismerősüktől. K. Dorottya telefonon, majd személyesen próbált közbenjárni az érdekekben, eredménytelenül. K. Dorottyanak végül sikerült beszélnie a szórakozóhelyen egy illetékessel, aki látszólag nagyon megértőnek mutatta magát, és sajnálkozott a történetek miatt. Többek között elmondta azonban, hogy bár a Clubnak vannak roma V.I.P vendégei, ugyanakkor „azt mindenki tudja, hogy a cigányok bűdösek és lopnak”, és nekik (a szórakozóhely üzemeltetőinek) „tekintettel kell lenniük a többi vendégre is”.

Néhány nappal később az érintettek között sor került egy egyeztető találkozóra, ahol a szórakozóhely is képviseltette magát. Az egyeztetésen készült hangfelvételen a szórakozóhely képviselője úgy nyilatkozott, hogy a hely tulajdonosai azt engednek be, akit akarnak, és a gyöngyöspatai romák tulajdonképpen jobban is jártak, hogy nem jutottak be, mert úgysem érezték volna bent jól magukat.

Az egyeztetésen elhangzottak nem hogy enyhítették volna ügyfeleink korábbi megaláztatását, inkább fokozták azt, ezért úgy döntöttek, hogy megkeresik irodánkat és kérik a segítségünket. Először megpróbáltunk peren kívül megegyezni az A. Club üzemeltetőivel. Levelünkben tájékoztattuk őket jogi álláspontunkról, és kértük, hogy a panaszosoktól kérjenek bocsánatot, valamint fizessenek kártérítést az elszenvedett lelki sérelmekért. Felajánlottuk a mediáció lehetőségét is annak érdekében, hogy a jogi eljárás elkerülhető legyen. Levelünkre a szórakozóhely üzemeltetői nem reagáltak.

Ezt követően már nem volt más lehetőségünk csak a jogi eljárás az Egyenlő Bánásmód Hatóság előtt. Kérelmünkben kifejtettük, hogy álláspontunk szerint ügyfeleinket egyrésztől roma kisebbséghez való tartozásuk, ezzel összefüggésben erőteljes, a kisebbségi csoporthoz való tartozásukra utaló rasszjegyeik és bőrszínük miatt rekesztették ki, másrésztől, mert olyan társadalmi osztályt képviseltek, amely a beengedők megítélése szerint „nem volt elég jó” a szórakozóhely eddig megszokott közönségének. „A történetek ügyfeleinket megrázták, a belépés megtagadása, az egész ezzel kapcsolatos bánásmód sértette emberi méltóságukat. Különösen megalázó volt számukra, hogy az incidens egy olyan rendezvény kapcsán érte őket, aminek a célja a másság elfogadása, a tolerancia erősítése volt, amely rendezvény előkészítésében önkéntesként maguk is részt vettek. A panaszosok közül hárman nem budapesti lakosok, kizárólag ezen alkalom kedvéért utaztak fel a fővárosba, elmondásuk alapján régóta várták ezt az eseményt. A rendezvényen azzal a belső motivációval vettek részt, hogy átéljék: őket is lehet el- és befogadni.”¹³ Az A. Club alkalmazottai és tulajdonosai részéről közvetlen és közvetett formában is olyan arcücsapást szenvedtek el, amely tovább mélyítette a társadalomból való kirekesztettségük érzetét.

Az események megítélésünk szerint közvetlen hátrányos megkülönböztetést¹⁴ valósítottak meg. Az Ebktv. külön nevesíti azokat az eseteket, melyben egy üzlet, vagy szórakozóhely a jogsértés elkövetője.¹⁵

13 Részlet a 2011. augusztus 30. napján kelt panaszbeadványból.

14 Az egyenlő bánásmód követelményéről és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (továbbiakban Ebktv.) 5. § a) pontja szerint az egyenlő bánásmód követelményét köteles megtartani az, aki az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségben szolgáltatást nyújt vagy árut forgalmaz.

A törvény 8. § c), e), p) pontjai szerint közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt bőrszíne, nemzeti vagy etnikai hovatartozása, vagy társadalmi származása miatt részesül kedvezőtlenebb bánásmódban, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben levő személy vagy csoport részesül, részesült vagy részesülne.

15 Ebktv. 30. § (1) bekezdésének a) pontja szerint az egyenlő bánásmód megsértését jelenti különösen a 8. § alapján meghatározott tulajdonság alapján az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségben, így különösen a vendéglátó-ipari, kereskedelmi, valamint a művelődés és a szórakozás céljára létrehozott intézményekben megtagadni vagy mellőzni szolgáltatások nyújtását vagy áru forgalmazását.

A hatóság kérelmünket alaposnak találta, 2012. május 22-én kelt határozatában megállapította, hogy a szórakozóhelyet üzemeltető cég megsértette az egyenlő bánásmód követelményét, és közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg a kérelmezők etnikai kisebbséghez tartozásával összefüggésben, amikor megtagadta a kiszolgálásukat. A hatóság eltiltotta a további jogsértéstől az üzemeltetőt, és egymillió forint bírság megfizetésére kötelezte azt. Ezen túlmenően elrendelte határozatának kilencven napra történő nyilvánosságra hozatalát a hatóság honlapján.

A határozat indokolásában a hatóság kifejtette, hogy „a nyilvános helyen, tehát mások előtt tanúsított diszkrimináció az emberi méltóságot különösen súlyosan sérti, mert azzal, hogy a minden embert megillető jogegyenlőséget figyelmen kívül hagyja, egyúttal a sérelmet szenvedett felek önbizalmát is jelentősen csorbítja.”¹⁶

Tekintettel arra, hogy az eljárás alá vont felülvizsgálati kérelmet nyújtott be, az ügyben jogerős döntést a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság hozott¹⁷. A bíróság elutasította az A. Clubot üzemeltető kft. keresetét, és helyben hagyta az Egyenlő Bánásmód Hatóság marasztaló határozatát.

¹⁶ Részlet az Egyenlő Bánásmód Hatóság 2012. május 22. napján kelt határozatából

¹⁷ Az ítélet 2013. február 12. napján kelt.

2012-ES ÜGYEK

**SZOCIÁLIS
ELLÁTÁSOK ÉS
KÖZMUNKA**

SZOCIÁLIS ELLÁTÁSOK ÉS KÖZMUNKA

A NEKI tevékenysége során monitorozza a közfoglalkoztatók (elsősorban települési önkormányzatok), és más jogalkalmazók, valamint a jogalkotó, és egyéb döntéshozók munkáját. Azokra a hiányosságokra és problémákra hívjuk fel a figyelmet, amelyek jelentős hatással vannak a mélyszegénységben élőkre, valamint a roma kisebbségre, és amelyek nem egyeztethetők össze az alkotmányos, illetve emberi jogi alapelvekkel. A közmunkákról szóló jogszabály ugyan 2011-ben született, és Gyöngyöspátán az év szeptemberében indult is egy úgynevezett mintaprogram, azonban a közfoglalkoztatás országosan 2012-ben terjedt el, így az ügyek száma is 2012-ben sokszorozódott meg.

A közfoglalkoztatás anomáliái a bérezéssel és a szabadságolással kapcsolatos szabályozásban jelentkeznek legerőteljesebben. A NEKI 2012 novemberében az Alkotmánybíróságtól kérte a közfoglalkoztatási törvény szabadságra vonatkozó rendelkezéseinek alkotmányossági vizsgálatát, és azok megsemmisítését. Az egyes esetek leírása között részletesen bemutatjuk a beadványban szereplő álláspontunkat. A Lehet Más a Politika párt (LMP) ugyancsak alkotmányjogi panasszal élt, beadványuk a közmunkás bér és a minimálbér közötti különbséget sérelmezi.¹⁸ Mindkét kérelem a diszkrimináció alkotmányos tilalmán alapul, válasz egyikre sem érkezett.

2012 őszén „A Munka Méltósága” című, a közfoglalkoztatási rendszerrel kapcsolatos ombudsmani projekt keretében az alapvető jogok biztosa által feltett kérdésekre adtunk választ Messing Vera szociológussal és a TASZ munkatársaival közösen. Az alapvető jogok biztosának átfogó jelentése¹⁹ 2012 decemberében készült el, önálló és kiemelt vizsgálati területté téve a közfoglalkoztatási rendszerrel, illetve – mindezzel szoros összefüggésben – a szociális támogatások elmaradásával kapcsolatban felmerülő alapjogi problémákat. A jelentés a korábban vázolt két alkotmányjogi beadvány érvrendszerét egyezően tartalmazza.

A témában munkacsoportot hoztunk létre a Társaság a Szabadságjogokért (TASZ), illetve a Magyar Szegénységellenes Hálózat munkatársaival. A közös munkát és gondolkodást havi értekezleteken személyesen, illetve elektronikusan folytatjuk.

A hozzánk beérkező leggyakoribb panasz, hogy a dolgozók a fizetésüket több hetes, akár hónapos késedelemmel kapják meg, annak ellenére, hogy a munkaszerződések szerint a közfoglalkoztatási bér heti részletekben kerül kifizetésre. Minden ilyen esetben írásban szólítottuk fel a munkaadókat a teljesítésre, sőt a jogsegélykérelmek sűrűsödésével a Munkaügyi Hivatalt és a Belügyminisztériumot is értesítettük. A foglalkoztatók ez ügyben tehetetlenek voltak, a minisztériumi forráshiány megszűnésével az ilyen jellegű panaszok elmaradtak.

Mind a mai napig gyakran előfordul, hogy a foglalkoztatókat a munkabér védelmében hozott garanciális rendelkezések²⁰ betartására kell figyelmeztetnünk. Ilyen szabály például, hogy a foglalkoztató a dolgozónak köteles pénztári/készpénzes kifizetést is biztosítani, a közmunkás nem kötelezhető bankszámla nyitására és fenntartására, valamint az, hogy a bérből való levonásnak csak jogszabály vagy végrehajthatói határozat alapján van helye. A foglalkoztató a közmunkással szemben fennálló követelését (pl. súlyadó, kommunális adó, kártérítés) csak annak hozzájárulásával vonhatja le.

18 A minimálbér megállapítása a munkavállalót védő garancia, a szabályozás azonban a munkajogviszonyban álló személyek közt a közfoglalkoztatottakat a közfoglalkoztatási bér megállapításáról szóló 170/2011. (VIII. 24.) Korm. rendelet egyéb tulajdonságuk alapján hátrányosan különbözteti meg akkor, amikor esetükben a kötelező bér összegét alacsonyabban állapítja meg, anélkül, hogy ennek ésszerű indoka lenne. Ez vonatkozik a betegszabadság és a táppénz összegére is.

19 AJB-3025/2012./ www.ajbh.hu/documents

20 2012. évi I. törvény 7. fejezetének a közfoglalkoztatottakra is vonatkozó szabályai.

A munkakörülmények számos helyen nem emberhez méltóak: a munkások sérelmezik a település és a munkavégzés helyszíne közötti esetenkénti több kilométeres távolságot; a magánterületen történő munkavégzést (Gyöngyöspata, Mikóháza); a munkaruha, bakancs, védőkesztyű hiányát, alkalmatlanságát, elnyűttségét, a szerszámok mennyiségét és minőségét (pl. Putnok, Felsődobsza, Érpatak); az öltözködési, tisztálkodási, egészségügyi, étkezési, pihenési és melegedési lehetőségek hiányos vagy alkalmatlan voltát (Budapest VIII. ker., Mikóháza); a munkavédelmi előírásoktól eltérő foglalkoztatást (pl. Gyöngyöspata); az embertelen hangnemet és bánásmódot; valamint azt, hogy a munkavégzés és a pihenőidő közben gyakran filmezik őket (pl. Gyöngyöspata, Érpatak).

Az ilyen bejelentések esetén levélben fordulunk a közfoglalkoztatóhoz, a Munkaügyi Hivatalhoz, illetve a jogszerűtlen kamerázások kapcsán a Nemzeti Információs Hatósághoz, több-kevesebb sikerrel.

Az általunk kezdeményezett munkavédelmi hivatali ellenőrzések az esetek döntő többségében mindent rendben találtak (Felsődobsza, Mikóháza), egyetlen bejelentésünk zárult a hiányosságok megállapításával, és a foglalkoztató hatósági felszólításával (téli munkavégzés Gyöngyöspatán). A tényleges visszatartó erőként működő bírság kiszabására egyetlen esetben sem került sor.

A foglalkoztató a kérelmünknek megfelelően intézkedett a megfelelő munkaruhák kiosztásával Felsődobszán. A gyöngyöspatai polgármester azonban cinikus levélben utasított el minket, amikor személyes egyeztető tárgyalásra kértük azok után, hogy leveleink ellenére a közfoglalkoztatási problémák nem hogy nem csökkentek, hanem sokasodtak a településen.

A Nemzeti Információs Hatóság egyetlen levelünkre sem reagált.

Irodánkat Verpelétről és Nagykónyiból is többen keresték fel azzal, hogy a helyi önkormányzat az emberek szociális segélyét mindenfajta előzetes felszólítás, értesítés, tájékoztatás nélkül vonja meg. Gond az is, hogy a hivatalok a szociális ellátásra jogosító önkéntes munkavégzést²¹ nem szerveznek, illetve erről és egyéb alternatív megoldásokról²² az érintetteket nem tájékoztatják. Mindkét esetben felhívtuk az önkormányzat jegyzőjének figyelmét az ombudsmani állásfoglalásra, mely szerint az érintett személyeknek teljes körű tájékoztatást kell adni a 30 napos jogosító idő megszerzésének alternatív lehetőségeiről az ellátatlanság megelőzése érdekében, továbbá az önkormányzatnak kötelessége gondoskodni arról, hogy a településen lehetőség legyen önkéntes munkavégzésre. Ehhez a települést regisztrálni kell az illetékes állami szervnél.

A hajdúhadházi közmunkásoknak azok után vonták meg a szociális segélyüket, hogy az önkormányzatnál – a feltételül szabott – egy hónapos közérdekű munkát elvégezték. Ügyükkel alább részletesebben is foglalkozunk.

21 A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (továbbiakban: Szt.) 25. §, 34. § és 36. § szerint a szociális ellátására vonatkozó jogosultság rendszeres időközönként felülvizsgálandó. A bonyolult feltételrendszer egyik eleme, hogy az aktív korúak ellátásban részesülő a vizsgált időszak alatt legalább 30 nap időtartamban közfoglalkoztatásban, munkaerő-piaci programban vegyen részt, vagy kereső tevékenységet folytasson. Jogosító idő szerzhető többek között fél éves képzés, illetve közérdekű önkéntes és ingyenes tevékenység révén is.

22 Sokan nem ismerik Szt. azon rendelkezését, hogy kereső tevékenységnek felel meg az alkalmi munkavégzés és a háztartási munka is, így azokkal bizonyos feltételek mellett ugyancsak ellátásra jogosító idő szerzhető.

Hajdúhadházi segélymegvonás

A hajdúhadházi közmunkásoknak a helyi jegyző azután vonta meg a szociális ellátását, hogy az ellátásra jogosító, egy hónapos közérdekű, ingyenes munkát elvégezték – az önkormányzat javára. A jogorvoslati határidő eltelte miatt képviselőnk az ügyészséghez és az ombudsmanhoz fordultunk, mindezidáig eredménytelenül.

B. Sándor például 2012. június 15-től július 15-ig volt önkéntes jogviszonyban. Felülvizsgálati eljárása május 30-án indult, melynek eredményeképpen a jegyző 2012. július 18-án, három nappal az ingyenes munkavégzés befejezése után a segélyre való jogosultságát megszüntette.

Mindhárom hajdúhadházi panaszosunk ügyében született II. fokú határozat. A Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Szociális és Gyámhivatala a jegyzői határozatokat rendre helybenhagyta. A jogerős határozatok elleni bírósági felülvizsgálat határideje lejárt, panaszosaink – csekély jogérvényesítő képességük miatt – nem éltek a keresetindítás lehetőségével. Álláspontunk szerint az önkormányzat eljárása rosszhiszemű és tisztességtelen, a fent körülírt jegyzői, illetve II. fokú határozatok pedig jogszabálysértőek voltak.

A szociális törvény által előírt éves kötelező felülvizsgálati eljárás lefolytatása a jogosultságot megállapító szerv kötelezettsége. Az éves felülvizsgálat során kell az éves felülvizsgálat során kell megállapítást nyernie, hogy a jogosultsági feltételek továbbra is fennállnak-e. Panaszosaink esetében a felülvizsgálatok május végén indultak, melyek eredményeképpen a megszüntető jegyzői határozatok július 12., illetve július 18. napján keltek. B. Sándor és J. Gézané esetében a sérelmezett határozat az önkéntes 30 napos munka ledolgozása után pár nappal, L. Gézané ügyében pedig az önkéntes munka befejezése előtt pár nappal született. A jegyzői határozatok szerint „a felülvizsgálati eljárás megindítása utáni időpontban megkezdett közérdekű önkéntes munka végzését már nem lehetett figyelembe venni”. A Kormányhivatal álláspontja ezen túlmegegyez, szerintük a jogosultság jogerős megállapítását követő egy évben kellett volna legalább 30 napot dolgozniuk az érintetteknek.

A jogszabály szerint a „felülvizsgálat időpontját megelőző egy év” a releváns a 30 napos időtartam meglétének számításakor, amit a felülvizsgálati eljárás lefolytatásának befejezésétől kellett volna visszafelé számítani. Panaszosainkat a jogosító idő meglétének igazolására és dokumentumaik benyújtására az önkormányzat a számára végzett (!) önkéntes munka teljesítése közben szólította fel, elutasító határozatot pedig két esetben, annak letelte után hozott.

A felülvizsgálat egy közigazgatási eljárás, mely során az önkormányzat felderíti a tényállást, dokumentumokat kér, ellenőrzi a lakókörnyezetet, meghallgatja az érintettet. Hiánypótlási felhívást is kiadhat, melyre a határidő megtartásával választ, dokumentumot, igazolást vár. Amennyiben az eljárás időtartama alatt áll be egy jogosító körülmény, teljesül egy feltétel, csatolnak egy iratot, azt el kell fogadni, mert a határozat a felülvizsgálati eljárás során felderített tényállás alapján születik, annak befejezésekor. Az első két felülvizsgálati eljárásban annak kellett volna megállapítást nyernie, hogy ezek az emberek a jogszabály szerinti 30 napos önkéntes munkát elvégezték, és az ellátás továbbra is jár nekik. A harmadik esetben a tisztességes eljárás az lett volna, ha a felülvizsgálati eljárást három nappal meghosszabbítva, az önkéntes munka befejeztével születik meg a jogosító határozat.

A közigazgatási eljárást szabályozó törvény²³ egyik alapelve, hogy „A közigazgatási hatóság a hatáskörének gyakorlásával nem élhet vissza, hatásköre gyakorlása során a szakszerűség, az egyszerűség és az ügyféllel való együttműködés követelményeinek megfelelően köteles eljárni. A hatóság ügyintézője jóhiszeműen, továbbá a jogszabály keretei között az ügyfél jogát és jogos – ideértve gazdasági – érdekét szem előtt tartva jár el.” A határidőket kétség esetén megtartottnak kell tekinteni, illetve e törvény²⁴ szerint a jegyzőnek lehetősége lett volna a harmadik esetben az ügyintézési határidőt meghosszabbítani, illetve ²⁵ az ügyfél kérelmére a felülvizsgálati eljárást – az önkéntes munka befejezéséig – felfüggeszteni.

A bírósági jogorvoslati határidők letelte miatt arra kértük az ügyészséget, hogy a fenti határozatok és intézkedések törvényességét ellenőrizze, és az ügyben a szükséges intézkedéseket tegye meg. Az ügyészség azonban mindent rendben talált, álláspontja szerint az önkormányzat jóhiszeműen és tájékoztatási kötelezettségének eleget téve járt el, ráadásul a kérdéses jogszabályhelyet a Kormányhivatallal megegyező módon, azaz annak szövegétől elrugaskodva értelmezte.

Tapasztalataink szerint az önkormányzatok sok helyen az éves felülvizsgálatokat rendre csúszással, másfél-két évenként folytatják le, de ez a körülmény nem eshet az ellátottak terhére. Az önkormányzat megtévesztette és becsapta az érintetteket, mert ledolgoztatott velük ingyenesen egy hónapot úgy, hogy saját értelmezése szerint ezzel jogosító időt nem szerezhettek, és még az ingyen munkához szükséges orvosi vizsgálat költsége is a panaszosok terhére esett.

Igazunkban bízva ezért arra kértük a Legfőbb Ügyészséget, hogy az elutasító ügyészségi állásfoglalást vizsgálja felül. Ezen túlmenően az ombudsmanhoz is eljuttattuk a panaszunkat.

A Legfőbb Ügyészség is elutasította kérelmünket, illetőleg az ombudsman sem tudott érdemben intézkedni az ügyben, így hajdúhadházi ügyfeleink egy évre elestek mindenféle szociális ellátástól, pedig minden jogszabályi feltételnek megfeleltek.

23 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól.

24 33. §-a

25 a 32. § szerint

Közmunkások szabadsága

A NEKI 2012 novemberében kelt beadványában az Alkotmánybíróságtól kérte Musa István közmunkás képviselőtében a közfoglalkoztatási törvény szabadságra vonatkozó rendelkezéseinek²⁶ alkotmányossági vizsgálatát és azok megsemmisítését. A sérelmezett jogszabály a közmunkások részére csupán évi 20 nap szabadságot biztosít, illetve nem engedi esetükben alkalmazni a Munka törvénykönyvének szabadság kiadására vonatkozó szabályait sem.

A közfoglalkoztatási törvény által meghatározott 20 munkanap szabadság a közfoglalkoztatási jogviszonyban dolgozókra nézve jelentős hátrányt jelent a szabályos, tipikus munkaviszonyban foglalkoztatottakhoz képest, akik a Munka törvénykönyve²⁷ (Mt.) szerint évi 20 nap alapszabadságra és életkorra, gyermekek számára, illetve egyéb körülményekre tekintettel pótnapokra egyaránt jogosultak. Így például egy 45 éves három gyermekes munkavállaló évi 37 nap szabadságot vehet igénybe, ugyanennyi időt, szintén nagycsaládos közfoglalkoztatott társa mindösszesen húszat.

A közmunkásként dolgozókra nem vonatkoznak a Munka törvénykönyvének szabadság kiadására vonatkozó szabályai, ami azzal jár, hogy a törvény által meghatározott szabadság kiadásáról teljes egészében a foglalkoztató rendelkezik, és azt kizárólag a cég/önkormányzat/társaság gazdasági érdekeinek megfelelő időben és részletekben adja ki. Nem alkalmazhatóak az e körben elfogadott és működő munkajogi garanciák, nevezetesen, hogy a szabadság egy részét a munkavállaló kérésének megfelelő időben kell kiadni, a szabadságot kettőnél több részletben csak a munkavállaló kérésére lehet kiadni, hogy a szabadságot az esedékesség évében kell kiadni, hogy a szabadság kiadásának időpontját a munkavállalóval legkésőbb a szabadság kezdete előtt egy hónappal közölni kell.

Jogi állásfoglalásunk szerint a közfoglalkoztatási törvény szabadságra vonatkozó szabályai az Alaptörvény Nemzeti Hitvallásával és a következő szakaszaival²⁸ ellentétesek: „Minden munkavállalónak joga van a napi és heti pihenőidőhöz, valamint az éves fizetett szabadsághoz. Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.”

Az Alaptörvény negyedik módosításával 2013. március 25-én a parlament hatályon kívül helyezte a korábbi alkotmánybírósági határozatokat. Az alapvető jogok biztosának álláspontjával egyezően,²⁹ megítélésünk szerint az egyes alapjogok, alkotmányos elvek értelmezése során az Alkotmány és az Alaptörvény tartalmi egyezősége esetén továbbra is iránymutatónak tekinthetőek az Alkotmánybíróságnak az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően meghozott határozatai indoklásában kifejtett érvek, jogelvek és összefüggések. Ezért többek között arra hivatkoztunk, hogy az alapvető jogok esetében jelentkező diszkriminációnál az Alkotmánybíróság korábban a szükségesség és az arányosság szempontjai alapján akkor ítélte alkotmányellenesnek a jogalanyok közötti megkülönböztetést, ha a jogalkotó önkényesen, ésszerű indok nélkül tett különbséget az azonos szabályozási kör alá vont jogalanyok között. Pusztán az a tény, hogy a közfoglalkoztatási jogviszony egy speciális munkajogviszony, alkotmányosan nem alapozza meg a Munka törvénykönyvében rögzített garanciáktól hátrányosan eltérő szabályok alkalmazásának lehetőségét. A közfoglalkoztatottak különösen kiszolgáltatottak a közfoglalkoztatókkal szemben, így – még élő garanciák mellett is – nehézkes a jogorvoslás, a jogérvényesítés ezen a területen.

26 A közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CVI. törvény 2. § (4a.) bekezdése: A közfoglalkoztatottat megillető szabadság mértéke naptári évenként 20 munkanap, és 2. § (5) bekezdés aj. pontja: A közfoglalkoztatási jogviszony esetén az Mt. szabadság kiadására vonatkozó rendelkezési nem alkalmazhatóak.

27 A Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény 131-132.§ és 134-136.§, illetve a helyébe lépő 2012. évi I. törvény 116-120.§, illetve a 122-125.§.

28 Alaptörvény XV. cikk (2) és a XVII. cikk (4) bekezdése.

29 II/00648/2013. számú az Alaptörvény negyedik módosítása egyes rendelkezései ellen előterjesztett ombudsmani indítvány.

Az Alkotmánybíróság számos határozatában rámutatott arra is, hogy a diszkrimináció vizsgálatánál központi elem annak meghatározása, hogy kiket kell egy csoportba tartozóknak tekinteni, a diszkrimináció alkotmányos tilalma ugyanis csak a szabályozás szempontjából egy csoportba tartozókra vonatkozik. Az új Mt. a tisztességes foglalkoztatás szabályait állapítja meg, és hatálya a „munkavállalókra” terjed ki. Mind a régi, mind az új Munka törvénykönyve anyajoga, háttérjoga a közfoglalkoztatási törvénynek, rendelkezéseinek nagy része a közfoglalkoztatási jogviszonyban is alkalmazható, ebből pedig logikusan következik az, hogy a közfoglalkoztatott az Alaptörvény és a Munka törvénykönyve szerinti munkavállalónak tekinthető, így az Alaptörvényben rögzített szabadságra vonatkozó szakasz a közfoglalkoztatottakra is vonatkozik. Alapjog tekintetében pedig az egy szabályozási körbe tartozók, jelen esetben a munkát végzők között diszkriminációnak nincs helye!

2012-ES ÜGYEK

GYŰLÖLETBESZÉD

A Belügyminisztérium Felzárkózási Stratégiája

Magyarország Belügyminisztériuma 2012 februárjában adta ki Intézkedési Tervét a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiáról. Az Intézkedési Terv V. pontja szerint „elő kell segíteni a fiatalok jogkövető magatartási kultúrájának kialakulását, ezért kiemelten támogatni kell az áldozattá és elkövetővé válásuk megelőzésére irányuló törekvéseket, programokat. Ennek érdekében modellprogramok kidolgozása, megvalósítása és értékelése szükséges”. A modellprogram létrehozására és működtetésére a NEKI is meghívást kapott, az együttműködést azonban a programterv burkolt rasszizmusa miatt elutasítottuk.

A Belügyminisztérium 2012. február 20-án jelentette meg az „Intézkedési Terv a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiáról, valamint végrehajtásának a 2012–2014. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről szóló 1430/2011. (XII. 13.) Korm.határozat VI. 8–15. pontjaiban meghatározott feladatok végrehajtására” elnevezésű kiadványát. Az 1430/2011. (XII. 13.) kormányhatározat³⁰ a Kormány azon intézkedéseit mutatja be, amelyek a hátrányos helyzetű emberek – így például a mélyszegénységben élő romák – társadalmi integrációját segítené elő. Az Intézkedési Terv, amelynek kidolgozásáért az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) felelt, hangsúlyosan szerepeltette a magyarországi roma fiatalságot, és számos programja a cigányok gyakorlati egyenlőségét kívánja elősegíteni.

Az Intézkedési Terv V. pontja az alábbiakat tartalmazza. „A Korm.határozat melléklete VI. fejezetének 12. pontja szerint elő kell segíteni a fiatalok jogkövető magatartási kultúrájának kialakulását, ezért kiemelten támogatni kell az áldozattá és elkövetővé válásuk megelőzésére irányuló törekvéseket, programokat. Ennek érdekében modellprogramok kidolgozása, megvalósítása és értékelése szükséges. A tapasztalatok levonása, a programok tökéletesítése után a modellprogramok megvalósítását országossá kell tenni. A feladat sikeres végrehajtása érdekében két fő program kidolgozását vizionálta a Belügyminisztérium. Az egyik „Az iskolarendszerben elérhető cigány gyerekek és fiatalok jogkövető magatartási kultúrájának erősítésére, illetve az elkövetővé és áldozattá válásuk elkerülését célzó oktató programok” megvalósítása volt, a másik pedig az „iskolarendszerben nem elérhető cigány gyerekek és fiatalok jogkövető magatartási kultúrájának erősítését” célozta meg.

2012 februárjában az ORFK megkereste a NEKI-t, és felajánlotta szervezetünknek, hogy vegyen részt az említett programok kialakításában és működtetésében. Jóllehet szervezetünk folyamatosan törekszik a romákat is érintő jogalkotási tevékenységekben szerepet vállalni – ahogyan azt a gyűlölet-bűncselekmények új Büntető törvénykönyvben történő kodifikációja kapcsán is vállaltuk³¹ –, számos kifogással kellett élnünk a programmal kapcsolatban. Lényegi ellenvetésünk az volt, hogy a program kiemeli a roma fiatalságot mint bűnelkövetésre hajlamos társadalmi csoportot, ezzel pedig etnicizál egy alapvetően gazdasági és szociális helyzettől függő kérdést, azaz megbélyegzi a cigányokat. Megítélésünk szerint a program valós kutatások helyett sztereotípiákon alapult, következképp részvételünk az e sztereotípiákban való gondolkodást erősítené, és helytelen üzenetet adna át a társadalomnak.

30 http://romagov.kormany.hu/download/6/67/20000/MK149_1_1.pdf

31 <http://gyuloleletellen.hu/szakmai-anyagok>

Szervezetünk a megkeresett társszervezetekkel együtt – Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyerekeknek Alapítvány (CFCF), Magyar Helsinki Bizottság (MHB), Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) – február 27-én fordult az ORFK Bűnügyi Igazgatósága Bűnügyi Főosztályán a Bűnmegelőzési és Áldozatvédelmi Osztály vezetőjéhez. Megkeresésünkben hangsúlyoztuk, hogy az Intézkedési Tervben alapul vett 1430/2011. Korm. határozat VI. fejezet 12. pontja³² nemcsak a cigány, és nem kizárólag az iskolarendszerben nem elérhető fiatalok jogkövető magtartásának erősítését célozza meg, hanem a fiatalok jogkövető magatartási kultúrájának általános javítását, valamint az áldozattá vagy elkövetővé válásuk ellenében tett intézkedéseket állítja előtérbe. Ehhez képest az Intézkedési Terv kizárólag „*az iskolarendszerben nem elérhető cigány gyerekekre és fiatalokra*” koncentrált volna. Egyértelművé tettük azt is, hogy bár a roma kisebbség ténylegesen felülreprezentált Magyarország szegényebb társadalmi rétegeiben, nyilvánvaló, hogy az oktatásból való kimaradás és a jogkövető magatartás hiánya nem az etnikai hovatartozástól függ. A Terv megfogalmazása tehát egyrészt a program hiányosságát eredményezi, hiszen számos fiatal nem fog tudni megszólítani, másrészt indokolatlanul kapcsolja össze e jelenségeket az etnicitással, és megbélyegzi a roma kisebbséget. Kifejeztük további együttműködési szándékunkat, de egyértelművé tettük feltételeinket: abban az esetben veszünk részt, ha a program nem etnikai alapon válogat a gyermekek közül, és ha a program megfogalmazása ezt tükrözve módosulni fog.

2012. március 20-án a NEKI részt vett az ORFK által szervezett megbeszélésen. Aggályainkat e találkozón is előadtuk. Felvetéseinkre dr. Felkai László, a Belügyminisztérium közigazgatási államtitkára válaszolt március 29-én. Kifejtette, hogy az Intézkedési Terv V. pontjának megfogalmazásakor a BM nem szándékozott etnicizálni a kérdést, vagy stigmatizálni a romákat. Hozzátette, hogy a tervet a gyakorlatban sem szűkítették volna le a romákra, mindazonáltal őket kívánták annak középpontjába helyezni. Ezenfelül leszögezte, hogy a célkitűzés megfelel a Kormány által meghatározott elvárásoknak, mert arra a Kormány és az Országos Roma Önkormányzat közötti keretmegállapodásban foglalt célokkal és az ezek megvalósítását szolgáló kormányhatározatban³³ foglaltakkal összhangban került sor. Megfogalmazta azt is, hogy a Terv tartalmi és szövegszerű módosítására csak a Stratégia végrehajtásának éves értékelése után kerülhet sor.

Áprilisban komoly vita alakult ki a civil szervezetek és a Belügyminisztérium között, internetes levélváltások során. A BM állásfoglalásaiban azt hangsúlyozta, hogy nem volt céljuk a romák megbélyegzése, bár valóban különös figyelmet kívánnak rájuk fordítani. Szervezetünk a BM egyértelmű és merev hozzáállását elutasította, a Kormány részéről minimális erőfeszítést igényelt volna a számunkra lényeges változtatás végrehajtása. Nyílt levélben kifogásoltuk azt is, hogy a munkacsoport nem kap anyagi támogatást a program végrehajtására, és hiányoznak a feladat elvégzéséhez szükséges humán erőforrások is. A jogkövető magatartás kialakítása például kizárólag a rendőrök feladata lett volna a program szerint, pedig csak komplex intézkedésekkel, széles körű szakértelem – pszichológusok, pedagógusok – bevonásával lehetne hatékony az intézkedés. A program ráadásul egy évig tartott volna, ami kérdésessé tette annak fenntarthatóságát is.³⁴

Május 2-án Pintér Sándor belügyminiszter is reagált a NEKI megkeresésére. Kifejtette, hogy az Intézkedési Terv az V. fejezet 1. és 2. pontjaiban meghatározott feladatai célcsoportját „*a Korm. határozatban meghatározottakkal azonos módon*” jelöli meg, amely lényegében kérésünk elutasítását jelentette. Szervezetünk az elutasító válasz után jelezte az ORFK-nak, hogy nem kívánunk részt venni az Intézkedési Terv kidolgozásában és végrehajtásában.

32 <http://romagov.kormany.hu/download/8/e3/20000/Strat%C3%A9gia.pdf>

33 <http://www.kormany.hu/hu/miniszerelnokseg/hirek/a-romak-nelkul-nincs-gazdasagi-fordulat>

34 http://helsinki.hu/wp-content/uploads/orkf_mcsoprol_TFA_BM.pdf

Cigány-magyar együttélés a Pesty Fekete Doboz szerint

Az M1 közszolgálati televíziós csatornán 2012. március 7-én este sugározták a Pesty Fekete Doboz sorozat „A cigány-magyar együttélés” című epizódját. A program állításai a magyarországi roma közösséget emberi méltóságában súlyosan megalázzák, elmélyítik a róluk szóló sztereotípiákat, és növelik a társadalom feléjük irányuló ellenségességét. Mivel megítélésünk szerint a műsor szerkesztői több ponton megsértették Magyarország Alaptörvényét, valamint a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvényt (Smtv.), bejelentéssel éltünk a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság (NMHH, Médiahatóság) felé. A Hatóság a kért vizsgálatot részben lefolytatta, a műsort azonban végül nem marasztalta el.

Az M1 közszolgálati televíziós csatorna 2012. március 7-én, 21 óra 35 perces kezdettel sugározta Pesty László műsorát, a Pesty Fekete Doboz-t. A műsor aznap esti része a cigányoktól magát nyílt levélben elhatároló Forgács István „romaügyi szakértő” állításaira épült, aki úgy vélte, szükség van a nyílt beszédre a cigányok „felelőtlen gyermekvállalási szokásairól”, munkanélküliségükről, és az általuk elkövetett bűnözésről.

A filmben megszólaltak a „szakértő” szülei, egy magát cigányvajdának nevező személy és egy roma lelképásztor is. Utóbbi azt hangoztatta, hogy a cigányoknak kollektíven kellene bocsánatot kérniük a magyar nemzet ellen elkövetett bűneik miatt – ő meg is tette helyettük. A műsor a romákat az elterjedt negatív sztereotípiákon keresztül mutatta be – a többségi társadalommal összeférhetetlen, vérfertőzésre és bűnözésre hajlamos társadalmi csoportként ábrázolva őket –, míg releváns hazai és nemzetközi társadalomtudományi elemzéseket és szakembereket egyáltalán nem szerepeltetett. A negatív sztereotípiák megerősítéséhez a láthatóan jó módban élő felsoroltak véleményén túl hozzájárult néhány kiszolgáltatott, cigánytelepen, mélyszegénységben élő interjúalany szerepeltetése, valamint bevett képi és hanghatások használata. A műsor végkicsengése, hogy a roma–magyar ellentét megoldása a cigányok felelőssége.

Szervezetünkhöz több bejelentés is érkezett „A cigány-magyar együttélés” című műsorról. A NEKI 2012. március 21-én kereste meg az NMHH Média tanácsát. Megítélésünk szerint a műsor súlyosan megsértette az emberi méltósághoz³⁵ való jog Alaptörvényben is biztosított jogát³⁶, továbbá ellentétes az Smtv. kiegyensúlyozott tájékoztatásról szóló, 13. §-ban rögzített előírásával³⁷, valamint az emberi jogok tiszteletben tartását megkövetelő 16. és 17. §-okkal³⁸. A műsort szerkesztésében, képi megjelenítésében, üzenetében egyoldalúnak, sztereotipnek és rasszistának láttuk, amely sértette a roma kisebbség emberi méltóságát, fokozta a romaellenes indulatokat és előítéleteket, továbbá legitimálta társadalmi kirekesztésüket is. Figyelembe véve a romaellenes közhangulatot és társadalmi feszültségeket, a műsor súlyosan jogsértő és veszélyes volt, így a Média tanácsot arra kértük, hogy szabjon ki bírságot.

35 Alaptörvény II. cikk: „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, [...]”

36 Alaptörvény XV. cikk (2): „Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.”

37 Smtv. 13. §: „A tájékoztatási tevékenységet végző lineáris médiaszolgáltatások kötelesek a közérdeklődésre számot tartó helyi, országos, nemzeti és európai, valamint Magyarország polgárai és a magyar nemzet tagjai számára jelentőséggel bíró eseményekről, vitatott kérdésekről az általuk közzétett tájékoztató, illetve híreket szolgáltató műsorszámokban kiegyensúlyozottan tájékoztatni.”

38 Smtv. 16. §: „A médiatartalom nem sértheti az alkotmányos rendet.”

Smtv. 17. § (1): „A médiatartalom nem lehet alkalmas valamely nemzet, közösség, nemzeti, etnikai, nyelvi és más kisebbség vagy bármely többség, továbbá valamely vallási közösség elleni gyűlölet keltésére.

(2) A médiatartalom nem lehet alkalmas valamely nemzet, közösség, nemzeti, etnikai, nyelvi és más kisebbség vagy bármely többség, továbbá valamely vallási közösség kirekesztésére.”

A Médiatanács 2012. április 4-én hozta meg 633/2012. (IV. 4.) számú végzését. A szervezet kifejtette, hogy *kiegyensúlyozottsági kérelem* esetén – beadványunkat ugyanis a tartalma dacára annak minősítették – a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (Mttv.) alapján elsőként a médiaszolgáltatóhoz – vagyis a Magyar Televízióhoz – kellett volna fordulnunk³⁹. Ennek hiányában nem nyújthattunk volna be keresetet sem, vagyis ezen eljárásjogi kifogásra hivatkozva a Médiatanács érdemben nem is foglalkozott a panaszunkkal.

A NEKI április 18-án a Fővárosi Törvényszékhez fordult az ügyben. Leszögeztük, hogy a Médiahatóság elutasító döntése jogsértő volt, mert beadványunk sem tartalmában, sem szándékában nem tekinthető „kiegyensúlyozottsági kérelemnek”. Beadványunkban egyrészt arra hivatkoztunk, hogy az Mttv. általában is biztosítja a bejelentés jogát⁴⁰. Másrészt aláhúztuk, hogy bár a kiegyensúlyozott tájékoztatás (13. §) hiányára is felhívtuk a figyelmet, a kérelem lényegi része az emberi és kisebbségi jogok sérelmére (16–17. §) irányul. A Törvényszéket arra kértük, hogy kezdeményezzen felülvizsgálati kérelmet a Médiatanácsnál.

Ezzel párhuzamosan válaszoltunk a Médiatanácsnak is. Felhívtuk a figyelmet az Mttv.-ben rögzített bejelentési jogunkra, kértük a végzés felülvizsgálatát és visszavonását, és azt, hogy a Médiatanács indítson *hivatalból* eljárást a megkeresésünk alapján.

Május 7-én a Médiatanács alperesként nyilatkozatot tett a Fővárosi Törvényszéken. Beadványában ismételtén azt emelte ki, hogy a hatályos jogszabályok alapján járt el, így kérelmünknek nincs tény- és jogalapja. Elismerte, hogy kérelmünket egyrészt a kiegyensúlyozott tájékoztatással kapcsolatos bejelentésként kezelte az Smtv. 13. § említése miatt, hozzátette azonban – számunkra is meglepő módon –, hogy az emberi és kisebbségi jogok esetleges sérelme miatt, az Smtv. 16. és 17. §-a alapján bejelentésnek is értékelte azt. Keresetünk így bejelentéssé vált, a Médiatanács *hivatalból eljárást is indított*, hogy kivizsgálja az esetleges jogsértést, miközben minderről addig nem értesített bennünket. A NEKI ezután okafogyottnak érezte az eljárás lefolytatását, ezért május 18-án a törvényszéki keresetünktől elálltunk.

A Médiatanács második eljárásának eredménye 2012. május 23-án született meg. A 925/2013. (V. 23.) számú határozat indoklása⁴¹ szerint a műsor üzenetét, egészét tekintve a jogsértés nem állapítható meg. Fő állítása az, hogy a téma bemutatása semmiképp sem nevezhető elfogultnak vagy egyoldalúnak. Egyrészt arra hivatkozik, hogy éppen a leginkább érintetteket – a romákat – mutatja be, és szólítja meg. Másrészt úgy látja, hogy a riportfilm a negatívumokat egyértelműen a romák egy adott csoportjára szűkíti, és bár elismeri, hogy „*a fenti gondolatok opponensek nélküli szerepeltetése az előítéletesség látszatát hordozhatja magában*”, úgy látja, hogy a műsor a „sikeres” roma életutak felmutatásával ezt a problémát orvosolja is. Ezáltal a film egyik tanúsága, hogy „*minden ember kizárólag tettei alapján kerüljön megítélésre*”, márpedig az egyéni felelősség hangsúlyozása semmiképpen sem eredményezheti a csoport stigmatizálódását. A riportfilm tartalma mellett a szerkesztői gyakorlatot is követendőnek tartja, mert szerinte a roma közösség sokszínűségére világít rá, célja pedig nem a problémák elmélyítése, hanem az együttélés jó gyakorlatainak feltárása és bemutatása. *Ultima ratio*-ként pedig a szólásszabadság elsődlegességének ismert érvét emelte ki a határozat: ez a jog a fontos, vitatott közéleti kérdések tárgyalásakor az alkotmányos, hatósági és bírósági gyakorlat alapján is kevésbé korlátozható. Végeredményben tehát a Médiatanács arra a véleményre helyezkedett, hogy nem sérült az emberi méltósághoz való jog, ezenfelül a film nem legitimálja a romák társadalmi kirekesztését sem, így eljárást nem indított⁴².

39 Mttv. 181. § (2): „Az (1) bekezdésben meghatározott hatósági eljárás kezdeményezését megelőzően a kérelmező köteles kifogásával a médiaszolgáltatóhoz fordulni.”

40 Mttv. 145. § (1): „A Hatóság e törvényben meghatározott feladat- és hatáskörével kapcsolatban a médiaigazgatásra vonatkozó szabály megsértésére hivatkozással bárki a Hatósághoz címzett bejelentéssel élhet, aki a bejelentés tárgyában nem minősül ügyfélnek (a továbbiakban: bejelentő).”

41 http://mediatorveny.hu/dokumentum/289/9242012_hat_kivonat.pdf

42 http://mediatorveny.hu/dokumentum/290/9242012_hat.pdf

Szervezetünk csalódottan vette tudomásul a Médiatanács döntését. Aggályosnak tartjuk egyrészt, hogy míg a film „elfelejti” leszögezni, hogy etnikai hovatartozás és életstílus között nincs közvetlen kapcsolat, a Médiatanács mégsem indított eljárást az ügyben. Ezen túlmenően kifogásolhatónak látjuk, hogy míg a műsor alkalmas a sztereotip gondolkodás és a romaellenes meggyőződések legitimációjára, hivatalos elhatárolódásra nem került sor. A műsor ellentmondásosságára világít rá az is, hogy a Médiatanácshoz több állampolgártól és civil szervezettől is érkezett panasz, valamint hogy a Facebook internetes közösségi oldalon petíció jelent meg a műsor elleni tiltakozásként. A petíciót néhány nap alatt 1400-an írták alá, majd roma és nem roma polgárjogi aktivisták, kommunikációs szakemberek – akik közül azóta többen is a NEKI munkatársai lettek – nyújtották át a köztvévé vezetőségének. A tiltakozás hatására a televízió elállt a film ismétlésétől; igaz, a digitális archívumában ma is megtekinthető.

A vizsgálat lezárását követően a NEKI a médiában fejezte ki ellenérzését. Az elutasítás dacára a későbbiekben további eljárásokat is kezdeményeztünk a Médiahatóságnál. 2013-ban Bayer Zsolt elhíresült *Ki ne legyen?* című, Magyar Hírlap-beli cikke kapcsán például a Médiahatóság hajlandó volt elismerni, hogy Bayer megnyilvánulása kimeríti a gyűlöletbeszéd fogalmát.

Ahogy azt a Móricka elképzei

Szervezetünket 2012 áprilisában kereste meg B. Viktória, a Móricka vicclap egy képregénye miatt. A képregény azt a sztereotípiát erősíti, hogy a magyarországi cigányok az állam pénzén élőködnek. Megítélésünk szerint a képregény egyértelműen rasszista, továbbá alkalmas a társadalmunkban berögzült előítéletek megerősítésére, és a romákkal szembeni ellenségesség fokozására. A NEKI górcső alá vette a képregény állításait.

K. Balázs, a szociális szakemberek levelezőlistájának⁴³ egyik tagja 2012 áprilisában kereste meg munkatársait a Móricka egyik képregényével kapcsolatban. A Móricka vicclap Magyarország egyik legnépszerűbb, kéthetente megjelenő vicclapja. Számos példánya az interneten is megtalálható; K. Balázs is a világhálón talált rá a vitatott tartalomra. K. Balázs kollégája, B. Viktória a NEKI-hez fordult, ugyanis meggyőződése volt, hogy a képregény tartalmában és képi megjelenítésében is cigányellenes, rasszista, ráadásul számos csúsztatás, jogszabályi pontatlanság is található benne. Ez utóbbinak azért van jelentősége, mert bár egy vicclapban jelenik meg, azt a képzetet sulykolja, hogy a karikírozva bemutatott helyzet valós – jogszabályi – alapra épül.

A hatoldalas képregény célja annak „feltárása”, hogy egy magyarországi roma család hogyan képes segélyből, dologkerülő létére, kedvező anyagi körülmények között élni. Első mondata – *„Egy beilleszkedni vágyó magyar családnak van 6 gyereke.”* – gúnyt űz a társadalmi integráció igényéből, egyben azt a sztereotípiát támogatja, hogy a cigány családok mindegyike sokgyermekes családban él. A roma szülőket könnyelműnek állítja be, ugyanis a szerző szerint *„egyszer csak gondolnak egyet, és beadják intézetbe”* a gyermekeiket. Ezután a család rokonai nevelőszülőként magukhoz veszik a gyermekeket, amiért a vér szerinti szülők állítólag gyermekenként 80.000 – összesen 480.000 Ft-ot – kapnak kézhez. A szülőpárok ezután külön lakcímre jelentkeznek be, hogy mindketten hozzájussanak a fejenként 39.100 Ft-os szociális segélyhez. Lakásfenntartási támogatásként 9.800 Ft-ot kap a család, átmeneti segélyként pedig további 30.000 Ft-ot. A képregény írója szerint a család így összesen 673.500 Ft-hoz jut – *„munka nélkül, legálisan, államilag támogatva, és adómentesen”* –, amelyet létfenntartás helyett luxuscikkekre, többek között plazmatévére és autóra költenek majd el. A képregény azt állítja, hogy amennyiben a családfő közmunkásként 100.000 Ft-ot keresne, a bevétel 175.600 Ft-ra csökkenne. A képregény a magyar jogi szabályozás erőteljes kritikájával zárul, *„marha országgént”* bemutatva Magyarországot.

A NEKI szerint a képregény a magyarországi cigányokról alkotott sztereotípiák sulykolását szánta a humor forrásának, a cigányok kárára, méltóságuk megsértésével kívánt hatást elérni olvasóiban.

A képregény a magyarországi cigányokat ingyenélő, a bűnözésre hajlamos társadalmi csoportként festi le. Vizuális világa és kifejezésára erősen leegyszerűsítő. Ápolatlannak, felelőtlennek és dologkerülőnek láttatja a romákat, azt a képzetet erősítve, hogy segélyekből kívánnak megélni a munkavégzés útján történő jövedelemszerzés helyett, gyermekeiket bűnözővé nevelik, ráadásul lakókörnyezetüket sem tartják rendben. Kizárólagosan tájnyelvi beszédmódjuk nyilvánvalóan azt a benyomást erősíti meg az olvasóban, hogy általában is képtelenek a sztenderd köznyelvet használni, mintha ez roma sajátosság lenne, vagy szégyenre okot adó körülmény. Egy megjegyzés pedig – a családfő csupán 3 általános iskolai osztályt teljesített – a romákat műveletlen, tanulatlan társadalmi csoportként pozicionálja. A képregény ráadásul összemosza a romák életét a prostitúció és a bűnözés világával: a család 17 éves „nagylánya” a testét bocsátja áruba, fivérei pedig tolvajlásból élnek. A képregény finoman arra is utal, hogy a romák a maguk javára élnek vissza a törvény biztosította védelemmel.

43 <http://lev-lista.hu/?p=listpage&l=szocialis.szakma>

Kielemeztük a képregényben szereplő támogatások jogi szabályozását, mert a vicclap hasábjain megjelenő masszív sztereotípiák komolyan szánt értekezésekben, politikai, közéleti szólamokban is visszaköszönnek, és nem utolsósorban a közvélekedésben is gyökeret vertek. A sztereotípiák létrejöttének és működésének mechanizmusa – véleményünk szerint – jól illusztrálható a vicclapban olvasható értelmezés és a valóság, azaz a jogszabályok adta lehetőségek összevetésével. Ez alapján áttekintettük a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.), a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (Szoc.tv.), valamint a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény (Cst.) 2012 áprilisában érvényes rendelkezéseit. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a szóban forgó támogatások természetesen nem származási alapon járnak, hanem a jövedelemszinttől, esetenként egészségi állapottól függenek, ráadásul az érintettek bonyolult feltételrendszer alapján válhatnak jogosulttá.

Elsőként a képregény azt sugallja, hogy a gyermek vér szerinti és nevelőszülei is részesülnek a gyermek kapcsán támogatásokban, holott a gyermeket ténylegesen *nem* nevelő szülőket az állam, magától értetődően, nem részesítheti a gyermekneveléshez kapcsolódó juttatásokban. Ez azt jelenti, hogy a vér szerinti szülők nem részesülnek nevelési díjban, ellátmányban és családi pótlékban sem; e juttatások természetesen megilletik a gyermekek nevelőszüleit. Alaptalan továbbá az az állítás, hogy az állam 80.000 Ft-ot fizet a vér szerinti szülőknek, amiért állami gondozásba adták gyermeküket.

A Gyvt. szerint a nevelőszülőt *nevelési díj* illeti meg⁴⁴, amelynek legalacsonyabb összege a mindenkori öregségi nyugdíj legkisebb összegének 120 %-a, speciális esetekben pedig annak 140 vagy 150 %-a. – Magyarországon az öregségi nyugdíj 2012. áprilisi értéke 2008. január 1-je óta 28.500 Ft volt, amelynek 120 százaléka 34.200 Ft, esetleges 150 százaléka 42.750 Ft. Az általános eset a 34.200 Ft-os nevelési díj, amelyet a nevelőszülői pár *egyik* tagja kap meg, valamennyi gyermek után egyenként. Ez összesen 205.200 Ft-ot jelent, a képregényben rögzített 480.000 Ft-tal szemben. Az ekként folyósított összegből pedig el is kell látni a gyermekeket, melynek költsége természetesen többszöröse az állami juttatás mértékénél.

A nevelési díjat *ellátmány*⁴⁵ egészíti ki, amelyet a nevelt tanulmányi, iskolai stb. előrehaladására köteles fordítani a nevelőszülő. Az ellátmány minimális értéke a nevelési díj egynegyede. Ugyan felső korlátot nem állapít meg a Gyvt., valószínűtlen, hogy a képregény szerinti 80.000 Ft-ot megközelítené a kétféle támogatás összege. A jogszabályban garantált összeg fő esetben a 34.200 Ft. negyede, vagyis 8.550 Ft. Ezt valamennyi nevelt gyermek megkapja, így a nevelőszülői pár összesen 51.300 Ft ellátmányt kaphat a 6 gyermek után.

Ami a *szociális segély*t illeti, a képregény szerint a vér szerinti szülők kapják meg, 39.100 Ft értékben. A Szoc.tv. alapján a *rendszeres szociális segélyre* való jogosultság főszabály szerint akkor áll fenn, „ha a családnak az egy fogyasztási egységre jutó havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 90 %-át és vagyona nincs”.⁴⁶ 2012-ben az öregségi nyugdíj legkisebb értéke 28.500 Ft volt, amelynek 90 %-a 25.650 Ft. A segély tényleges összege a „családi jövedelemhatár” összegének és a jogosult családja havi összjövedelmének különbözete. „[A] családi jövedelemhatár összege megegyezik a család fogyasztási egységeihez tartozó arányszámok összegének és az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összege 90 %-ának szorzatával.” – A külön élő vér szerinti szülők esetében az arányszám 1 és 1, és egyéb jövedelem híján (0 Ft) a 25.650 Ft-os segélyt fogják megkapni. Ehhez képest a 6 gyermeket nevelő nevelőszülői pár esetén garantált havi jövedelem a nevelési díj, ellátmány és a családi pótlék is, amely együttesen 352.500 Ft-ot jelent. Ez a fogyasztási egységek számával (6,3) elosztva 55.952 Ft-ra jön ki, amely meghaladja a 25.650 Ft-os határt, következésképp a nevelőszülői pár *nem* jogosult a rendszeres szociális segélyre.

44 Gyvt. 56. §

45 Gyvt. 56. § (3)

46 Gyvt. 33. § (2)

További támogatási forma a *családi pótlék*. Egészséges gyermekek esetén a családi pótlék összege a képregényben szereplő 12.600 Ft-tal szemben magasabb, 16.000 Ft volt 2012-ben.⁴⁷ A példában szereplő család esetében az összeg a 16.000 Ft hatszorosa, 96.000 Ft lesz. (A családi pótlékot azonban minden gyermekes család megkapja, függetlenül jövedelemszintjétől.)

A képregényben felmerül az *átmeneti segély* opciója is. A Szoc.tv. szerint „Elsősorban azokat a személyeket indokolt átmeneti segélyben részesíteni, akik önmaguk, illetve családjuk életfenntartásáról más módon nem tudnak gondoskodni, vagy alkalmanként jelentkező többletkiadások, különösen betegség, elemi kár miatt anyagi segítségre szorulnak.”⁴⁸ Az átmeneti segély legkisebb összege 28.500 Ft; egyedül élőknel ennek másfélszerese, vagyis 42.750 Ft. A külön élő vér szerinti szülők esetleg megkaphatják a 42.750 Ft-os támogatást – rá kell azonban mutatnunk a szabályozás ideiglenes jellegére –, a fejenként havi 55.952 Ft szociális segélyben részesülő nevelőszülői család már nem lenne jogosult erre.

Végül, a képregény a *lakásfenntartási támogatásról* ír, amelyet 9.800 Ft-ban állapít meg. A Szoc.tv. szerint⁴⁹ az összeg lehetne egyrészt a lakásfenntartás elismert havi költségének 30 %-a, ha az egy főre jutó havi jövedelem nem haladja meg a 28.500 Ft felét. Mivel az egy főre jutó jövedelem az egyszemélyes és a gyermeknevelő családokban is meghaladja ezt az összeget, egyik család sem kaphat támogatást. A másik lehetőség az, hogy a támogatás értékét a lakásfenntartás ún. „elismert havi költségének” és a támogatás mértékének (TM) szorzata adja meg. A törvény által meghatározott formula szerint a külön élő szülők körülbelül 200 Ft támogatást kapnának, amely a Szoc.tv. 45. § (6) bekezdés alapján 2.500 Ft-ra nő; a nevelőszülői háztartás pedig 3.098,25 Ft-ot, közelítőleg 3.100 Ft-ot kap. Hangsúlyozandó, hogy a hozzájutásnak külön feltételei is vannak, továbbá hogy a törvény a természetbeni juttatás elsőbbségét írja elő.⁵⁰

Jogszabályok alapján tehát a szülői pár 2 x 25.650 Ft értékű rendszeres szociális segélyben, 2 x 28.500 Ft x 1,5 átmeneti segélyben, valamint 2 x 2.500 Ft lakásfenntartási támogatásban részesülhet. Ez összesen 141.800 Ft-ot jelent a számukra, amely 1 főre bontva 70 900 Ft-ot eredményez. A nevelőszülői pár esetén a nevelési díj, az ellátmány és a családi pótlék összegéhez – 352.500 Ft – a 3.100 Ft értékű lakásfenntartási támogatás adódhat még hozzá, amely 355.600 Ft-ot eredményez összesen, 1 főre pedig 44.450 Ft esik majd.

Összességében 497.400 Ft-hoz juthat a 10 fő, amely fejenként 49.470 Ft-ot jelent. A képregényben szereplő, a háztartási jövedelmeket összesmosó 673.500 Ft-hoz képest ez majdnem 200.000 Ft-tal kisebb összeget jelent. Tegyük hozzá ehhez azt is, hogy az említett támogatásokat csak *valamennyi*, jogszabályban szereplő feltétel teljesülése mellett kapja meg a család. A leendő nevelőszülőknek például komoly felkészítésen és vizsgán kell átesniük.

Elemzésünket B. Viktória továbbította a szociális szakemberek levelezőlistájára. Mivel a képregény még 2010-ben jelent meg, úgy éreztük, hogy céltalan lenne jogi eljárást indítani. Szervezetünk azonban azóta is folyamatosan monitorozza a magyarországi médiában megjelenő gyűlöletbeszédet, szükség esetén pedig jogi eljárást is kezdeményezünk.

47 Cst. 11. § (1) e)

48 Szoc.tv. 45. § (4)

49 Szoc.tv. 38. §

50 Szoc.tv. 38. § (1a)

Lelkiismeretesen cigányozó kormány megbízott

2012. április 20-án Horváth László, Heves megyei kormány megbízott a megyében elkövetett emberölés- és rablás-sorozat kapcsán kijelentette: „ki kell mondani, hogy cigány család követte el a bűncselekmény-sorozatot”. A kijelentést számos országos sajtótermék is átvette. A NEKI a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumot (KIM) kereste meg, hogy a cigányozó kormánybízott mentse föl pozíciójából. A KIM válaszában leszögezte: „a kormány megbízott úr által közölt tény semmilyen indokot nem szolgáltat pozíciójából történő felmentéséhez, Horváth László továbbra is élvezi a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium és Magyarország kormánya támogatását abban a szakmai munkában, amit kinevezése óta lelkiismeretesen végez.”

Horváth László Heves megyei kormány megbízott 2012. április 20-án tartott sajtótájékoztatót, ahol nyilatkozott a megyében lezajlott, nagy port kavarázó rablás- és emberölés-sorozat kapcsán. A tettesek brutális módszerekkel raboltak ki, majd gyilkoltak meg idős embereket; a kormány megbízott pedig hangsúlyozta, hogy a rendőrségnek kiemelt erővel kell foglalkoznia a problémával. Horváth László hozzátette: „ki kell mondani, hogy cigány család követte el a bűncselekmény-sorozatot”. A nyilatkozat néhány óra alatt bejárta a világhálót, szervezetünk is az Agria TV honlapján⁵¹ szereplő videofelvétel megtekintése alapján alakította ki álláspontját. A bejelentés komoly vitákat gerjesztett, amit az is mutat, hogy a felvételt a nyilvánosságra hozatala után egy ideig nem is lehetett elérni.

Úgy véltük, hogy Horváth László kijelentése szembemegy a nemzetközi normákkal és a hazai jogszabályokkal, sőt alkalmas volt arra is, hogy a hazánkban egyébként is erős romaellenes közhangulatot fokozza. Különösen jól mutatja ezt, hogy ugyanebben az időben szélsőjobboldali, paramilitáris szerveződések tartották rettegésben számos hazai település roma lakosságát a „cigánybűnözés” elleni harcra hivatkozva – egy olyan országban, ahol egy egyértelműen rasszista indítékból elkövetett, romák elleni sorozatgyilkosság zajlott le a közelmúltban, a hatóságok mulasztásaitól kísérve. Számos megoldási javaslat merült föl szervezetünkön belül. Közös álláspontunk az volt, hogy Magyarország Kormánya nem engedheti meg megbízottjainak ezt a beszédmodort, amelyet pedig azzal igazolna, hogy a kormány megbízottat felmenti pozíciójából. Mivel ez a közigazgatási és igazságügyi miniszter hatáskörébe tartozik, április 25-én dr. Navracsics Tibor minisztert kerestük meg, és aggályainkat egy azonos tartalmú nyílt levélben⁵² is megosztottuk vele.

Beadványukban a demokrácia, a jogállamiság és az emberi jogok megőrzésével foglalkozó páneurópai szervezet, az Európa Tanács egyik intézményének, a Rasszizmus és Intolerancia-ellenes Európai Bizottságnak (ECRI) egyik „puha jogi” dokumentumát használtuk fel. Az ECRI 11. számú általános ajánlása hangsúlyozza, hogy a rendőrségnek olyan módon kell kommunikálnia a médiával és a közvéleménnyel, hogy az ne tartson fenn és erősítsen ellenségességet vagy előítéleteket a kisebbségi közösségekkel szemben (20. cikk)⁵³. Az e cikkhez fűzött magyarázat (88.) alapján a rendőrség nem fedhet fel a nyilvánosság előtt a gyanúsított fajára, bőrszínére, nyelvére, vallására, nemzetiségére, nemzeti vagy etnikai származására vonatkozó adatokat sem. Magától értetődik, hogy az ajánlás vonatkozik az állam mindazon hivatalos képviselőire is, akik egy adott bűncselekmény felderítése kapcsán meghirdetett sajtótájékoztatón a rendőrség mellett megszólalnak. Az ajánlás külön is aláhúzza, hogy a bűncselekményekkel kapcsolatos statisztikai adatok közzététele kapcsán ügyelni kell arra, hogy azok ne táplálhassanak olyan hiedelmeket, amelyek a bűnözést és a kisebbségi származást kapcsolatba hozzák egymással.⁵⁴

51 <http://www.agriatv.hu/?p=7357>

52 http://dev.neki.hu/wp-content/uploads/2013/05/555_NEKI_navracsics.pdf

53 http://www.europatanacs.hu/pdf/ECRI_11.pdf

54 ECRI, 11. számú politikai ajánlás, 89. cikk: „Statisztikai információk nyilvánosságra hozatalakor a rendőrségnek különösképpen ügyelni kell arra, hogy ne járuljon hozzá a bűnözést és az etnikai származást összekötő, vagy a növekvő bevándorlást a bűnözés emelkedésével párosító mítoszok terjesztéséhez és fenntartásához. A rendőrségnek biztosítani kell, hogy objektív információkat tesz közzé, oly módon, amely tiszteletben tartja a társadalom sokszínűségét és az egyenlőség előmozdítását eredményezi.”

Az ECRI ajánlásán túl hivatkoztunk a hazai jogszabályi előírásokra is. Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény szigorúan szabályozza, hogy a különleges adatok körébe tartozó, származásra vonatkozó információt milyen feltételekkel, és milyen módszerekkel lehet kezelni. Jelen esetben ezek a feltételek egyértelműen nem álltak fenn. Az elkövetők etnikai hovatartozásának hangsúlyozását szükségtelennek és veszélyesnek is tekintettük, ugyanis az hozzájárulhat a „cigánybűnözés” fogalmának térnyeréséhez és társadalmi legitimációjához.

Megkeresésünkben arra kértük a KIM-et, hogy fejtse ki: a Kormány a saját hivatalos álláspontjaként fogadja-e el a kormány megbízott által tett kijelentést, valamint, hogy máskülönben milyen lépéseket kíván tenni a hasonló szituációk megelőzésére. Fontosnak tartottuk, hogy a Kormány nyilatkozatban határolja el magát a történetektől, valamint hogy a kormány megbízott leváltásával tegye egyértelművé: az ilyen jellegű jog- és kisebbségellenes retorika semmiképpen sem lehet része a hivatalos magyar kormányzat kommunikációjának.

Dr. Mihalovics Péter miniszteri kabinetfőnök válaszát 2012. május 10-én kaptuk meg. Megítélése szerint a kormány megbízott kijelentése *„tényközlésnek minősül. Mint ilyen, nem ellentétes sem a nemzetközi normákkal, sem a hazai jogszabályokkal”,* valamint kifejtette, hogy a nyilatkozat nem a szélsőjobb oldali retorika malmára hajtja a vizet. Meggyőződésük szerint *„a kormány megbízott úr által közölt tény semmilyen indokot nem szolgáltat pozíciójából történő felmentéséhez, Horváth László továbbra is élvezi a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium és Magyarország Kormánya támogatását abban a szakmai munkában, amit kinevezése óta lelkiismeretesen végez.”*

Az eset rávilágít arra, hogy a magyar politikai elit nem lép fel kellő aktivitással a gyűlöletbeszéd ellen, sőt arra is példa, hogy megtűri, sőt tevőlegesen is támogatja azt. Rámutat továbbá a magyar gyűlöletbeszéd-ellenes jogi szabályozás hiányosságára, hiszen az csupán a közösség elleni izgatás fogalmát ismeri el, míg nem ad lehetőséget egyéb, egy adott társadalmi csoportot emberi méltóságában sértő kijelentésekkel szembeni intézkedésre.

2012-ES ÜGYEK

GYŰLÖLET- BŰNCSELEKMÉNYEK

Rasszista feliratok házak falán

2012. május 29-én, Nagykanizsán a többnyire romák által lakott Ligetvárosban „megdögletek cigányok”, x-el jelöltek égni fogtok” feliratokat, valamint Hitler nevét és horogkereszteket fújtak festékszóróval egy üzlet falára. A környéken több házra is „x”-et festettek az elkövetők. A rendőrség önkényuralmi jelkép használata miatt indított eljárást, a NEKI feljelentése alapján minősítették át az ügyet közösség tagja elleni erőszakra. Az elkövetőket azóta sem sikerült megtalálni, így a nyomozást felfüggesztették.

Sajtóhírekből értesültünk tavaly májusban arról, hogy ismeretlenek május 29-én reggelre rasszista feliratokat festettek a nagykanizsai Ligetváros romák lakta házaira, valamint a szomszédos bolt épületére. Ugyancsak sajtóhírek szóltak arról is, hogy a Nagykanizsai Rendőrkapitányság ismeretlen tettesekkel szemben önkényuralmi jelkép használatának vétsége⁵⁵ miatt indított büntetőeljárást.

Önkényuralmi jelkép használatának vétségéről akkor beszélhetünk, ha valaki a bűncselekmény törvényi tényállásában felsorolt jelképeket terjeszti, nyilvánosság előtt használja, vagy azokat közszemlére teszi. Amennyiben csak ennyi történt volna Nagykanizsán, akkor valóban a fenti bűncselekményről lehetne beszélni. Itt azonban ennél tovább mentek az elkövetők. Nem lehet figyelmen kívül hagyni a feliratok tartalmát, és azt sem, hogy ezt hová írták fel. Ebben az esetben kifejezetten az volt a céljuk a firkálónak, hogy az ott élő romákat megfélemlítsék, velük szemben gyűlöletre uszítsanak.

Ezmára a híradásokból is egyértelmű volt, így ezt álláspontunk szerint a nyomozó hatóságnak már a cselekmény minősítésekor is figyelembe kellett volna vennie. Ezért egy sokkal súlyosabban minősülő bűncselekmény – nevezetesen közösség tagja elleni erőszak büntette⁵⁶ – miatt kellett volna az eljárást megindítani. Ez az eset is jól példázza azt a rendőrségi gyakorlatot, hogy a romák sérelmére elkövetett gyűlölet motiválta cselekményeket alulminősítik, jellemzően garázdaság, vagy rongálás miatt indítanak csak eljárást.⁵⁷

55 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (továbbiakban: Btk.)

269/B. § Aki horogkeresztet, SS-jelvényt, nyilaskeresztet, sarló-kalapácsot, ötágú vöröscsillagot vagy ezeket ábrázoló jelképet a köznyugalom megzavarására alkalmas – különösen az önkényuralmi rendszerek áldozatainak emberi méltóságát vagy kegyeleti jogát sértő – módon

a) terjeszt,

b) nagy nyilvánosság előtt használ, vagy

c) közszemlére tesz,

ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és pénzbüntetéssel büntetendő.

56 Btk. 174/B § (1) Aki mást valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz vagy a lakosság egyes csoportjaihoz tartozása vagy vélt tartozása miatt bántalmaz, illetőleg erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, büntetett követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(1a) Aki mással szemben valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz vagy a lakosság egyes csoportjaihoz tartozása vagy vélt tartozása miatt olyan, kihívóan közösséggel szembenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy riadalmat keltsen, büntetett követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) fegyveresen,

b) felfegyverkezve,

c) jelentős érdeksérelmet okozva,

d) a sértett sanyargatásával,

e) csoportosan,

f) bünszövetségben

követik el.

(3) Aki a közösség tagja elleni erőszakra irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

57 Erről bővebben a gyűlölet-bűncselekményekről írott általános bevezetőben.

Az eset után néhány nappal – több civil szervezettel közösen – kiadott sajtóközleményünkben felhívtuk a hatóságok figyelmét a problémára, egyben jeleztük azt is, hogy közösség tagja elleni erőszak büntetnének alapos gyanúja miatt feljelentést fogunk tenni.

A feljelentést végül három sértett nevében tettük meg 2012. június 20-án. Feljelentésünkben kifejtettük, hogy „közösség tagja elleni erőszak bűncselekmény akkor valósul meg, ha az elkövető a bűncselekmény elkövetésében a sértettel szembeni előítélet motiválja. Tehát támadása célpontját annak kiemelt védelmet érdemlő csoporthoz tartozása vagy vélt tartozása, ebben az esetben etnikai hovatartozása alapján választja ki.”⁵⁸ Ebben az esetben egyértelmű volt a motiváció a horogkereszt, Hitler nevének megjelenítése és a feliratok tartalmának vizsgálatakor. Az „x” jeleket pedig romák által lakott házakra festették, ebből tehát okkal lehet arra következtetni, hogy a cselekmény egyértelműen roma személyek ellen irányult.

A bírói gyakorlat szerint ezen túlmenően akkor beszélhetünk a törvényi tényállásban rögzített fordulatról – „kirívóan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy riadalmat keltsen” –, ha az elkövető a közösségi együttélés szabályait nyíltan, gátlástalanul, leplezetlenül semmibe veszi, feltűnést kelt öntörvényű, jogsértő viselkedésével. Itt egyértelműen a helyi roma közösség megfélemlítése és megalázása volt az elkövetők kifejezett célja. Cselekményük ezen túlmenően még arra is alkalmas volt, hogy riadalmat, megbotránkoztatást keltsen. A fenyegetés, a népirtásra való utalás mindezt kétséggel megalapozza.

A közösség tagja elleni erőszak mellett álláspontunk szerint az elkövetők a rongálás⁵⁹ büntetést is megvalósították. Egyértelműen kárt okoztak a magatartásukkal, hiszen az eredeti állapotot csak úgy lehet visszaállítani, ha a feliratokat eltávolítják, ami költséggel jár. A jogalkotó kifejezetten nevesíti a „falfirka” elhelyezését⁶⁰, amely miatt akkor is bűncselekménynek, vétségnek minősül az elkövetők magatartása, ha a kár kisebb összegű.

Mindezek alapján feljelentésünkben azt kértük a nyomozó hatóságtól, hogy megvalósított halmazati bűncselekmények (közösség tagja elleni erőszak büntette, rongálás vétsége) miatt indítson eljárást, és folytassa le a nyomozást.

Egy hónappal később a Nagykanizsai Rendőrkapitányság arról értesített minket, hogy az ügyet áttették a Zala Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Osztályához. A határozat indokolása szerint „az eljárás folyamán keletkezett nyomozati iratokba foglaltak alapján megállapítást nyert, hogy az ügyben vizsgált cselekmény kapcsán a Btk. 174/B § (1/a) bekezdésben közösség tagja elleni erőszak büntett elkövetésének megalapozott gyanúja merült fel, a fentiekre tekintettel hatáskör, illetékesség hiánya miatt a rendelkező részben foglaltak szerint a bűnügy áttételéről határoztam.”⁶¹

A megalapozott feljelentésünk nyomán indult eljárás eredménytelenül zárult. 2013. januárban a nyomozást felfüggesztette a megyei rendőr-főkapitányság, ugyanis az elkövető, vagy elkövetők kilétét nem tudták megállapítani. A határozat szerint amennyiben az elévülési határidőn belül az elkövetőre vonatkozó adatok merülnek fel, az eljárást folytatni fogják, és arról a feljelentőket értesítik.

Értesítést eddig még nem kaptunk.

58 Részlet a 2012. június 20. napján kelt feljelentésből

59 Btk. 324. §

(1) Aki idegen vagyontárgy megsemmisítésével vagy megrongálásával kárt okoz, rongálást követ el.

(2) A büntetés vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a rongálás kisebb kárt okoz,

b) a szabálysértési értékhatárt meg nem haladó kárt okozó rongálást falfirka elhelyezésével vagy bünszövetségben követik el.

60 Btk. 324. § (7) E § alkalmazásában falfirka: festékszóróval, filctollal, vagy bármilyen más felületképző anyaggal létrehozott képi, grafikus, vagy szöveges felületbevonat, amely nem a vagyontárgy rendeltetésszerű használatához szükséges.

61 Részlet Nagykanizsa Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály 2012. július 25. napján kelt határozatából.

Büntetlen előítélet

A roma Cs. Julianna egy Pest megyei kistelepülésről fordult irodánkhoz, egy az utcájukban lakó család viselkedése miatt. A nem roma szomszédok, akik nemrég költöztek Cs. Julianna és családja közelébe, az azelőtt békés utcát szinte élméletlen helyé változtatták.

A legfőbb problémák a család felnőtt női testvérpárjának viselkedéséből fakadtak. A két nő folyamatosan zaklatta Cs. Juliannát és családját. Számtalanszor fenyegetőztek és trágár szavakkal illették a várandós Cs. Juliannát és gyerekeit. Volt olyan eset, hogy nemi szervüket mutogatták nekik, és fizikailag is bántalmazni akarták őket. Mindezek miatt a 23 éves Cs. Juliannát édesapja kísérte egy ideig mindenhol, féltve lánya testi épségét.

Úgy véljük, hogy a testvérpár viselkedésének indoka egyértelműen a család tagjainak roma származása volt, ezért felvállaltuk az ügyet. Romaellenes nézeteiknek a szomszédok hangot is adtak. Különösen a már említett testvérpár. A család tagjainak származására válogatott durva és trágár megjegyzéseket tettek, sokszor kiskorú gyerekek jelenlétében is. A testvérpár a település hasonló gondolkodású lakóival is szoros kapcsolatot ápolt. Insultusaik akkor voltak a legdurvábbak, ha egy-egy találkozási ponton ittasan hazafelé tartottak.

A helyzetet súlyosbította, hogy a roma család hiába hívta ki többször is a rendőrséget, azok érdemi segítséget legtöbbször nem nyújtottak, a testvérpár magatartását nem fékezték meg.

2012 áprilisában a testvérek túlmentek a verbális agresszió. A vásárolni tartó Cs. Juliannát már az üzlet előtt szidalmazni kezdték, roma származására tettek megjegyzéseket, majd az üzletben egyikőjük megütötte ügyfelünket. A biztonsági őr a boltból kiküldte a verekedőket, de ők ismét nekitámadtak, egyikőjük meg is rúgta. Cs. Juliannát a helyszínen megérkező testvére védte meg a további bántalmazástól. A támadók, amint meghallották, hogy a boltvezető hívta a rendőröket, sietve elhagyták a helyszínt.

Az eset kapcsán Cs. Julianna feljelentést tett a nővérek ellen. Testi sértés miatt indult eljárás, amelynek végső szakaszába tudott irodánk bekapcsolódni, és jogi képviselést nyújtani Cs. Julianna, mint magánvádló részére. A bíróság 2013. januárban megállapította, hogy a két nő elkövette a bűncselekményt. Szankcióként két évre próbára bocsátotta az elkövetőket, tekintettel arra, hogy büntetlen előéletűek voltak, és kiskorú gyerekekről kellett gondoskodniuk. Bár mind irodánk, mind Cs. Julianna szívesebben látott volna szigorúbb ítéletet a zaklatókkal szemben, bízunk abban, hogy a próbára bocsátás megfelelő visszatartó erővel fog bírni, és a testvérpár abbahagyja durva, emberi méltóságot sértő magatartását.

2012-ES ÜGYEK

DISZKRIMINÁCIÓS ÜGYEK

Kizárás a tolerancia-képzésen

Ügyfeleink kifogásolták, hogy egy olyan televíziós csatornához köthető személy tartson előadást egy romák számára szervezett képzésen, amely rendkívül negatív képet fest a roma kisebbségről. Panaszaikat jelezték a képzés vezetőjének, javasolva, hogy beszéljék meg ezt a kérdést. A vezető mindennemű egyeztetéstől elzárkózott. Ezt követően ügyfeleinkkel e-mailben közölték, hogy kizárják őket a képzésből.

A roma M. József és N. Ilona 2012 februárjában felvételt nyert egy posztgraduális képzésre, amelyet kifejezetten romák számára szervezett a Demokrácia és Politika Kultúra Alapítvány – részben állami támogatásból, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Társadalmi Felzárkóztatásért Felelős Államtitkársága forrásából. Az egyik előadás befejeztével a képzés adminisztrációjáért felelős munkatársa jelezte a résztvevőknek, hogy hamarosan az Echo Tv munkatársai fognak majd kommunikációs képzést tartani. Ezen a bejelentésen sokan meglepődtek, köztük ügyfeleink is, hiszen a televízióról ismert, hogy hajlandó teret adni különböző kisebbségek (például melegek, romák) elleni szélsőséges nézeteknek. A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa 2011 szeptemberében megbírságolta az Echo Tv-t, mert a csatorna Világ-panoráma című műsora a roma kisebbség emberi mivoltának megkérdőjelezésével megsértette az emberi méltósághoz való alkotmányos alapjogot. A vizsgált műsorszám a Médiatanács szerint alkalmas volt továbbá a roma és a zsidó kisebbséggel szembeni gyűlölet felkeltésére, valamint a roma és a zsidó kisebbség kirekesztésére.⁶²

Mindezek fényében ügyfeleink rendkívül kifogásolhatónak tartották, hogy egy olyan televíziós csatornához köthető személy tartson előadást egy romák számára szervezett képzésen, amely rendkívül negatív képet fest a roma kisebbségről. Panaszaikat jelezték a képzés vezetőjének, javasolva, hogy beszéljék meg ezt a kérdést. A vezető mindennemű egyeztetéstől elzárkózott, és közölte, hogy befejezettnek tekinti a témát, nem kíván arról többet beszélni. Később ez a vezető a többi hallgatónak, köztük M. Józsefnek is jelezte, hogy a képzést el lehet hagyni, több tucatnyi jelentkezőből be tudják tölteni a távozók helyeit. Ezt a közlést ügyfeleink nyílt fenyegetésként értelmezték, pedig nem állt szándékukban elhagyni a kurzust, hiszen tanulni mentek oda. Fellépésükkel csak kifejezték, nem támogatják, hogy romaellenes nézeteket propagáló tévécsatorna munkatársai oktatják őket.

Néhány nap múlva, a képzés során következő előadását megelőző éjszakán kaptak ügyfeleink egy e-mailt, amelyben közölték velük, hogy kizárják őket a képzésből. Az indoklás szerint azért, mert továbbra is az Echo Tv munkatársaival kívánnak együtt dolgozni a szervezők. M. Józsefnek és N. Ilonának nem volt lehetőségük megbeszélésre, véleményük elmondására, a felmerülő kérdések tisztázására. Szerződésük felmondásáról semmilyen hivatalos dokumentumot nem kaptak, ezért úgy érezték, hogy méltánytalan és megalázó bánásmódban részesültek pusztán azért, mert szerettek volna elmondani véleményüket, és kiállni az elveik mellett.

62 Id.: Az Echo Tv. és a bűnös hajlamok című esetleírást

Ügyfeleink emiatt az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz (EBH) fordultak, majd irodánkat is megkeresték, hogy jogi segítséget nyújtsunk számukra az eljárás során. Mivel magunk is úgy látjuk, hogy hátrányos megkülönböztetést szenvedtek el – egyébként érthető okok miatt kifejezett – véleményük hangoztatása miatt, úgy döntöttünk, hogy felvállaljuk ügyüket.

Az EBH eljárása során tárgyalást tartott, tanukat hallgatott meg, az ügyre vonatkozó dokumentumokat kért be, majd 2012 novemberében meghozta döntését. A Hatóság megállapította, hogy a Demokrácia és Politika Kultúra Alapítvány ügyfeleinkkel szemben véleményükkel, mint védett tulajdonságukkal összefüggésben megsértette az egyenlő bánásmód követelményét azzal, hogy őket a képzésből kizárta.

Indokolásában a Hatóság kifejtette, hogy nem tudta elfogadni azokat az okokat, amelyeket az alapítvány a jogsértés cáfolataként terjesztett elő. Az alapítvány elsődlegesen arra hivatkozott, hogy ügyfeleinkkel nem is kötöttek szerződést, így jogviszonyba sem kerültek velük. Erre vonatkozóan a Hatóság megállapította, annak ellenére, hogy nem kerültek elő az aláírt eredeti szerződések, a tanúk előadása alapján egyértelmű volt, hogy ügyfeleink a képzés látogatását megkezdték, azon legalább két vagy három alkalommal részt vettek, ezek után pedig ösztöndíjat is kaptak. Az EBH szerint amennyiben ügyfeleinkkel nem jött volna létre jogviszony, akkor részükre ösztöndíjat sem lehetett volna kifizetni. A jogviszony létrejöttét támasztotta alá a hatóság szerint az ügyfeleket a képzésből kizáró e-mail is, hiszen életszerűtlen, sőt jogszabályokkal is ellentétes, hogy olyan személlyel szemben, akivel egyébként nem létesítettek semmilyen jogviszonyt, a jogviszony megszüntetéséről döntenek. Így a megszüntetés ténye maga utal arra, hogy előzetesen létrejött egy jogviszony a felek között, még abban az esetben is, ha a megállapodás csak szóban, vagy ráutaló magatartással (például az ösztöndíj kifizetésével) történt.

Az alapítvány arra is hivatkozott, hogy a képzés célja egymás elfogadása, az egymással szembeni tolerancia volt. Az alapítvány szerint ügyfeleink az általuk tanúsított magatartással nem tudtak azonosulni ezekkel a célokkal. A hatóság ezzel kapcsolatban kifejtette, hogy a képzés szervezői eltúlzott és aránytalanul súlyos hátrányt alkalmaztak az ügyfeleinkkel szemben, amikor a kurzusról történő kizárásukról döntöttek. Az EBH álláspontja szerint, amelyet teljes mértékben osztunk, az alapítvány magatartása éppen az általa a toleranciáról hangoztatott véleményével volt ellentétes, hiszen lehetőséget sem adtak a résztvevőknek, hogy kifogásaikat, fenntartásaikat elmondják.

Mindezek alapján állapította meg a hatóság, hogy az ügyfeleinket a velük összehasonlítható helyzetben lévő, de véleményüket csak szűk körben, vagy egyáltalán nem hangoztató hallgatókhoz képest hátrányos megkülönböztetésben részesítette az alapítvány, amikor kizárta őket a képzésből.

A hatóság bírságot nem szabott ki az alapítvánnyal szemben, de a jogsértő magatartás tanúsításától eltiltotta.

Romáknak tilos a belépés

B. Róbertet és társait roma származásuk miatt nem engedték be egy fővárosi szórakozóhelyre.

A roma B. Róbert testvérétől és unokatestvérétől arról értesült, hogy egy budapesti belvárosi szórakozóhelyre nem engedték be őket. Beszámolójuk szerint, amikor a szórakozóhelyre nem roma barátaikkal mentek megelőzőleg, akkor minden további nélkül beengedték őket. Második alkalommal – amikor kizárólag romák voltak a társaságban – különböző valótlan okokra való hivatkozással megtagadták belépésüket. Hasonló gyakorlattal egyébként már mindannyian találkoztak, ezért elhatározták, leellenőrzik, hogy vajon gyanújuknak megfelelően tényleg rendszeres-e a vendégek származás szerinti diszkriminációja a vendéglátóhelyen.

2012 májusában este tíz óra körül a testvérpár és unokatestvérük elindultak szórakozni több nem roma társukkal együtt. Az előző tapasztalatokra tekintettel B. Róbert vitt magával egy kisméretű kamerát, hogy rögzíteni tudja, ha nem engednék be őket. Nem roma barátaikat megkérték, maradjanak le tőlük, mert meg szeretnének győződni arról, hogy amennyiben csak romákból álló társaságként kívánnak belépni a szórakozóhelyre, akkor azt megtehetik-e.

A bejárat ajtónál álló biztonsági őrök megtagadták belépésüket. Először arra hivatkoztak, hogy zártkörű rendezvény zajlik, amire nincsen meghívójuk, aztán arra, hogy a viselkedésük nem megfelelő, majd arra, hogy előzőleg már voltak a szórakozóhelyen, és akkor nem viselkedtek megfelelően. A biztonsági őrök állításával ellentétben nem volt zártkörű rendezvény a szórakozóhelyen, hiszen mindenki mást minden különösebb vizsgálat nélkül beengedtek. B. Róbert korábban egyáltalán nem volt még a szórakozóhelyen, a többiek pedig semmilyen rendbontást nem okoztak ottlétükkor. A nem roma barátaikat beengedték volna, ők azonban látva, hogyan bánnak a többiekkel, nem kívántak bemenni a szórakozóhelyre.

Az esetet követően a három roma fiatalember irodánkhoz fordult, hogy jogi segítséget nyújtsunk számukra egy peres eljárás során, amit a tapasztaltak miatt kívántak megindítani. Miután irodánkunk is volt már tudomása hasonló esetekről, és valószínűsíthetően romák százait érheti a B. Róbertékével egyező bánásmód, ezért úgy döntöttünk, hogy felvállaljuk ügyüket.

A szórakozóhely ellen polgári peres eljárást indítottunk, mert álláspontunk szerint az ügyfeleinket ért bánásmód diszkriminációt valósított meg.⁶³ Az ügyben a bíróság eddig két tárgyalást tartott. A tárgyalás során másodrendű alperesként az őrző-védő feladatokat ellátó céget is perbe vontuk, hiszen a szórakozóhelyet üzemeltető cég megbízottaiként felelősséggel tartoznak azért, hogy az egyenlő bánásmód követelményének megfelelően lássák el feladatukat.

63 Ld. Ebkvt., 8. §: „Közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt

[...]

b) faji hovatartozása,

c) bőrszíne,

d) nemzetisége,

e) nemzetiséghez való tartozása,

[...]

miatt részesül kedvezőtlenebb bánásmódban, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben levő személy vagy csoport részesül, részesült vagy részesülne.

A zuglói kunyhólakók pere

2011. október 18-án reggel nyolc órakor munkagépek jelentek meg Zuglóban a Francia út - Egressy út kereszteződésében a vasúti töltés mellett. Nem egészen egy óra alatt ledózerolták az ott élő hajléktalan emberek kunyhóit – az ott élők összes személyes holmijával együtt. Otthonuk mellett odaveszett mindenük, valamennyi ingóságuk, köztük számukra fontos emléktárgyak, például családi fényképek.

Az érintett terület a MÁV tulajdonában volt, a bontást Budapest Főváros XIV. kerület Zuglói Polgármesteri Hivatala hajtotta végre, úgy, hogy erről semmilyen határozatot nem hozott. Az intézkedéssel olyan emberek lettek szó szerint földönfutók, akik már hosszú évek óta éltek életvitelszerűen a területen. Az ügyben 2012 márciusában indítottunk pert A Város Mindenkié (AVM) csoporttal együtt az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt. Álláspontunk szerint az önkormányzat vagyoni helyzetük miatt közvetlen hátrányos megkülönböztetést alkalmazott az ott élő hajléktalanokkal szemben, amikor közigazgatási eljárás lefolytatása nélkül dózerolta le a kunyhóikat. A per jelenleg a Fővárosi Törvényszéken zajlik.

Zuglóban az Egressy út és a Mogyoródi út között, a vasúti töltés oldalában lévő hosszú, gazos, elhagyott területre az elmúlt évek során hajléktalan emberek költöztek. A „kunyhólakók”, ahogy magukat gyakran nevezték, már évek óta éltek ott az általuk felhúzott építményekben. Ezeket a kunyhókat otthonaiknak tekintették, itt voltak télen-nyáron, innen jártak dolgozni, ismerték és segítették egymást – magukra nem hajléktalanokként gondoltak. A szociális munkások itt tartották velük a kapcsolatot, olykor még a környéken lakók is segítették őket takarókkal, élelemmel. Az építményeket lakóik bebútorozták, volt ahol lehetett főzni, televíziót nézni. Az alapvető komfortot legtöbbször biztosítani tudták maguknak: az elektromos áramot akkumulátor segítségével állították elő, és különböző szíveségeken keresztül vízhez is jutottak. Az évek során egy egymást segítő közösség alakult itt ki, ami ezeknek az embereknek nagyon sokat jelentett a túlélésben. Bár engedélyük az építmények felhúzására, és a bennük való tartózkodásra nem volt, azonban sem a tulajdonos MÁV, sem pedig az önkormányzat hosszú évekig nem tett semmit az ügyben, így az ott élők joggal érezhették azt, hogy biztonságban vannak. Tény az is, hogy az évek során időnként körbejárt a hír, hogy el kell hagyniuk a hajlékaikat, intézkedésre azonban soha nem került sor. 2011-ben a kerületben dolgozó szociális munkások tájékoztatták erről az ott élőket, de pontos időpontot ők sem tudtak mondani, így az érintettek ismét azt hitték, hogy csak riogatják őket.

Végül 2011. október 18-án reggel nyolc órakor, anélkül, hogy arról bármilyen írásos értesítést kaptak volna, többen arra értek haza, hogy otthonaikat munkagépekkel ledózerolták. Még arra sem volt lehetőségük, hogy személyes tárgyaikat, értékeiket kimentsék. Odaveszett mindenük, amit az évek során szereztek be, gyűjtögettek össze, valamennyi ingóságuk, köztük számukra fontos emléktárgyak, például családi fényképek. A bontás mindösszesen egy órát vett igénybe, kilenc órakor már egyetlen hajlék sem állt.

A tulajdonos MÁV Zrt.-nek lett volna jogi lehetősége, hogy a jegyzőtől vagy bíróságtól kérje az eredeti birtokállapot helyreállítását, ezt azonban nem kezdeményezte. Az illetékes egészségügyi és környezetvédelmi hatóságoknak pedig ugyancsak meg lett volna a jogi lehetőségük arra, hogy a tulajdonost a közegészségügyi-környezetvédelmi normák betartására hívják fel, ennek érdekében pedig hatósági intézkedéseket tegyenek. Ezzel szemben mind a tulajdonos, mind az illetékes hatóságok hallgatólagosan tudomásul vették, eltűrték, hogy a területen egy hajléktalan közösség alakuljon ki.

2011. október 17-én, egy nappal az építmények felszámolásának megkezdése előtt a XIV. kerületi önkormányzat és a MÁV Zrt. „köztisztasági feladatok ellátása céljából” egy – atipikusnak nevezhető – bérleti szerződést kötött. A szerződésben rögzítették, hogy a bérlő önkormányzat a területet egy meg nem jelölt későbbi időpontban kiürített, tiszta állapotban adja vissza a bérbeadónak, a bérelt területet pedig köteles a megjelölt célra, azaz köztisztasági feladatok ellátására használni. Mindkét fél nyilvánvalóan tudott arról a tényről, hogy a bérleti szerződésben megjelölt terület egy jelentős részére hajléktalan emberek évekkel korábban építményeket emeltek, azokat birtokolták, használták.

A bontáskor a helyszínen volt Rozgonyi Zoltán XIV. kerületi alpolgármester, illetve a jelenlevők elmondásai alapján „elegáns urak”, közterület-felügyelők, továbbá hat-nyolc rendőr, köztük a kerületi rendőrkapitány. Később érkezett oda a kerületben található Myrai Szent Miklós Egyház képviselőjében egy hölgy is. Az ekkor a területen tartózkodó hajléktalan lakók 20-30 percet kaptak arra, hogy elvigyék ingóságaikat a bontás megkezdése előtt. Aki ekkor nem tartózkodott a helyszínen, annak nem volt lehetősége kimenteni értékeit, emlékeit. Két lakó kutyáját például a sintér vitte el, ami rendkívül megviselte a gazdákat.

A Város Mindenkiért (AVM) csoport civil aktivistái érkeztek meg elsőként a bontás helyszínére. Kérték a bontásról szóló határozatot, de az önkormányzat munkatársai semmilyen hivatalos iratot nem tudtak felmutatni. A bontást követően a hajléktalan emberek közül többen napokig az utcán töltötték az éjszakákat. Ekkor már komoly hidegek voltak, fagypontra alá zuhant a minimumhőmérséklet, a hónap közepén hidegrekordok dőltek meg.

Az érintettek helyzete az idő múlásával rosszabbra fordult. Nappal az utcán vagy nappali melegedőben húzták meg magukat – ami hétvégén zárva tart –, éjszaka pedig éjjeli menhelyre kényszerültek, ahol akár negyven-hatvan ember is alszik éjszakánként az egymás mellé halmozott matracokon.

Tény, hogy a felperesek *birtokában* volt a terület, és amennyiben akár a zuglói önkormányzat, akár a tulajdonos MÁV Zrt. ez ellen fel kívánt volna lépni, valamilyen jogi eljárást kellett volna kezdeményeznie. Ez esetben az ott élő hajléktalanoknak lehetőségük lett volna arra, hogy mint egy közigazgatási eljárás alanyai, félként értesüljenek az őket érintő intézkedésekről, annak jogalapjáról, tartalmáról, a tervezett végrehajtásról. Ezáltal lehetőségük lett volna azokra reagálni, ideértve a rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségeket is. Fel tudtak volna készülni a változásra, életüket más módon rendezni, ingóságaikat biztonságosan elhelyezni.

Egyértelműen megállapítható, hogy sem a tulajdonos MÁV Zrt., sem pedig a területet egy napja bérlő önkormányzat nem kért, és így nem is kapott birtokvédelmet a területen életvitelszerűen tartózkodó, ott építményeket emelő hajléktalan személyekkel szemben. Ezért nem került sor – jegyzői határozat vagy bírósági döntés alapján – az eredeti birtokállapot helyreállítására. Az önkormányzatnak arra nyilvánvalóan nem volt jogi lehetősége, hogy az általa bérelt területen hatósági eszközök és apparátus igénybevételével saját maga lépjen fel – hiszen ebben a jogviszonyban félként, nem pedig hatóságként szerepel. Az önkormányzatnak így nem volt jogi lehetősége arra sem, hogy helyreállítsa az egyébként jogszerűtlen állapotot. Ezt önkényesen tette meg.

Nincs nyoma annak, hogy bármilyen közigazgatási hatósági eljárás zajlott volna az ügyben, amit nem magyaráz az sem, hogy az építmények felszámolásához esetlegesen nem volt szükség az építési hatóságtól bontási engedélyre.

Az önkormányzat az általa a területen végrehajtott intézkedéseket azzal magyarázta, hogy a kerületben a közegészségügyi normák érvényesülését kívánta előmozdítani, és a MÁV-val kötött szerződésben foglalt kötelezettségének eleget tenni. Ehhez azonban mindenképpen valamilyen hatósági eljárást kellett volna lefolytatnia. A terület bérlőjeként az önkormányzatnak sem hatósági eszközöket, sem rendőrségi támogatást nem volt lehetősége jogszerűen igénybe venni, hiszen ő ebben az ügyben polgári jogi értelemben „egyszerű” ügyfélként vett részt.

A bontást követően az AVM aktivistái megkeresték az állampolgári jogok országgyűlési biztosát, aki 2011. december 13-án kelt jelentésében megállapította, hogy az önkormányzatnak, illetve az önkormányzat nevében eljáró személyeknek, szervezeteknek nem volt semmilyen jogalapjuk a területen tartózkodó hajléktalan személyek építményeinek elbontásával, ingóságainak eltávolításával kapcsolatos intézkedések végrehajtására, mivel ilyenre egy bérleti (polgári jogi) szerződés eleve nem ad és nem is adhat felhatalmazást.⁶⁴

64 Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jelentése az ABJ-4326/2011. számú ügyben

Az önkormányzat eljárását súlyosbítja, hogy az érintettek valamennyien olyan személyek, akik helyzetüknél fogva nem, vagy csak korlátozott formában képesek érdekeiket képviselni, jogaikat érvényesíteni. Hátrányos helyzetük miatt az állami vagy önkormányzati hatalommal szemben sokkal kiszolgáltatottabbak. Ahogy arra jelentésében az ombudsman is felhívja a figyelmet, kiszolgáltatottságuk révén még az egyébként teljesen jogszerűen zajló, törvényesen lefolytatott hatósági eljárások (pl. birtokvédelem, közegészségügyi hatósági eljárás) során is fokozott figyelemmel – esetlegesen szociális munkásokat is bevonva – kell eljárni éppen annak érdekében, hogy a hajléktalan emberek az őket a törvény alapján megillető eljárási jogaikat ténylegesen gyakorolni tudják.

Mindezek figyelembevételével alakítottuk ki álláspontunkat, miszerint a zuglói hajléktalanokat diszkrimináció⁶⁵ érte, hiszen kedvezőtlenebb bánásmódban részesültek, mint amilyenben a velük összehasonlítható helyzetben lévő személyek részesültek volna. Vagyis, amennyiben nem hajléktalanok lennének, akkor az önkormányzat nem merne volna mindenféle jogi eljárás nélkül elűzni őket az otthonaikból.

Mindannyian rendelkeznek az Ebktv.-ben szabályozott védett tulajdonsággal, vagyoni helyzetük és társadalmi származásuk egyértelmű, hiszen valamennyien hajléktalanok. Az is megállapítható volt, hogy hátrány érte őket, hiszen sokkal rosszabb körülmények közé kerültek a dózerolást követően. Az eset óta mindannyian az utcán élnek, ahogy az egyik felperes fogalmazott az első tárgyalási napon: „Én hat évig éltem ott, most nyolcvan százalékkal rosszabb körülmények közé kerültem”⁶⁶.

Az Ebktv. értelmében a felek között megoszlik a bizonyítási teher, és amennyiben a sérelmet szenvedett félnek sikerül valószínűsítienie a hátrányt, illetőleg rendelkezik a védett tulajdonsággal, akkor a másik félén van a bizonyítás további sora. A sérelem okozójának pedig azt kell bizonyítania, hogy megtartotta, vagy nem volt köteles megtartani az egyenlő bánásmód követelményét.⁶⁷

Az egyenlő bánásmód követelményén túl az önkormányzat megsértette a zuglói kunyhólakók emberi méltóságát is, hiszen az önkormányzat nem kezelte őket egyenlő méltóságú személyként, ezzel azt a látszatot keltette, hogy ők alacsonyabb rendű emberek másoknál. A felpereseket azért is különösen sújtja ez a fajta hozzáállás, mert a társadalomban egyébként is meglévő negatív sztereotípiák az utóbbi időben felerősödtek, a társadalmi és politikai közhangulat kimondottan hajléktalan-ellenes.

Összesen hat zuglói kunyhólakót képviselünk a Fővárosi Törvényszék előtt indult személyiségi jogi perben. A bíróságtól a jogsértés megállapításán túl azt kértük, hogy ítéljen meg vagyoni és nem vagyoni kártérítést ügyfeleinknek. A nem vagyoni kártérítés jogalapját maga a jogsértés adja, míg a vagyoni kártérítés esetében a megsemmisült használati tárgyak ellenértékét kérjük megtéríttetni.

Az elsőfokú eljárás jelenleg folyamatban van, döntés 2014 elején várható.

65 Az egyenlő bánásmód követelményéről szóló 2003. évi CXXV. törvény (továbbiakban: Ebktv.) 8. § p) és q) pontjai alapján közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt társadalmi származása illetőleg vagyoni helyzete, tulajdonsága vagy jellemzője (a továbbiakban együtt: tulajdonsága) miatt részesül kedvezőtlenebb bánásmódban, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben levő személy vagy csoport részesül, részesült vagy részesülne.

66 2012. október 11. napján a Fővárosi Törvényszéken megtartott tárgyalás jegyzőkönyve 6. oldal

67 Az Ebktv. 19. § (1) bekezdése szerint az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt indított eljárásokban a jogsérelmet szenvedett félnek vagy a közérdekű igényérvényesítésre jogosultnak kell valószínűsítienie, hogy

a) a jogsérelmet szenvedő személyt vagy csoportot hátrány érte, és

b) a jogsérelmet szenvedő személy vagy csoport a jogsértéskor - ténylegesen vagy a jogsértő feltételezése szerint - rendelkezett a 8. §-ban meghatározott valamely tulajdonsággal.

A (2) bekezdés szerint az (1) bekezdésben foglaltak valószínűsítése esetén a másik felet terheli annak bizonyítása, hogy

a) a jogsérelmet szenvedett fél vagy a közérdekű igényérvényesítésre jogosult által valószínűsített körülmények nem álltak fenn, vagy

b) az egyenlő bánásmód követelményét megtartotta, illetve az adott jogviszony tekintetében nem volt köteles megtartani.

Az állam segítő keze

B. Éva egyedül neveli négy éves kislányát, Szófiát. A kis család a főváros egyik kerületében lakik egy úgynevezett albérlok házában. A kislány sokat betegeskedik, és mivel csak ketten vannak, ezért Éva sokat volt betegápolmányban az elmúlt időszakban. Mindennek következményeként 2012 nyarán Évának megszűnt a munkaviszonya, és a család megélhetés nélkül maradt. Panaszosunk segítséget kért a kerületi Gyermekjóléti Szolgálat munkatársaitól, ahol segítségnyújtás helyett védelembé vételi eljárást indítottak, és ügyfelünket arra kötelezték, hogy gyermekét átmeneti otthonba vigye. A kislány közel négy hónapig volt távol az édesanyjától, miközben a hatóságok ide-oda tologatták az ügyet, majd végül minden eljárást megszüntettek az anyával szemben.

Szófia 2008 júniusában huszonöthetes koraszülöttként jött a világra. Az évek során szépen fejlődött, de sokat betegeskedik, gyenge az immunrendszere. Az édesanyja emiatt sokat hiányzott a munkahelyéről, végül ennek az lett a következménye, hogy 2012. július 3-án a munkáltatója nem hosszabbította meg a munkaviszonyát. Éva azonnal elkezdett munkát keresni, azonban a nyári időszakban ez szinte lehetetlen volt, és munkanélküli ellátásra sem volt jogosult. Lakhelyén kéthavi bérleti díjjal tartozott, és a szabályok értelmében – amennyiben legalább egy havi díjat nem fizet meg –, 2012. augusztus 14-én el kellett volna hagynia az albérlok házát. Az anyának nem volt más választása, mint felkeresni a helyi önkormányzat gyermekjóléti szolgálatát, és kérni a segítségüket. A szolgálat munkatársai egyrészt azt javasolták az édesanyának, hogy helyezze el a kislányt a gyermekek átmeneti otthonában, valamint jelzéssel éltek a jegyzői gyámhatóság felé, hogy vegyék védelembe a gyermeket.

Azt is felrótták az édesanyának, hogy nem működik együtt a családgondozóval. Éva ezt elismerte, de azzal magyarázta, félt attól – mint utóbb kiderült joggal – hogy elveszik tőle a lányát, ha bekerül a gyermekvédelem rendszerébe. Végül mégis vállalta az együttműködést, és 2012. augusztus elején a kislányt bevitte az átmeneti otthonba. Kikötötte, hogy a hétvégéket lányával együtt akarja tölteni, és vállalta, mindent megtesz annak érdekében, hogy a problémái megoldódjanak, és a kislány visszakerüljön hozzá.

A kislány védelembé vételére végül 2012. augusztus 31-én került sor. Az átmeneti otthon jelzése szerint a kislány testén az intézmény munkatársai sérüléseket láttak, melyek eredetét a kislány az anyától származtatta. Az otthon munkatársai szerint a kislány azt mondta, hogy ha az édesanyja megharagszik rá, akkor megveri, vagy megszurkálja őt.

Éva mindezt tagadta, és elmondta, hogy a kislány immunrendszere gyenge, bőrproblémákkal küzd, valamit napallergiája van, amelyet rendszerint elkapar, és emiatt vannak rajta a sérülések. A gyámhatóság egyetlen tárgyalást tartott, ahol kizárólag az átmeneti otthon jelzését vették figyelembe, holott a gyermekjóléti szolgálat már egy évvel korábban is kapcsolatban volt ügyfelünkkel és lányával. Soha nem kaptak gyermekbántalmazásra utaló jelzést, ők maguk sem tapasztaltak erre utaló jeleket. A kislány két évig járt bölcsődébe, előtte családok átmeneti otthonában laktak. Ezek az intézmények sem jelezték soha, hogy a gyermeket bármilyen erőszak érte volna. A gyámhatóság munkatársai végül mégis úgy döntöttek, hogy gyermek veszélyeztetettsége miatt indokolt a védelembé vétel.⁶⁸

68 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámiügyi igazgatásról (továbbiakban: Gyvt.)

68. § (1) Ha a szülő vagy más törvényes képviselő a gyermek veszélyeztetettségét az alapellátások önkéntes igénybevételével megszüntetni nem tudja, vagy nem akarja, de alaposan feltételezhető, hogy segítséggel a gyermek fejlődése a családi környezetben mégis biztosítható, a gyámhatóság a gyermeket védelembe veszi.

Védelembé vétel esetén még nem kell a gyermeket kiemelni a családból, hiszen épp az a cél, hogy segítséggel, de a szülő megoldja a problémáit. A Gyermekvédelmi törvény (Gyvt.) tételesen felsorolja azokat az intézkedéseket, amelyeket a védelembé vétel körében meg kell tennie a hatóságoknak⁶⁹. Ezen az intézkedéseken túl azonban más magatartási szabályokat, kötelezettségeket nem állapíthatnak meg. Fontos garanciális szabály az is, hogy ez a fajta hatósági intézkedés a szülő szülői felügyeleti jogát nem érinti – ahogy azt a gyámhatóság határozata helyesen meg is állapítja.

Mindezen szabályok ellenére B. Évát a határozatban mégis arra kötelezték, hogy Szófia számára vegye igénybe az A. Gyermek Átmeneti Otthona átmeneti gondozását, ezen kívül kötelezték arra is, hogy anyagi helyzetük javítása érdekében keressen megfelelő munkahelyet, amely már egyértelműen túlterjeszkedés a Gyvt. szabályain.

B. Éva a védelembé vételről szóló határozatot megfellebbezte. Annak ellenére, hogy a határozat így nem lett jogerős, néhány nappal később a jegyzői gyámhatóság és a gyermekjóléti szolgálat behívatta, és aláíratott vele egy jegyzőkönyvet. Arra kötelezték, hogy mindaddig, míg a bántalmazási eljárásban döntés nem születik, éjszakára nem viheti haza a gyermeket, és csak napközben tarthatja vele a kapcsolatot, néhány órában. A jegyzőkönyv nem helyettesíti a határozatot, ráadásul a védelembévételi eljárásban nem lehet arról sem dönteni, hogy a szülő és a gyermek hogyan tarthatja egymással a kapcsolatot. A jegyzőkönyvvel hónapokig sakkban tartották ügyfelünket. Akárhányszor kérte, hogy elvihesse a gyermeket, mindig az általa aláírt iratra hivatkoztak. Azzal is megfenyegették, hogy amennyiben elviszi, akkor átmeneti nevelésbe veszik a gyermekét.

Évának már ebben az időszakban is volt segítsége, Mihalicz Csilla újságíró, és egy civil anyuka személyében. Ők segítettek neki megírni a fellebbezést, segítettek neki munkát keresni, és irodánkat is így találta meg.

Első lépésként megpróbáltuk beszerezni az ügyben addig keletkezett iratokat. Már ekkor akadályokba ütköztünk. A gyermekjóléti szolgálat munkatársa – akinek az lenne a feladata, hogy segítse Évát, és mindent megtegyen, hogy a gyermek az intézmény helyett családban maradjon –, nem volt hajlandó kiadni az iratokat a megbízott ügyvédnek. Végül több telefonbeszélgetést követően megkaptuk a dokumentumokat, melyeket a jogi képviselőnek természetesen kötelező kiadni.

Az iratokból kiderült, hogy ekkor már folyamatban volt a Budapest Főváros Kormányhivatal Szociális és Gyámhivatal előtt a védelembévételi eljárás felülvizsgálata, valamint a kerületi gyámhivatalnál a bántalmazással kapcsolatos eljárás.⁷⁰

69 Gyvt. 68. § (3) A védelembé vétellel egyidejűleg a gyermek gondozásának folyamatos segítése és ellátásának megszervezése, a szülői nevelés támogatása érdekében a gyámhatóság a gyermek részére a gyermekjóléti szolgálat családgondozóját rendeli ki és a veszélyeztetettség okának megszüntetése érdekében intézkedést tesz, így különösen

- a) kötelezi a szülőt, hogy folyamatosan vegye igénybe a gyermekek napközbeni ellátását, a gyermekek átmeneti gondozását, az Nktv. hatálya alá tartozó iskolaotthonos nevelést-oktatást, illetve kollégiumi ellátást,
- b) kötelezi a szülőt, hogy gyermekével keressen fel valamely családvédelemmel foglalkozó személyt vagy szervezetet,
- c) kötelezi a szülőt arra, hogy gyermeke vegye igénybe az egészségügyi szolgáltatásokat,
- d) kezdeményezi a háziorvosnál - súlyos veszélyeztetettség esetén bármely orvosnál - a betegsége, illetve szenvedélybetegsége következtében állandóan vagy időszakosan kóros elmeállapotú szülő, illetve a gyermekkel együtt élő más hozzátartozó orvosi vizsgálatát,
- e) intézkedik - az illetékes szervek bevonásával - a gyermek egészségét veszélyeztető körülmények megszüntetéséről,
- f) magatartási szabályokat állapít meg a gyermek számára a kifogásolt magatartás megszüntetése érdekében,
- g) figyelmezteti a szülőt helytelen életvezetésének, magatartásának következményére, és felszólítja annak megváltoztatására, figyelmezteti továbbá a szülőt az (5) bekezdés szerinti jogkövetkezményre,
- h) kötelezheti a szülőt és a gyermeket, illetve felkérheti a konfliktusban érintett más személyt arra, hogy a nevelési-oktatási intézményben előforduló erőszak miatt kialakult helyzet vagy más súlyos konfliktushelyzet kezelése érdekében jelenjen meg iskolapszichológusi vizsgálaton, illetve vegye igénybe a konfliktuskezelést segítő szolgáltatást.

70 Az ügy idején a gyámhatósági feladatokat két szerv látta el. Az egyik volt az ügynevezett jegyző gyámhatóság, míg a másik a gyámhivatal. A jegyző gyámhatóság döntött az egyszerűbb ügyekben, mint például a védelembé vétel, míg a gyámhivatal hatáskörébe tartozott a gyermekbántalmazással kapcsolatos eljárások lefolytatása.

2013. január 1. napja után ez a kettősség megszűnt, összevonták az intézményeket, ezzel sokkal egyszerűbbé téve az ügyintézkést.

Szeptember végén tehát az eljárás már két hónapja tartott, Szófia ez idő alatt nem mehetett haza az anyukájához. Újabb egy hónap telt el, amikor végre sikerült a nevelési tanácsadóban időpontot kapni arra a pszichológiai vizsgálatra, amelyre még a védelemben vételi határozatban kötelezték Évát. A vizsgálat a kislány elhelyezése szempontjából létfontosságú volt, ennek az eredményére várt a gyámhivatal a bántalmazás miatt indult eljárásban. Ha ugyanis a nevelési tanácsadó pszichológusa azt mondja, hogy a vizsgálat eredményéből nem lehet következtetni a bántalmazásra, akkor Éva végre hazaviheti a kislányát az átmeneti otthonból. A kedvező döntést akkor már sem a jegyzői gyámhatóság, sem a gyermekjóléti szolgálat nem akadályozhatja meg.

Miközben a nevelési tanácsadó véleményére vártunk, ügyvédi közreműködésre annyit sikerült elérni, hogy az őszi ünnepek miatti hosszú hétvégéken Éva hazavihette a kislányt az intézetből. A gyermekjóléti szolgálat a jogi képviselőt és Évát is felelősségre vonta amiatt, hogy a kislány egy nappal később került vissza az otthonba. Annak ellenére, hogy az anya szülői felügyeleti joga továbbra sem volt korlátozva, azaz akár dönthetett volna úgy is, hogy egyáltalán nem viszi vissza a kislányt, Éva tartotta magát a rákényszerített megállapodáshoz, és visszavitte.

Közben a szakvélemény is elkészült, a nevelési tanácsadó vezetője azonban elfoglaltságaira hivatkozva nem tudta azt aláírni. Jogi képviselőként naponta többször hívtuk, nem volt hajlandó szóba állni velünk, ezért féltő volt, hogy az őszi szünet miatt újabb tíz napot kell várni. Éva és az őt segítő anyuka a szünet előtti pénteken este hat óráig ültek a vezető ajtaja előtt. Így sikerült megszerezni a véleményt, amely semmi olyan adatot, információt nem tartalmazott, amely gyermekbántalmazásra utalna. Megnyílt az út a családegyesítés felé.

Közben Éva állandó állást talált egy iskolában konyhai kisegítőként, azaz az megélhetési problémák is megoldódtak. Szófia 2012 novemberében három és fél hónap távollét után visszakerülhetett az anyukájához.

A védelemben vételi ügy végére a Budapest Főváros Kormányhivatala Szociális és Gyámhivatala tett pontot, amikor 2012. november 20. napján kelt végzésében az elsőfokú hatóságot új eljárásra utasította. Az indoklás szerint a gyámhatóság nem tárta fel kellő alaposággal a tényállást, és eljárása során több ponton megsértette a Gyvt.-ben foglaltakat.

Megállapította a kormányhivatal, hogy „a 2012. július 17-én megtartott tárgyaláson a családgondozó a gyermek védelemben vételét javasolta, amit nem indokolt. Amennyiben a családgondozó úgy ítéli meg, hogy a gyermek érdekét a védelemben vétel elrendelése szolgálja, indokolnia kell, miből vonta le következtetéseit, és indokolnia kell a Gyvt. 68. § (3)⁷¹ bekezdése alapján elrendelésre kerülő intézkedésekre vonatkozó javaslatát is.”⁷²

71 Gyvt. 68. § (3) A védelemben vétellel egyidejűleg a gyermek gondozásának folyamatos segítése és ellátásának megszervezése, a szülői nevelés támogatása érdekében a gyámhatóság a gyermek részére a gyermekjóléti szolgálat családgondozóját rendeli ki és a veszélyeztetettség okának megszüntetése érdekében intézkedést tesz.

72 Budapest Főváros Kormányhivatala Szociális és Gyámhatóság 2012. november 20. napján kelt határozata 7. oldal

A kormányhivatal szerint „A Gyámhatóság eljárása során a szülő, a családgondozó részvételével tartott ugyan tárgyalást, de a megtartott tárgyalás nem volt alkalmas arra, hogy hozzásegítse a szülőt a védelembe vétel okának, céljának és jogkövetkezményeinek megismeréséhez. A gyámhatóság például nem tájékoztatta a szülőt arról, hogy együttműködése hiányában az adott ügyben konkrétan milyen intézkedéseket (ideiglenes hatályú elhelyezés, átmeneti nevelésbe vétel) fog alkalmazni.”⁷³

Megállapította a kormányhivatal azt is, hogy a hatóság nem kötelezhette volna az anyát arra, hogy megfelelő munkát keressen.

Az eljárás legfontosabb megállapítása szerint „Az iratokból nem derül ki, hogy ha az átmeneti otthonban észlelték az ott dolgozók a gyermekén a sérülések nyomait, miért nem készült akkor látlelet, mely egyértelműen bizonyíthatta volna a bántalmazás tényét. A bántalmazással összefüggésben merült fel annak a kérdése is, hogy az anya hazaviheti-e a kislányt hétvégére vagy sem. Tájékoztatom az átmeneti otthon vezetőjét, illetve a családgondozót, hogy a kapcsolattartás szabályozása nem a védelembe vételi eljárás, és nem a gyámhatóság kompetenciája, arról csak gyámhivatal dönthet. Mint ahogy annak megítélése is a gyámhivatal kompetenciája, hogy a gyermek a családi környezetébe visszakerülhet – adott esetben akár hétvégére – vagy sem. Ennek a kérdésnek a megítélése túlmutat a védelembe vétel keretein, a szülő felügyeleti jogának olyan korlátozásáról van ugyanis szó, amelyre a védelembe vétellel előírható hatósági intézkedések nem alkalmasak.”⁷⁴

A kormányhivatal döntése alapján új eljárást kellett volna lefolytatni az ügyben, azonban erre már nem került sor. 2013 januárjában az elsőfokú hatóság megszüntette a védelembe vételi eljárást, míg a bántalmazás miatt indult eljárás még 2012 novemberében megszűnt.

Elmondható tehát, hogy az ügy végül szerencsés véget ért. Ahhoz azonban, hogy ez így történhetett, és Szófia csak (!) három és fél hónapot töltött távol az anyukájától, sok ember (Éva, Mihalicz Csilla, segítő anyuka, jogi képviselő, a NEKI által megbízott gyermekvédelmi szakértő) összehangolt és szinte mindennapos munkájára, ügyintézésre, és csaknem százórányi telefonálásra volt szükség.

Épp emiatt merül fel a kérdés, hogy vajon mi történik azokkal a nehéz sorsú roma és nem roma családokkal, akik hasonló helyzetbe kerülnek, és nincs ilyen szerencséjük, hogy ennyi segítő áll mellettük? Ők vajon hogyan küzdenek meg a hatóságokkal, úgy hogy esetleg még a helyzetkezelésre (segítségnyújtásra) létrehozott szervek, mint a gyermekjóléti szolgálat sem őket segíti, hanem kvázi hatóságként rájuk kényszerít vállalhatatlan megállapodásokat!

Éva és Szófia azóta is együtt vannak, de még sok időnek kell ahhoz elteltie, hogy az átmeneti otthon felé közlekedő buszon a kislány ne sírja el magát, és az édesanyjának ne kelljen hosszú ideig vigasztalnia – ahogy azt idén februárban a jogi képviselő láthatta.

73 Budapest Főváros Kormányhivatala Szociális és Gyámhatóság 2012. november 20. napján kelt határozata 8. oldal

74 Budapest Főváros Kormányhivatala Szociális és Gyámhatóság 2012. november 20. napján kelt határozata 9-10. oldal

KORÁBBAN INDULT ÜGYEK

Megtorlás az áruházban

A takarítóbrigád roma tagját származása miatt akarta elbocsátani a munkaközvetítő cég.⁷⁵ Az alkalmazó és a megbízó fővállalkozó kiállt a munkavállaló jogai mellett. A bíróság elmarasztalta a közvetítő céget.

B. Lászlóné panaszosunk egyéni vállalkozóként különböző nagyáruházakban takarított, brigádjának tagja volt, O. Lajosné roma asszony is. Egy munkaközvetítő cégen keresztül kapott ő és brigádja megbízást a fóti Metro Áruházról. Annak ellenére, hogy az áruház vezetősége nagyon meg volt elégedve a takarító brigád munkájával, a közvetítő cég vezetője felszólította, hogy roma munkavállalóját küldje el, mert „nem cigányosíthatják el a Metro Áruházat”. B. Lászlóné erre nem volt hajlandó, ezért szerződést bontottak vele. Az ügy érdekessége, hogy a Metro Áruház igazgatója személyesen állt ki a roma munkavállalóját védő vállalkozó asszony mellett, és később, a közvetlen hátrányos megkülönböztetés és megtorlás miatt induló bírósági eljárásban tanúként is megjelent.

Az ügyben 2011. július 7-én született meg az elsőfokú ítélet. A Pest Megyei Bíróság megállapította az egyenlő bánásmód megsértését, és mind B. Lászlóné panaszosunknak, mind pedig O. Lajosné roma takarítónőnek megítélt ötszázezer forint nem vagyoni kártérítést.

Az alperesi cég ügyvezetője úgy nyilatkozott a bírósági eljárásban, hogy alapvetően meg volt elégedve a felperesek munkájával, elbocsájtásuk okaként ugyanakkor a nem megfelelő munkavégzést jelölte meg. Az ellentmondások feltárása érdekében a bíróság tanúkat hallgatott meg, az áruház akkori igazgatóját és biztonsági vezetőjét is. Ők egybehangzóan nyilatkoztak arról, hogy a felperesek jó minőségű munkát végeztek, sőt az igazgató épp emiatt kérte, hogy az ő irodáját csak O. Lajosné takarítsa.

Az ügyet megelőzően nagyon kevés olyan eset volt a bíróságok előtt, amelyben a megtorlás megállapítását kérték az ügyfelek. B. Lajosné esetében azonban egyértelműen ez történt, hiszen ő volt az, aki kiállt a roma munkavállalója mellett, őt nem küldte el, így emiatt megtorlásként mondta fel az alperesi cég vele a vállalkozási szerződést. A Pest Megyei Bíróság elfogadta ezt az állításunkat, és megállapította a megtorlást.

⁷⁵ Ld. Fehér Füzet 2009-2010, 16. oldal

Coming out után zaklatás

Nemi identitása miatt zaklatta főnöke, kártérítést kapott.

B. Norbert 2009-ben dolgozott az egyik legnagyobb hazai távközlési szolgáltatónál, mint operátor. Tekintettel a közöttük lévő jó kollegiális viszonyra, közvetlen felettesének elmondta, hogy meleg. Ezt követően folyamatosok voltak vele szemben a főnök zaklató megnyilvánulásai beosztottja nemi identitása kapcsán, mely miatt a fiatalember közös megegyezéssel távozott a cégtől. Az ügyben először az Egyenlő Bánásmód Hatóság járt el. A hatóság megállapította a zaklatást, azaz, hogy a munkáltató megsértette az egyenlő bánásmód követelményét, és kettőmillió forintos bírságot szabott ki.⁷⁶

Az ügy érdekessége, hogy alapítványunk felajánlotta a peren kívül egyeztetés, mediáció lehetőségét a cégnek, amely azonban azzal nem kívánt élni. Inkább vállalták a hatósági majd bírósági utat, amelynek következtében előbb kétfélmillió forintos bírságot kellett megfizetniük, majd az elsőfokú döntés alapján további hatszázezer forint kártérítést kellett fizetniük volt munkavállalójuknak.

A hatóság döntését követően 2010-ben indítottunk pert B. Norbert ügyében – az akkor még – Fővárosi Bíróság előtt, és kértük, hogy kötelezze egymillió forint nem vagyoni kár megtérítésére és bocsánatkérésre a munkáltatót.

A Fővárosi Törvényszék 2012. január 24-én kihirdetett elsőfokú ítélete szerint a D. Kft. hatszázezer forint kártérítést köteles fizetni ügyfelünknek, B. Norbertnek, valamint zárt borítékban feladott küldeményben elnézést kell kérnie tőle a jogsértés miatt.

A bíróság megállapította, hogy a cég megsértette a fiatalember emberi méltóságát és egyenlő bánásmódhoz való jogát azzal, hogy nem tett semmit akkor, amikor munkavállalója többször is panaszt tett az ő meleg kisebbséghez tartozása kapcsán ért zaklatások miatt. A nem vagyoni kártérítés körében az ítélet indokolása kifejti, hogy a feltárt tényállás alapján megállapítható volt a jogsértés huzamos fennállása, így ez önmagában megalapozza a kártérítési igényt. Az elsőfokú ítélet jelentős abból a szempontból, hogy korábban ilyen nagy összegű kártérítést munkaügyi diszkrimináció, ezen belül is zaklatás miatt még nem ítélték meg a hazai joggyakorlatban. De figyelemre méltó amiatt is, hogy a bíróság ellenvetés nélkül fogadta el az ügyben korábban már eljáró Egyenlő Bánásmód Hatóság által megállapított tényállást.

Az ítélet ellen a távközlési cég nem nyújtott be fellebbezést, így az elsőfokon jogerőre emelkedett. Ügyfelünktől bocsánatot kértek, és megkapta a megítélt kártérítést.

76 Ld. Fehér Füzet 2009-2010, 26. oldal

Diszkrimináció az edzőteremben

Ügyfeleinket nem engedték be egy edzőterembe mondvacsinált indokokra hivatkozva.⁷⁷ A Kúrián zárult az ügy, amely helybenhagyta a számukra kedvező korábbi ítéleteket.

B. István és sógora 2009 novemberében tért be egy családi házban működő edzőterembe. A bejáratnál a tulajdonos fogadta őket, akitől napijegyet szerettek volna vásárolni. Kérésükre azt az információt kapták, hogy a termet csak azok használhatják, akiket egy klubtag beajánlott. A roma fiatal emberek erre egy ismerősükre hivatkoztak, aki rendszeresen jár edzeni oda, és akinek az ajánlására jöttek ők is. A tulajdonos ekkor azt közölte, hogy havi bérletet kell venniük. B. István és sógora erre is hajlandóak lettek volna, ám ekkor kiderült, hogy a havi jegy „elfogyott”, majd jött az újabb kifogás: tulajdonképpen ez egy zárt klub, ahova akárki nem járhat.

A panaszos és sógora átlagos öltözékben voltak, és valóban napi- illetve havijegyet szerettek volna venni. Furcsának találták, hogy tagsági kártya kell a belépéshez, hiszen ismerősük épp ennek az ellenkezőjét mondta nekik, azaz csak jegyet kell venni, és igénybe vehetik a szolgáltatást. A fiatal emberek a visszautasítást egyértelműen roma származásuknak tudták be, különösképpen azért, mert később tudomásukra jutott, hogy más, szintén roma ismerőseik is hasonlóképpen jártak ugyanitt.

Az Egyenlő Bánásmód Hatóság megállapította a diszkriminációt 2010-ben kelt határozatában, és kettőszázezer forint bírság megfizetésére kötelezte a szolgáltatót. A hatóság döntését később a Fővárosi Bíróság is megalapozottnak találta, és elutasította az eljárás alá vont felülvizsgálati kérelmét.

A hatóság döntése után indult személyes jogi per azonban érdekes fordulatot vett, ugyanis a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 2011-ben kelt ítéletében ügyfeleink keresetét elutasította, azzal az indokkal, hogy a felpereseknek nem sikerült bizonyítani, hogy őket roma származásuk miatt hátrányosan megkülönböztették volna az edzőterembe való bejutáskor. Azt is kimondta a bíróság ítélete, hogy az alperes megtartotta az egyenlő bánásmód követelményét, ugyanis a kondicionálóterem szolgáltatásainak igénybevételét ismertségi körébe tartozó, valamint az általuk ajánlott roma és nem roma személyek számára biztosította.

Az elsőfokú bíróság tévedett, amikor elvárta a felperesektől az okozati összefüggés bizonyítását, a szolgáltatás megtagadása és a védett tulajdonság között. Tévedett akkor is, amikor elfogadta az alperes védekezését, mely szerint csak az ismertségi körébe tartozók használhatták a termet, hiszen ez a tevékenység nyilvános szolgáltatásnak minősül.

A másodfokon eljáró Debreceni Ítéltábla 2011 őszén hozott jogerős ítéletével megváltoztatta a korábbi döntést, megállapította a jogsértést, valamint kötelezte az alperest arra, hogy zárt borítékban kérjen bocsánatot ügyfeleinktől, és fizessen meg részükre személyenként 150.000 forint nem vagyoni kártérítést.

Az alperesek végül a Kúriához is fordultak, úgy találták ugyanis, hogy a kártérítés összege vonatkozásában a felperesek nem terjesztettek elő bizonyítékokat, így azt nem lehetett volna megállapítani. A Kúria azonban elvi éllal kimondta, hogy „Az alperesnek az az eljárása, hogy a felpereseket a személyes jegyeik alapján megkülönböztette és az egyébként bárki által igénybe vehető szolgáltatástól valóságos indok nélkül elzárta, a felpereseket emberi mivoltukban alázta meg. Ez a sérelem a nem vagyoni kárpótlást megalapozó hátrányt – a jogsértés súlyára és jellegére tekintettel – külön bizonyítás nélkül, a köztudomás szerint is megállapíthatóvá teszi.”⁷⁸ A Kúria ítélete kimondta továbbá, hogy a megállapított összeg semmiképpen sem eltúlzott, mintegy jelképes összegű.

⁷⁷ Ld. Fehér Füzet 2009-2010, 45. oldal

⁷⁸ Kúria, mint felülvizsgálati bíróság 2012. május 9. napján kelt ítélete 5. oldal

Ki a rasszista Sajóbáonyban?

A legutóbbi Fehér Füzetben beszámoltunk már az esetről, amelyben a Borsod megyei Sajóbáonyban 2009 novemberében kialakult konfliktus kapcsán letartóztatott roma személyek számára jogi védelmet biztosít irodánk.⁷⁹

A Jobbik és az Új Magyar Gárda településen való megjelenése olyan feszültséget szított, mely végül egy tettegességgig fajuló összecsapással végződött. A roma telep lakói közül néhányan megtámadták a köztük hajtó, a bírósági eljárásban „Jobbik szimpatizánsnak” nevezett sértettek által használt gépkocsit. Az irodánk által megbízott ügyvédek az eljárás kezdetén nyolc, később négy vádlott védelmét látták el.

A nyomozás során és a bírósági szakban is folyamatosan azt hangsúlyoztuk, hogy a vádlottak által elkövetett cselekmény nem közösség tagjai elleni erőszak volt, hanem garázdaság vagy esetleg testi sértés kísérlete. Ez pedig nagyon lényeges körülmény, hiszen a közösség tagja elleni erőszak súlyosabban büntetendő cselekmény. Az eljárás során azonban soha nem adtak helyt az ez irányú indítványainknak.

Összesen húsz tárgyalási napot tartott a bíróság, mielőtt 2011 áprilisában sor került a nyomozás során kirendelt igazságügyi nyomszakértő meghallgatására. A szakértő elmondta, hogy a cselekmény során a megtámadott autó vezetőoldali fejtámláján hátulról okozott sérülés, amelyet egy baltával okozott az elsőrendű vádlott, alkalmas volt arra, hogy kioltsa az ott ülő személy életét. A szakértő meghallgatása után a helyi bíróság úgy találta, hogy a vádlottak által elkövetett cselekmény minősítése nem megfelelő, ugyanis nem közösség tagja elleni erőszak büntette valósult meg, hanem emberölési kísérlet, hiszen az elsőrendű vádlott tudta, hogy az autóban ülnek, és ennek ellenére vágta bele a baltát a fejtámlába. Emberölés esetében azonban a megyei bíróságnak van hatásköre az ügy tárgyalására, így a Miskolci Városi Bíróság áttette az ügyet a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bírósághoz, ahol szeptemberben újrakezdték a teljes eljárást. Az áttétel ellen fellebbezni nem lehetett. Mindeközben a vádlottak továbbra is előzetes letartóztatásban voltak, amely ekkor immár másfél éve tartott.

2013 május elejéig tartott végül a megismételt elsőfokú eljárás – a 2012 januárjától hatályos névváltoztatás miatt – a Miskolci Törvényszéken. Tekintettel arra, hogy a vádlottak több mint három évig voltak előzetes letartóztatásban, 2012 nyarán valamennyien szabadlábra kerültek, bár az eljárás ekkor még folyamatban volt.

Az elsőfokú ítélet 2013. május 9-én született meg, melyben valamennyi vádlott esetében megállapították, hogy más bűncselekmények mellett elkövették a közösség tagja elleni erőszak büntetést is.

A másodrendű L. Józsefet három rendbeli, társtettesként elkövetett közösség tagja elleni erőszak büntetében, társtettesként elkövetett rongálás büntetében, löfegyverrel visszaélés büntetében, valamint nyolc rendbeli szerzői jogok megsértésének vétségében mondta ki bűnösnek a bíróság, és ezért őt halmazati büntetésként három év három hónap fegyházbüntetésre, és négy év közügyektől eltiltásra ítélte.

A negyedrendű B. Győző Elemért három rendbeli társtettesként elkövetett közösség tagja elleni erőszak büntetében, társtettesként elkövetett rongálás büntetében mondta ki bűnösnek a bíróság, és ezért őt halmazati büntetésként, kettő év kilenc hónap börtönbüntetésre, és három év közügyektől eltiltásra ítélte.

⁷⁹ Ld. Fehér Füzet 2009-2010, 48. o.

A nyolcadrendű M. László Sándort ugyancsak három rendbeli társtettesként elkövetett közösség tagja elleni erőszak büntetében, társtettesként elkövetett rongálás büntetében mondta ki bűnösnek a bíróság, és ezért őt halmazati büntetésként kettő év kilenc hónap börtönbüntetésre, és három év közügyektől eltiltásra ítélte.

A bíróság az ítélet indokolásában kifejtette, hogy a „vádlottak a tényállásban rögzített cselekményükkel – tehát azzal, amikor a városukba érkező »Jobbik« szimpatizánsokat, mint szűkebb értelemben a lakosság egyes csoportjaihoz (azaz egy konkrét politikai párthoz) tartozókat és általában véve a magyar nemzethez sorolásuk okán megtámadták – önmagukat különböztették meg magyar állampolgárságuk ellenére a többségi nemzet tagjaival szemben cigányként, ...”

A védők, és a mi álláspontunk továbbra is az, hogy ebben az esetben az úgynevezett „gárdistákkal” szemben léptek fel a helyi roma közösség tagja. A „gárdisták” itt a jogellenesen működő Új Magyar Gárda Mozgalmat és annak szimpatizánsait jelentik, akik több autóval érkeztek a vádbeli napon Sajóabonyba, fekete ruhában. A támadás tehát ellenük irányult, azonban ők – ahogy azt a Legfelsőbb Bíróság is kimondta már ítéletében – nem élveznek különös büntetőjogi védelmet, hiszen ők azok, akik megfélemlítik a roma közösséget, ők azok, akik a betiltást követően is tovább működnek jogellenesen. Ebből pedig az következik, hogy az ő sérelmükre nem lehet a közösség tagja elleni erőszak büntetést elkövetni.

Mindezek miatt az ítélet ellen fellebbezéssel éltünk. A másodfokú tárgyalás 2013 szeptemberében volt a Debreceni Törvényszéken. A másodfokú bíróság súlyosította az ítéletet, a nyolc vádlottat társtettesként elkövetett közösség tagja elleni erőszak és más bűncselekmények miatt 3 év 6 hónap és 5 év 4 hónap közötti szabadságvesztésre ítélték.

Az elsőfokon kiszabott összesen 27 év 9 hónap büntetést így csaknem 40 évre emelte a másodfokú bíróság.

Az egyenlő bánásmód és a hatóság

B. Józsefné 2007-ben fordult irodánkhoz, mert úgy érezte, hogy munkahelyén roma származása miatt hátrányosan megkülönböztetik.

Ügyfelünk 1999-től 2008-ig dolgozott közalkalmazotti jogviszonyban, mint tanyagondnok. Az utolsó két évben azonban több atrocitás érte a falu új polgármestere részéről. B. Józsefné irodánk segítségével az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz fordult, mert úgy érezte, hogy ami vele történik, az roma származására vezethető vissza. A Hatóság 2008 júniusában kelt határozatában a kérelmet azzal az indokkal utasította el, hogy az egyenlő bánásmód megsértése nem történt meg, a munkáltató és ügyfelünk között kialakult konfliktus nem a származásával, hanem a munkavégzéssel függött össze.

A Hatóság döntése után ügyfelünk helyzete ellehetetlenült a munkahelyén. A munkáltatója munkaköri alkalmassági vizsgálatra küldte, melynek eredménye azonban alkalmasnak minősítette a falugondnoki munkakör ellátására. Amennyiben az orvos alkalmasságot állapít meg, nincs szükség újabb, másodfokú eljárásra. Munkáltatója azonban nem fogadta el az elsőfokú döntést, és ismételt alkalmassági vizsgálatra küldte azzal az indokkal, hogy idegi és fizikai állapotát nem tartja megfelelőnek a munkakör betöltéséhez. A másodfokú vélemény augusztusban szintén alkalmasnak találta B. Józsefnét, igaz, csak ideiglenesen. Egy későbbi, harmadik vizsgálaton szintén alkalmasnak találták ügyfelünket – aki akkor már nem dolgozott az önkormányzatnál.

Egy másik alkalommal a munkáltatója nem engedte ügyfelünket egy továbbképzésre, holott neki, mint közalkalmazottnak a szükséges kreditpontok megszerzése érdekében feltétlenül fontos lett volna képzéseken részt venni. Ügyfelünk végül szabadságot vett ki, hogy el tudjon menni az oktatásra.

2008 októberében a munkáltató felmentéssel megszüntette B. Józsefné közalkalmazotti jogviszonyát. A felmentés indokolása szerint ügyfelünk a 2007-2008-as években több alkalommal is hosszabb ideig volt keresőképtelen, így egészségügyileg nem alkalmas a falugondnoki feladatok ellátására. A felmentésben az nem szerepelt, hogy a 2008. augusztusban kelt másodfokú orvosi alkalmassági vizsgálat alkalmasnak találta őt a munkavégzésre. B. Józsefné a közalkalmazotti jogviszonya megszüntetésének ügyében bírósághoz fordult, kérve a megszüntetés jogellenességének megállapítását. Az ügyben a Baranya Megyei Bíróság megállapította, hogy a felmentés jogszerűtlen volt, ezt a döntést hiába támadta meg rendkívüli jogorvoslattal az önkormányzat, azt a Legfelsőbb Bíróság is helyben hagyta.

Irodánk ezt követően szintén jogi segítséget nyújtott B. Józsefnének. Az Egyenlő Bánásmód Hatóságnál ezúttal azért indítottunk eljárást, mert véleményünk szerint a jogellenes felmondás és egyéb hátrányos intézkedések oka éppen az EBH – ügyfelünk kérelme alapján indított – 2007. évi eljárása volt az önkormányzat ellen. A hatóság 2011 októberében hozott jogerős határozatában megállapította, hogy az önkormányzat megsértette az egyenlő bánásmód követelményét, azaz megtorlást alkalmazott ügyfelünkkel szemben, amikor 2008 októberében felmentéssel megszüntette közalkalmazotti jogviszonyát.

A döntés azért jelentős, mert a Hatóság igen kevés alkalommal foglalkozik a diszkrimináció speciális esetével, a megtorlással, így a B. Józsefné ügyében született döntés mérföldkőnek tekinthető.

Mindezek után irodánk még egyszer segítséget nyújtott B. Józsefnének. Polgári peres eljárásban pereltük be az önkormányzatot 2012 márciusában, mert az általa megvalósított megtorlás megsértette ügyfelünk személyiségi jogait, így ő kártérítésre jogosult. A bírósági eljárás sikerrel végződött, 2012 júniusában a Pécsi Törvényszék ítélete alapján B. Józsefnét 600 000 forint nem vagyoni kártérítés illeti meg az önkormányzat által megvalósított diszkrimináció (megtorlás) okozta lelki megpróbáltatások ellentételezéseként. Az ítélet ellen az önkormányzat nem fellebbezett, így jogerőssé vált.

B. Józsefné példa arra, hogy az elszenvedett diszkriminációért jogi úton elégtétel követelhető és kapható, továbbá jól szemlélteti, hogyan függenek össze az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt indítható jogorvoslati eljárások. Amennyiben az Egyenlő Bánásmód Hatóság megállapítja, hogy diszkrimináció történt, akkor később még polgári, személyiségi jogi per is indítható, amely során kártérítés követelhető a diszkrimináló féltől az elszenvedett lelki megpróbáltatások miatt.

Tomcat – az első és egyetlen ítélet uszításért

2009 júniusában az ismert szélsőjobboldali blogger, Tomcat, eredeti nevén Polgár Tamás a www.bombagyar.hu internetes oldalon egy Youtube-on közzétett videó kapcsán a cigányok elleni kirekesztést és erőszakos fellépést sürgető cikket tett közzé. A bíróság nem jogerősen egy év két hónap, öt évre felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte uszítás miatt.

A blogger többek között azt írta: „a cigány kultúra esszenciális eleme a csicskáztatás, a megalázó bánásmód. Ezt csak erőszakkal lehet letörni, tehát a – számunkra – deviáns cigány fiatalok kegyetlen és céltalan megalázásával. Egyértelművé kell tenni, hogy kultúrájuknak Magyarországon nincs helye, és nem érdekelnek bennünket se a verseik, se a tűz körül énekelt dalaik, mert saját kultúránk és túlélésünk előbbrevaló.”

A romák kirekesztésével kapcsolatban azt írta: „olyan légkört kell teremteni Magyarországon, ami a cigányok számára elviselhetetlen. El kell őket nyomni, ki kell szorítani a közéletből, a kultúrából, és mindenféle etnikai jellegű megnyilvánulásukat kíméletlenül elfojtani. Meg kell roppantani a gerincüket.”

Mindezeket túl az erőszakra való felhívásban még konkrétabban fogalmazott: „A ti utcasarkotokon tán nem ácsorog egy drapp galeri? Szedjete össze húsz embert, menjete le, és egy szó nélkül verjete szét őket.”

Mivel a cikk szélsőségesen eldurvult szóhasználata a hazai viszonyok között is rendkívül kirekesztő jellegű volt, és erőszak alkalmazására is konkrétan felhívott, más civil szervezetekkel együtt feljelentést tettünk közösség elleni izgatás bűncselekménye miatt.⁸⁰ A feljelentésben kifejtettük, hogy megvalósult a Büntető törvénykönyv (Btk.) 269. §-ában foglalt összes tényállási elem, a nagy nyilvánosság előtti megjelenés, az etnikai csoport elleni irányultság és a gyűlöletre uszítás.⁸¹

Ebben a körben a legjelentősebb tényállási elem a gyűlöletre uszítás, mert a gyakorlatban nagyon kevés alkalommal alkalmazták az ezt szankcionáló jogszabályt. A legtöbb esetben a nyomozó hatóságok – elsősorban az ügyészségek – a gyűlöletre uszítást csak abban az esetben találták volna alkalmazhatónak, ha a kifogásolt közlés miatt valójában is történt volna erőszakos cselekmény.⁸² E megközelítés forrásaként a jogalkalmazók az Alkotmánybíróság vonatkozó döntését szokták megjelölni, amely valóban leszögezi, hogy az uszításnak olyan mértékűnek és jellegűnek kell lennie, hogy az indulatok felkeltésére alkalmas legyen.⁸³ Ez azonban álláspontunk szerint nem jelenti azt, hogy csak abban az esetben lehetne megállapítani a bűncselekmény elkövetését, ha a közlés alapján valóban történik is erőszakos cselekmény. A közösség tagja elleni izgatás ugyanis nem eredmény-bűncselekmény, tehát nem szükséges, hogy ilyen jellegű konkrét következménye legyen, hanem elegendő, hogy az elkövető tudatában legyen annak, hogy kijelentése alkalmas uszításra. Álláspontunk szerint elegendő, ha a közlés magában hordozza egy esetlegesen megvalósuló erőszakos magatartás reális veszélyét, lehetőségét.

A nyomozó hatóságok ebben az ügyben megállapíthatónak találták a bűncselekményt, így az ügyészség vádat emelt a blogger ellen. A bírósági eljárás eredményeképpen 2013 januárjában a Pesti Központi Kerületi Bíróság nem jogerősen egy év két hónap, öt évre felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte uszítás miatt Tomcat-et.

80 A feljelentést szervezetünk mellett aláírta még a Magyar Helsinki Bizottság, Társaság a Szabadságjogokért és az Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyerekeknek Alapítvány.

81 Btk. 269. §: „Aki nagy nyilvánosság előtt

a) a magyar nemzet,

b) valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport vagy a lakosság egyes csoportjai ellen gyűlöletre uszít, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

82 Ld. a Magyar Sziget c. ügyet.

83 30/1992. (V. 26) AB határozat.

Az ítéletben a bíróság nagyon fontos megállapításokat tett, amelyek megegyeznek irodánk álláspontjával. A bíróság kifejtette, hogy az egész cikk felépítése vezette fel a cikk végén lévő mondatokat: „Ne sírni tessék, hanem keresni a lehetőséget az ellencsapásra. A ti utcasarkotokon tán nem ácsorog egy drapp galeri? Szedjete össze húsz embert, menjete le, és egy szó nélkül verjete szét őket.” Ezek voltak azok a mondatok, amelyek megalapozták a büntetőjogi felelősséget, hiszen erőszak elkövetésére, bántalmazásra uszítottak, így reálisan megteremtették annak lehetőségét, hogy a cikket elolvasva bűncselekmény elkövetésére kerüljön sor.

Az ítélet remélhetőleg hozzájárul ahhoz, hogy a jövőben a hatóságok, bíróságok hatékonyabban alkalmazzák ezt a büntetőjogi tényállást. Ezen a téren pedig álláspontunk szerint van mit fejlődni a joggyakorlatnak, hiszen tudomásunk szerint az elmúlt tíz-tizenöt évben a Tomcat elleni ítélet volt ez egyetlen, amely megállapította a közösség elleni izgatás bűncselekményének elkövetését.

A SZERVEZET

A Másság Alapítvány a Magyarországon élő kisebbségek, elsősorban a romák jogaiért, az emberi és kisebbségi jogok érvényesüléséért, az előítéletek csökkentéséért, a diszkrimináció-mentes társadalom megteremtéséért küzdő közhasznú szervezet. A Másság Alapítvány által működtetett Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda (NEKI) jogi segítséget nyújt a diszkrimináció áldozatainak, valamint közérdekű igényérvényesítés keretében fellép a kisebbségi csoportokat érintő, elsősorban etnikai diszkriminációs gyakorlatokkal szemben. Az alapítvány a jogvédő tevékenység mellett oktatással, kutatással is foglalkozik, ezen tevékenységek koordinálására hozta létre 2010-ben új szervezeti egységét a Másság Alapítvány Módszertani és Oktatási Központot (MAMOKA).

A működés kezdete: 1994. január.

Jogi státusz: a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Irodát működtető MÁSSÁG Alapítvány önálló jogi személy, közhasznú szervezet. A szervezet független az államtól, pártoktól, politikai szervezetektől és más civil szervezetektől.

Kuratórium: Tiszteletbeli elnök: **Bíró András**, elnök: **Dr. Éliás Sára**, tagok: **Dr. Bodrogi Bea**, **Dr. Nagy Boldizsár**, **Dr. Muhi Erika**

Felügyelő bizottság: Czövek Judit, Ferenczhalmy Zsófia, Varga Ilona.

Az iroda munkatársai: **dr. Muhi Erika** igazgató (ügyvéd), **dr. Udvari Márton** ügyvéd, **dr. Ammann Zsuzsa** ügyvéd, **Setét Jenő** terepmunkás, **Budai Mihály Egon** jogi asszisztens, **Iványi Klára** szociális referens, **Jakab Mária** vezető asszisztens, **Kölcsényi Viktória** asszisztens, **Sárközi Gábor** kommunikációs munkatárs

Külső munkatársak, ügyvédek: **dr. Baltay Levente**; **dr. Boós Tibor**; **dr. Fazekas Tamás**; **dr. Győző Gábor**; **dr. Bálint Gyula**

Vállalt tevékenység:

- **jogvédelem:** olyan ügyekben, amelyben valamely magyarországi nemzeti kisebbséghez tartozó személyt vagy csoportot a kisebbségi csoporthoz való tartozása miatt hátrányos megkülönböztetés ér, vagy valamilyen gyűlöletcselekmény áldozata lesz; egyedi elbírálás esetén jogvédelem más védett csoportok elleni diszkrimináció esetén, közérdekű igényérvényesítés nagyobb csoportot érintő, elsősorban etnikai diszkriminatív gyakorlat ellen;
- **képzések:** tréningek az emberi jogok, kisebbségi jogok, diszkrimináció tilalma, tolerancia erősítése témakörökben;
- **kutatás** az emberi és kisebbségi jogok, gyűlöletcselekmények, illetve a diszkrimináció tilalmának érvényesülése területén;
- ajánlások, állásfoglalások megfogalmazása jogalkotók és jogalkalmazók felé.

Alapelvek a vállalatokról:

- Irodánk minden esetben végigköveti az elvállalt ügyet, függetlenül attól, hogy a jogi eljárás meddig tart. Szükség esetén nemzetközi bíróságokat is megkeresünk, amennyiben a hazai eljárások nem vezetnek eredményre.
- Az irodába érkező bejelentések közül tényfeltárást követően azokban a stratégiai területeinkhez tartozó ügyekben, illetőleg diszkriminációs esetekben nyújtunk jogi képviselést, amelyek alkalmasak a hazai jogintézmények tesztelésére, az ügyben indított eljárások jogfejlesztő hatásúak, valamely új jogintézmény monitorozására alkalmasak. A stratégiai pereskedés mellett azokban az ügyekben, amelyekben jogi képviselést nem áll módunkban nyújtani, egyszerűbb ügyintézés, tanácsadás formájában nyújtunk segítséget.
- Eleve elutasítjuk azokat az eseteket, amikor családon belüli, vagy roma és egyéb kisebbségi személyek vagy szervezetek közötti konfliktusról van szó.
- Ha a jogvédő munka során kiderül, hogy az adott eset nem illeszthető bele a stratégiai területeken végzett munkánkba, de jelentős emberi jogi (vagy eljárásjogi) problémákat vet fel, és más szervezet nem foglalkozik vele, a NEKI egyedi elbírálást követően elvállalhatja az ügyet.
- Csak akkor hozzuk nyilvánosságra az ügyfelek nevét (és az érintettek felismerhetőségét elősegítő adatokat), ha azt az ügyfél kifejezetten kéri, és ha ez az ügyfél érdekeit előreláthatóan nem sérti.

Munkamódszerek:

- **Tényfeltárás:** szükséges iratok beszerzése, interjú a panaszossal és az ügyben érintett személyekkel, helyszíni bejárás, vonatkozó jogszabályok és jogesetek elemzése, sajtófigyelés.
- **Jogi eljárások:** sértetti képviselést büntetőeljárásban, jogi képviselést polgári peres és közigazgatási eljárásokban.
- **Szakértők bevonása:** az ügy jellegétől függően szükség esetén orvos, pszichológus, építész, pedagógus, stb. szakértők véleményét szerezzük be.
- **Konfliktusmegoldó tevékenység:** bizonyos esetekben, amikor a peres eljárás nem tűnik célravezetőnek és az ügyfél azt kifejezetten kéri, egyezségi ajánlatot teszünk a diszkrimináló fél felé.
- **Együttműködés** az alapvető jogok biztosával és más jogvédő szervezetekkel.

Másság Alapítvány - Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda (NEKI)

Postacím: 1447 Budapest, Pf. 510.

Telefon/fax: (06-1) 303-8973; (06-1) 314-4998

www.neki.hu

e-mail: info@neki.hu

A szervezet adószáma: 18051922-2-42

Bankszámlaszám: Magnet Magyar Közösségi Bank Zrt.: 16200216-00193678

Nyomdai előkészítés: Stég Kft.

Sokszorosítás: Globál Kft.